

Eksplikointi kääntämisen universaalina läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa

Riikka Lehtinen

Tampereen yliopisto

Viestintätieteiden tiedekunta

Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen
koulutusohjelma

Venäjän kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2017

Tampereen yliopisto

Viestintätieteiden tiedekunta

Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelma

Lehtinen, Riikka: Eksplikointi kääntämisen universaalina läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa

Pro gradu -tutkielma, 60 sivua, 19 liites., venäjänkielinen lyhennelmä 10 s.

Huhtikuu 2017

Tiivistelmä

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan eksplikointia läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, toteutuuko eksplikointi kääntämisen universaalina tulkkauksessa ja jos toteutuu niin *miten*. Tämän tutkimuksen tarkastelun kohteena on tulkkauksessa tapahtuvat eksplikaatiot, jotka on jaoteltu viiteen eri kategoriaan. Tutkielman hypoteesi on, että tulkit eksplikoivat enemmän puhelintulkatessaan koska he yrittävät korvata sillä nonverbaalisen viestinnän puutetta. Lisäksi lähtöolettamuksena on, että keskustelijoiden ja tulkkien yhteinen taustatieto vaikuttaa tulkkaukseen siten ettei tulkin ole tarvinnut eksplikoida usein.

Tutkimusongelman ratkaisussa käytetään kvalitatiivista tutkimusotetta. Tutkimusaineistona on Movikon litteroitu tulkkausaineisto, joka koostuu viidestä läsnäolo- ja viidestä puhelintulkkausilaisuuden videoiden litteroinnista. Osa aineistossa esiintyvistä tulkeista on käännöstieteen opiskelijoita ja osa ammattitulkkeja.

Analyysin perusteella voidaan todeta, että tulkit eksplikoivat sekä läsnäolo- että puhelintulkkauksessa ylivoimaisesti eniten täsmentämällä ja tarkentamalla. Puolestaan vähiten käytetty eksplikointistrategia on ylä- ja alakäsitteillä korvaaminen. Aineisto osoittaa, että määrällisesti tehdyt eksplikaatiot läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa eivät poikkea toisistaan mutta tulkkiokohtaiset erot ovat huomattavia. Tutkimustulosten valossa voidaan todeta, että eksplikointi toteutuu kääntämisen universaalina ainakin tässä tutkimuksessa.

Avainsanat: eksplikointi, kääntämisen universaali, läsnäolotulkkaus, puhelintulkkaus, nonverbaalinen viestintä

Sisällys

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen taustaa.....	1
1.2 Tutkimuskysymys.....	1
1.3 Aineiston esittely	2
1.4 Tutkimusmenetelmä	4
1.5 Tutkielman rakenne	4
1.6 Käsitteistö	5
2. TULKKAUSPROSESSI	7
2.1 Käännösteorioiden soveltuvuus tulkkauksen tutkimuksessa.....	8
2.2 Tulkkauksen ja kääntämisen erot.....	9
2.3 Puhelintulkkauksen ja läsnäolotulkkauksen erot.....	10
2.4 Nonverbaliikka tulkkauksessa	11
2.5 Yhteisen taustatiedon merkitys tulkkauksessa	13
2.6 Puhetilanteen merkitys	13
3. EKSPLIISIITTISTYMINEN UNIVERSAALITENDENSsinÄ KÄÄNTÄMISESSÄ JA TULKKAUKSESSA	15
3.1 Kääntämisen universaalit.....	15
3.2 S- ja T-universaalit.....	16
3.3 Eksplisiittistymishypoteesi	16
3.4 Käännösuniversaaleihin kohdistuva kritiikki	17
3.5 Mitä on eksplikointi?	18
3.5.1 Eksplikaatiot käännöksessä.....	19
3.5.2 Eksplikaatiot tulkkauksessa	21
4. AINEISTON ANALYYSIN TULOKSET	24
4.1 Läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa ilmenevät eksplikaatiot	27
4.2 Täsmennykset ja tarkennukset.....	28
4.3 Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot	34
4.4 Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot taustatiedon perusteella	38
4.5 Selittävä eksplikointi	42
4.6 Ylä- ja alakäsitteellä korvaaminen.....	47
4.7 Tulkkienväliset erot.....	48

5. PÄÄTELMÄT	53
6. KIRJALLISUUS	56
Tieteelliset lähteet.....	56
Elektroniset lähteet.....	60
7. LIITTEET	61
LIITE 1	61
LIITE 2	70
VENÄJÄNKIELINEN LYHENNELMÄ	1

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Tulkki kohtaa työssään jatkuvasti vaikeasti käännettävissä olevia termejä ja ilmauksia. Tämä liittyy usein siihen, että jokin asia on tiukasti sidoksissa lähdekielen kulttuuriin. Jotta kohdekielisille henkilölle saataisiin välitettyä samat tiedot kuin lähtökielen henkilölle, tulkkeeseen tulee tehdä lisäselityksiä tai muita muutoksia. Tässä tutkimuksessa tutkittavana ilmiönä on *eksplikointi*, jolla tarkoitetaan eksplisiittisen tiedon lisäämistä kohdekieleen. Eksplikointia pidetään yhtenä käytetyimmistä käännösstrategioista, mutta silti sitä on tutkittu varsin vähän niin käännöstieteessä kuin tulkkauksen alalla. Kandidaatintutkielmassani käsittelin reaalioiden eksplikointia, ja huomasin kuinka kaikki eksplikointia koskevat luokittelut on laadittu pääasiassa käännöksiin. Lisäksi kaikki eksplikointia koskevat artikkelit käsittelivät suurimmaksi osaksi käännöksiä. Halusin pro gradu -tutkielmassani tutkia eksplikointia kääntämisen universaalina nimenomaan tulkkauksessa. Koska ilmiötä ei ole tutkittu tulkkauksessa tästä näkökulmasta, aiheen uniikkisuus viehätti ja teki tästä tutkimuksesta aiheellisen.

1.2 Tutkimuskysymys

Tutkimuksellani haluan selvittää, toteutuuko eksplikointi universaalina myös tulkkauksessa. Jos toteutuu, niin *miten*? On kuitenkin huomattava, että kääntämisen universaalien olemassaoloa ei ole vielä todennettu, ja siihen tarvitaan runsaasti tutkimusta. Lähtöolettamukseni on, että eksplikointi kuuluu kääntämisen ohella myös tulkkauksen luonteeseen ja on tällä tavoin yksi kääntämisen ja tulkkauksen universaaleista.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on tarkastella tulkkauksessa tapahtuvaa eksplikointia ja kategorisoida eksplikointitapaukset. Tutkimuksessa vertaillaan läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa tapahtuvia eksplikaatioita. Oletan, että tulkki tekee enemmän eksplikaatioita puhelintulkkauksessa, koska hän yrittää korvata sillä nonverbaalisen viestinnän puutetta. Lisäksi uskon, että keskustelijoiden, haastattelijan ja tulkkien yhteinen taustatieto vaikuttaa tulkkaukseen siten, ettei tulkin ole tarvinnut eksplikoida usein. Katson kuitenkin, että yhtenä syynä eksplikoinnin tarpeeseen voi olla se, että tulkattavat puhujat ovat perustason koulutuksen saaneita, jonka vuoksi he eivät välttämättä osaa puhua julkisissa tilaisuuksissa. He käyttävät paljon puhekieltä, eikä puhe ole riittävän looginen. Tästä syystä

tulkki ei pysty säilyttämään autenttista puhetta tulkkeessaan, vaan joutuu vaihtamaan rekisteriä virallisemmaksi.

Tutkimusongelman ratkaisussa käytetään kvalitatiivista tutkimusotetta. Tämän tutkimuksen tutkimusongelma on myös tärkeä sen vuoksi, koska aihe on uniikki eikä vastaavaa tutkimusta ole tehty. Omalla pro gradu -tutkimuksellani haluan täyttää tämän tutkimusaukon. Aikaisempien tutkimusten puutteen ja erityisesti tämän tutkielman suppean aineiston vuoksi on vaikea tehdä merkittäviä päätelmiä eksplikoinnista kääntämisen universaalina tulkkauksen näkökulmasta, mutta toivon että tutkijat tarttuisivat tähän aiheeseen tulevaisuudessa.

1.3 Aineiston esittely

Aineistona käytetään Movikon litteroitua tulkkausaineistoa, joka koostuu viidestä läsnäolo- ja viidestä puhelintulkkaustilaisuuden videoiden litteroinnista. Kaikki tulkkaustilanteet ovat tapahtuneet konsekutiivisesti. Tutkimusaineistoni rajoittuu ainoastaan litteroituun tulkkausaineistoon eikä siinä esiintyviä henkilöitä ole haastateltu lainkaan. Tämän vuoksi teen kaikki tutkimukseeni liittyvät päätelmät oman kielellisen näkemykseni mukaan.

Kaikki kymmenen tulkkaustilannetta järjestettiin Tampereen yliopiston tiloissa. Jokaisessa tulkkaustilanteessa on mukana kolme henkilöä: suomenkielinen haastattelija (H), venäjänkielinen haastateltava (V) ja tulkki (T). Kaikille tulkkausharjoituksiin osallistuville on kerrottu harjoituksien tarkoitus ja lisäksi heitä on informoitu siitä, että materiaalia tullaan käyttämään erilaisiin tutkimuksiin.

Tulkkausharjoituksiin osallistuvien kanssa on allekirjoitettu tutkimuslupa. Kyseessä ei ollut siis Tampereen yliopiston käännöstieteen opiskelijoiden opetustilanne, vaan kuvaukset järjestettiin nimenomaan tieteellisiä tutkimuksia varten. Jokaiselle tulkkausharjoituksessa mukana olevalle, niin tulkeille kuin keskustelijoille kerrottiin tilanteen luonteesta. Heidät ohjeistettiin katsomaan kaksi suomalaista elokuvaa: *Napapiirin sankarit* (2010, Helsinki-filmi) ja *Haarautuvan rakkauden talo* (2009, Marianna Films Oy). Tutkimuksen suomalaistaustaiset osallistujat katsoivat elokuvat suomeksi ja puolestaan venäläistaustaiset osallistujat elokuvien dubatut venäjänkieliset versiot. Elokuvien tarkoituksena oli luoda keskustelulle yhteinen aihe, josta olisi mahdollista keskustella luontevasti ja sujuvasti yhteisellä päämäärällä. Muutoin elokuvilla ei ollut minkäänlaista merkitystä tutkimuksen kannalta. Tarkkaa keskustelurakennetta ei ole siis käsikirjoitettu, vaan haastattelija ja haastateltava ovat keskustelleet vapaasti elokuvasta ja muista asioista.

Läsnäolotulkkauksissa kaikki osapuolet istuivat saman pöydän ääressä ja tulkki heidän välissä. Puolestaan puhelintulkkauksissa ei ollut läsnä kuin haastattelija ja venäläistaustainen haastateltava. Keskustelijoiden ohjaajina toimivat Tampereen yliopiston käännöstieteiden opetushenkilöt, joista ensimmäinen ohjasi kahdeksan keskustelua ja toinen kaksi keskustelua. Jokaisessa tulkkauksissa oli mukana venäjänkielinen natiivi. Tutkimukseen osallistui yhteensä viisi tulkkia, jotka osallistuivat kerran sekä läsnäolo- että puhelintulkkaukseen. Keskustelun ohjaaja ei ymmärtänyt venäjän kieltä, eikä venäjänkielinen haastateltava ymmärtänyt suomen kieltä. Tämän vuoksi tulkin läsnäolo oli välttämätön keskustelun aikaansaamiseksi.

Kaikki tulkit ovat naisia, mikä johtuu siitä että tutkimuksen tekohetkellä ei ollut vielä saatavilla materiaalia miestulkeista. Viidestä tulkista kaksi ovat kaksikielisiä tulkkauksalan opiskelijoita. Kolmesta ammattitulkeista kaksi on venäläistaustaisia ja yksi natiivi suomalainen. Kahdella kolmesta ammattitulkeista on kääntämisen ja tulkkauksen maisterin tutkinto, ja yhdellä asioimistulkin ammattitutkinto. Alla olevaan taulukkoon on laadittu tulkkien profiilit selkeyden vuoksi.

TULKKI 1	Kaksikielinen	Opiskelija	Nainen
TULKKI 2	Kaksikielinen	Opiskelija	Nainen
TULKKI 3	Suomenkielinen natiivi	Ammattitulkki	Nainen
TULKKI 4	Venäjänkielinen natiivi	Ammattitulkki	Nainen
TULKKI 5	Venäjänkielinen natiivi	Ammattitulkki	Nainen

Taulukko 1: Tulkkien profiilit

Tulkkauksissa kestivät keskimäärin 30 minuuttia. Keskusteluun osallistuvilla oli ilmoitettu keskustelun suositellusta pituudesta jo etukäteen. Keskustelun ohjaaja veti keskustelua kyselemällä venäjänkielisiltä osapuolilta kysymyksiä elokuvista, jotka oli katsottu etukäteen. Yleiset keskustelunaiheet käsittelivät pääasiassa venäjänkielisten mielipiteitä suomalaisista elokuvista. Koeaineiston kokonaispituus oli 4h 32 min ja sanamäärä yhteensä 40 112 kappaletta.

Kaikki videonauhat olivat valmiiksi litteroituja ja ne sisälsivät kaikkien keskustelun osapuolten litteraatin. Oma osuuteni oli poimia litteroinnista tulkkien tekemiä eksplikaatioita. Yhteensä litteroituja tekstitiedostoja oli kymmenen, viisi läsnäolo- ja viisi

puhelintulkkauksetiedostoa. Kävin tiedostot läpi ja poimin kaikkien tulkkien tekemät eksplikaatiot. Nimesin tulkit numerojärjestyksen mukaisesti 1-5. Eksplikointien poimimisen jälkeen luokittelin eksplikaatiot viiteen eri kategoriaan, jotka esittelen luvussa 4.

1.4 Tutkimusmenetelmä

Koska eksplikointia on tutkittu toistaiseksi hyvin vähän tulkkauksen alalla, on siitä syystä tämä tutkimus toteutettu kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen menetelmin. Kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jonka avulla pyritään saamaan tuloksia ilman tilastollisia ja määrällisiä keinoja (Kananen 2014, 18: viittaus Strauss & Corbin 1990). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusprosessi perustuu pitkälti tutkijan omaan tulkintaan, päättelykykyyn, yhdistämis- ja luokittamisvalmiuksiin sekä intuitioon (Metsämuuronen 2010, 214). Tämä tutkimus on toteutettu laadullisella tutkimusotteella, sillä tällä tavoin uskottiin saatavan paras vastaus tutkimuskysymykseen. Metsämuuronen (2010) painottaa, että on monta tapaa tehdä päätelmiä: vaikka ne olisivat samasta aineistosta, voivat ne olla jopa toisiinsa nähden ristiriitaisia (Metsämuuronen 2010, 214). Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla pyritään ymmärtämään ilmiötä, selittää mistä ne koostuvat, minkälaisia tekijöitä niissä on ja mitkä ovat tekijöiden väliset suhteet (Kananen 2014, 25). Laadullinen tutkimus ei kuitenkaan anna mahdollisuutta laajaan yleistämiseen, sillä tutkimustulokset pätevät ainoastaan kohdetapauksissa (Kananen 2014, 17). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole pyrkimys laajaan yleistykseen, vaan yleistys pätee ainoastaan tutkittavana olleeseen ilmiöön (Kananen 2014, 26).

Tämän tutkimuksen huomio on kohdistettu tulkkien tekemisiin eksplikaatioihin ja tavoitteena on saada kokonaisvaltainen ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimusaineistona on Movikon litteroitu tulkkausaineisto, jota analysoidaan kvalitatiivisin menetelmin. Tässä tutkimuksessa oli aluksi tarkoitus käyttää tutkimusmenetelmänä triangulaatiota: sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia menetelmiä. Koska tutkimusaineisto osoittautui suppeaksi, oli selvää että tutkimuksesta tulee kvalitatiivinen. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullisen tutkimuksen aineiston koko ei ole merkittävä tekijä tutkimuksen onnistumisessa. He painottavat, että aineiston tavoitteena on auttaa tutkijaa ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. (Eskola & Suoranta 1998, 61–62.)

1.5 Tutkielman rakenne

Tämä tutkimus koostuu kahdesta eri osasta: teoriataustasta ja analyysistä. Ennen varsinaiseen teoriaosaan siirtymistä, selvitetään muutama termi, joita tullaan käyttämään läpi

tutkielman. Tutkielma lähtee liikkeelle läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa tapahtuvasta tulkkausprosessista. Toisessa luvussa tarkastellaan tulkkaamisen ja kääntämisen eroja sekä myös tarkemmin läsnäolo- ja puhelintulkkauksen eroja. Lisäksi luvussa tutustutaan nonverbaliikan, yhteisen taustatiedon sekä puhetilanteen merkitykseen tulkkaustilanteessa.

Kolmannessa luvussa perehdytään eksplisiittistymiseen universaalitendenssinä kääntämisessä ja tulkkauksessa. Lisäksi tutustutaan käänösuniversaaleihin ja niihin kohdistuvaan kritiikkiin. Samaisessa luvussa tarkastellaan laajemmin eksplikointia käsitteenä ja siihen liittyviä erilaisia luokitteluja käänöstieteessä sekä esitellään Bente Jacobsenin ja Henri Barikin tekemät luokittelut tulkkauksessa.

Analyysiosiossa havainnollistetaan tutkimustulokset aineistoista poimittujen esimerkkien avulla. Lisäksi luvussa esitellään tutkimustulokset ja niistä tehdyt päätelmät. Lopuksi pohdin tutkimuksessa esiin tulleita ongelmia ja mahdollisia uusia tutkimuksia, joita tämä tutkimus synnytti.

1.6 Käsitteistö

Kääntämisen universaali tai käänösuniversaali on käänöksessä esiintyvä kielellinen piirre, joka ei ole tyypillinen alkuperäistekstille. Kääntämisen universaalit eivät ole riippuvaisia mistään tietystä kielestä, kieliparista tai tekstilajista. Käänösuniversaaleina pidetään eksplisiittistymistä, konventionaalistumista, yksinkertaistamista, toiston välttämistä ja epätyypillisiä frekvenssejä. (Baker 1993, 243–244.)

Eksplisiittistyminen tai eksplikointi on käänösstrategia, jossa kohdetekstiin on lisätty selittäviä aineksia (Leppihalme 2001, 143). Eksplikointia ovat esimerkiksi toiston käyttö sidoskeinona pronomien asemasta, yläkäsitteen korvaaminen alakäsitteellä ja alisteisen sivulauseen korvaaminen rinnasteisella. (Vehmas-Lehto 2003, 331). Eksplikointi katsotaan lukijaystävälliseksi strategiaksi, sillä sen ansiosta tekstistä tulee ymmärrettävämpi siitä huolimatta että kulttuuri-ilmiöt eivät olisi kohdekielisellä entuudestaan tuttuja (Leppihalme 2001, 143).

Puhelintulkkaus on etätulkkauksen alalaji, joka tapahtuu puhelimen tai neuvottelulaitteiden välityksellä. Puhelintulkkauksen aikana kaikki osapuolet eivät ole fyysisesti samassa paikassa: kaikki tulkkaukseen osallistuvat osapuolet voivat olla eri paikoissa tai tulkki voi olla samassa paikassa yhden tulkattavan kanssa. (Ozolins 2011, 34.)

Läsnäolotulkkaus on puhelintulkkauksen vastakohta. Läsnäolotulkkauksessa tulkki on samassa tilassa tulkattavien kanssa.

Konsekutiivitulkkaus on peräkkäistulkkausta, jossa tulkkaus suoritetaan heti puhujan puheenvuoron jälkeen. Puhejaksot voivat vaihdella yksittäisistä virkkeistä jopa kokonaisiin puheisiin. Puheenvuoron pituus vaihtelee yleensä tulkin, puhujan ja tilanteen mukaan. (Saresvuo & Ojanen 1988, 21–23.)

2. TULKKAUSPROSESSI

Tulkkaus jaetaan samanaikaisesti puhujan puheen kanssa tapahtuvaan simultaanitulkkaukseen ja konsekutiivitulkkaukseen, jossa puhuja ja tulkki vuorottelevat (Isolahti 2014, 79). Tarkastelen tässä työssä sekä läsnäolotulkkauksessa että puhelintulkkauksessa tapahtuvaa tulkkausprosessia, koska tutkimusaineisto koostuu konsekutiivitulkkauksesta. Isolahden (2014) mukaan konsekutiivisesti tapahtuva tulkkausprosessi on jäänyt vähemmälle huomiolle tulkkaustutkimuksessa, sillä tutkijoiden mielenkiinto on kohdistunut pääasiassa simultaanitulkkaukseen (Isolahti 2014, 20).

Gile (1997) on yksi niistä harvoista tutkijoista, joka esittää konsekutiivitulkkauksen mallin. Gile katsoo konsekutiivitulkkauksen olevan kaksivaiheinen prosessi, joka koostuu kuuntelemisesta ja uudelleen muotoilemisesta. Hänen mukaansa ensimmäisessä vaiheessa tulkki kuuntelee lähdeviestiä ja tekee muistiinpanoja. Puolestaan toisessa vaiheessa tulkki tulkaa muistista sekä käyttää tukena muistiinpanoja. Gile jakaa konsekutiivitulkkauksen kuuntelemisvaiheen kuuntelemisen ja kuullun analysointiin, muistamiseen, koordinoimiseen ja muistiinpanojen tekemiseen (Isolahti 2014, 56: viittaus Gile 1997: 201–202.). Isolahti kuitenkin kritisoi, että Gilen esittämä malli ei avaa kuuntelemis- ja analyysitoimintoa. Lisäksi Isolahti huomauttaa, että jää epäselväksi, mitä analyysi tarkoittaa ja missä muodossa tulkki tallentaa viestin muistiin. Gilen mukaan konsekutiivi- ja simultaanitulkkauksen muistamistoiminto on samanlainen: viesti tallentuu työmuistiin. Hän katsoo, että muistamistoiminto alkaa siitä hetkestä, kun informaatio tallentuu muistiin ja kestää siihen asti, kunnes tulkki purkaa informaation muistista tai päättää olla käyttämättä sitä ja poistaa muistista tarpeettomat informaatiosegmentit. (Isolahti 2014, 56: viittaus Gile 1997, 202.)

Gilen mukaan uudelleen muotoileminen muodostuu muistista/mielestä palauttamisesta, kirjallisten muistiinpanojen lukemisesta/purkamisesta ja prosessoinnista. Hänen mukaansa konsekutiivi- ja simultaanitulkkauksessa prosessointi on aivan samanlaista. Gile katsoo, että nimenomaan toimintojen käsittelykapasiteetin tarpeeseen ja käyttöön liittyy eroja konsekutiivitulkkauksen ja simultaanitulkkauksen välillä. Lisäksi Gile näkee, että konsekutiivitulkkauksessa kapasiteetin rajallisuus on tulkkauksen onnistumisen uhkana ainoastaan kuuntelemisvaiheessa, koska se koostuu neljästä eri toiminnosta. Jos kirjallisten muistiinpanojen tekeminen vaatii tulkilta paljon panostusta, niin siitä voi kärsiä kuunteleminen tai muistaminen. (Isolahti 2014, 56: viittaus Gile 1997, 202–203.)

2.1 Käännösteorioiden soveltuvuus tulkkauksen tutkimuksessa

Tulkkaustudkimus on varsin nuori tieteenala, sillä vasta 1990-luvun alussa sitä alettiin pitää itsenäisenä tieteenalana ja termi *tulkkaustudkimus* otettiin käyttöön (Isolahti 2014, 23: viittaus Pöchhacker & Shlesinger 2002: 3). Tässä tulkkaustudkimuksessa sovelletaan käännösteoriaa, tarkemmin ottaen eksplikointia kääntämisen universaalina tulkkauksessa.

Pöchhacker (2004) katsoo, että yhteistyö käännös- ja tulkkaustudkijoiden välillä olisi erittäin suotavaa. Hän ehdottaa, että tutkijoiden tulisi jakaa yhteiset intressit ja konkreettiset tutkimusongelmat, eikä eritellä ainoastaan spesifisiä aiheita kuten 'käännöksen laatu vs. tulkkauksen laatu'. (Pöchhacker 2004, 112.)

Puolestaan Shlesinger (2004) rohkaisee tulkkauksen tutkijoita käyttämään hyväkseen uusimpia apukeinoja käännöstieteestä ja toisin päin. Shlesinger antaa tästä seuraavanlaisia esimerkkejä:

1) Kehittyvä teknologia sallii vähemmän työnintensiivisiä metodeja tehtäessä korpukseen pohjautuvaa suullista tekstiä. Korpuspohjaiset tulkkaustudkimukset voivat auttaa valaisemaan yhtäläisyyksiä ja jopa käännösuniversaaleja riippumatta modaliteetista. (Shlesinger 2004, 121.)

2) Uusia tapoja kääntäjien ja tulkkauksien mentaalista prosessista tutkitaan. Tulkkien tuottama takautuva aineisto ja muut lisäykset voivat täydentää kääntäjiä (Shlesinger 2004, 121).

3) Kahden eri tutkimusmenetelmän käyttö: kvantitatiivinen tietokoneelle kirjattu data ja kvalitatiivinen "ajattele ääneen" -data tuovat uutta lisätietoa kirjoitetun käännöksen mentaalista prosessista, ja se hyödyttää myös tulkkauksen tutkimuksia. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen aineistojen data, joka pohjautuu tutkimukseen sisääntulon ja ulosannin ajoituksesta tulkkauksessa, sisältää potentiaalia laajentaa ymmärrystämme korva- ja ääniajoituksissa, ennakoinnissa ja muissa ajallisissa aspekteissa. (Shlesinger 2004, 121.)

4) Hankalat tekstuaaliset ja psykolingvistiset parametrit voidaan ymmärtää täydellisemmin, jos tutkitaan kirjoitetun ja suullisen tuotannon näkökulmasta. Tutkittaessa lähdetekstin hankaluutta kirjoitetussa käännöksessä huomattiin, että käännöksiä tehdään erittäin paljon osittain "on-line". Kääntäjä kääntää asiakirjan tai asiakirjan osan enemmän tai vähemmän kerrallaan. Shlesinger viittaa tässä tieteidenväliseen yhtäläisyyteen, joka usein unohdetaan. (Shlesinger 2004, 121.)

5) Tutkimus modaliteettistrategioista voi ruokkia käänösprosessin monimutkaista käsitettä myös sen nonmodaalisessa muodossa (Shlesinger 2004, 121).

Monet peruskysymykset, jotka vauhdittavat kirjoitetun käänöksen tutkimukseen liittyvät myös tulkkaukseen. Shlesinger katsoo, että on edun mukaista jakaa tieteidenvälisiä oivalluksia. Hänen mukaansa yhteistyötä on syytä jatkaa, koska se korostaa yhtäläisyyksiä ja eroja. (Shlesinger 2004, 121.) Gile yhtyy myös tähän ajatukseen ja katsoo kääntämisen ja tulkkausten olevan rinnakkaisia toimintoja. Gile antaa esimerkkinä tästä vertauskuvallisesti tikapuiden päätypalat, joita yhdistävät lukematon määrä puolia. Jos riittävä määrä poikkipuita on paikallaan, voidaan saavuttaa aina vain parempia tuloksia. (Pöchhacker 2004, 114.)

2.2 Tulkkauksen ja kääntämisen erot

Tulkkaukseen katsotaan osaksi viestintäprosessia ja sitä tarvitaan sellaisessa viestintätilanteessa, jossa kommunikoitavien henkilöiden kulttuurit ja kommunikaatiojärjestelmät poikkeavat toisistaan. Toisin sanoen tulkkausta tarvitaan, kun kommunikoivilla ihmisillä ei ole yhteistä kieltä. (Roy 2000, 21.) Monikielisessä viestintätilanteessa tulkkaus katsotaan työkaluksi, joka yhdistää viestintäprosessin tärkeät osat: puhumisen ja kuuntelemisen toisiinsa. (Isolahti 2015, 197.)

Tulkkausprosessi koostuu kolmesta päävaiheesta: puheen kuuntelemisesta, sen merkityksen ymmärtämisestä ja kyseisen merkityksen ilmaisemisesta toisen kommunikaatiojärjestelmän keinoin. Isolahti (2015) painottaa, ettei kahden kielen osaaminen riitä aina välittämään puheen merkitystä, sillä viestintätilanteen osapuolten väliset kulttuurierot voivat olla suuret. Puhuja ei välttämättä osaa ottaa huomioon puheessaan kuuntelijan vastaanottokykyä, ja puolestaan kuuntelija ei ymmärrä viestiä kulttuuritietämyksensä puutteen takia. Tällöin viestintätilanteessa korostuu se, että tulkki on yhteisymmärryksen rakentaja niin eri kielten kuin eri kulttuurien välillä. (Isolahti 2015, 198.)

Kääntämistä ja tulkkaamista pidetään monesti samana asiana (Latvamäki 2004). Isolahti yhtyy tähän ajatukseen ja täsmentää, että edes tulkkauksen ja kääntämisen alalla tulkkausta ei aina käsitellä itsenäisenä prosessina, vaan sitä pidetään yhtenä kääntämisen muotona. Vielä parikymmentä vuotta sitten tulkkauksen ja kääntämisen ero oli selvä, sillä tulkkaus katsottiin puhutun viestin ja kääntäminen kirjoitetun viestin välittämistä kielestä ja kulttuurista toiseen. Jaottelu perustui kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin. Lisäksi erona pidettiin sitä, että kirjoitetuttua viestiä pystyttiin suunnittelemaan ja muokkaamaan, kunnes siitä saatiin valmis tuote, pysyvä asiasisältö. Puolestaan puhe katsottiin viestin tuottamisen prosessiksi, josta ei

muodostunut valmista tuotetta etukäteen valmistelusta ja muokkaamisesta huolimatta. (Isolahti 2015, 198–199.)

Nykyisin tulkkausta pidetään paljon laajempänä käsitteenä. Isolahti katsoo rajan tulkkauksen ja kääntämisen välillä hälventyneen, sillä nykyisin tulke voi olla muodoltaan niin suullista, kirjallista kuin visuaalista. Tulkkauksen ja kääntämisen erona on, että tulkkaus tapahtuu rajoitetun ajan sisällä ja reaaliajassa, kun puolestaan kääntäjä voi tehdä käännöksen kerralla tai osissa, keskeyttää sen tarvittaessa ja palata uudestaan käänösprosessiinsa. Kääntäjällä on yleensä aikaa selvittää epäselviä kohtia ja hakea tarvittavaa lisätietoa, kun taas tulkki työskentelee aikapaineen alla, jolloin aikaa ei ole rajattomasti tutustua tekstiin. Tulkkauksessa viestin kuunteleminen, ymmärtäminen ja tuottaminen kohdekielellä kestävät sekunteja, tai maksimissaan minuutteja. (Isolahti 2015, 199.)

Isolahti täsmentää, että tulkkauksen ja kääntämisen ero ei liity lähtö- ja tulokielisen viestinnän muotoon tai ominaisuuksiin, koska molemmissa viesti voi olla suullista, kirjallista, auditiivista tai visuaalista. Lisäksi tulkkaus on tallennettavissa nykytekniikan ansiosta, jolloin lopputuotteen katoavuutta ei voida pitää enää tulkkauksen ominaispiirteenä. Isolahti näkee tulkkauksen ja kääntämisen erona nimenomaan sen, että tulkkaus on rajoitetussa reaaliajassa tapahtuvaa toimintaa, johon ovat sidoksissa kaikki tulkkauksen ominaispiirteet kuten ei-korjattavuus. (Isolahti 2015, 200.)

On kuitenkin huomattava, että viime aikoina on tullut uusia tulkkauksen ja kääntämisen välimuotoja, kuten kirjoitustulkkaus, tekstitys reaaliajassa ja prima vista -kääntäminen. Havainnollistava esimerkkinä tästä kirjoitustulkkaus, jossa tulkki kirjoittaa esiintyjän puheen koneella tekstiksi joko sellaisenaan tai muokkaa luettavaan muotoon, kuitenkin muuttamatta asian sisältöä ja sävyä (Kuuloliitto ry, 2009).

2.3 Puhelintulkkauksen ja läsnäolotulkkauksen erot

Tässä tutkimuksessa tutkitaan tulkkeita läsnäolotulkkauksen ja puhelintulkkauksen välityksellä. Puhelintulkkaus katsotaan etätulkkauksen alalajiksi, jossa tulkkaus tapahtuu puhelimitse. Etätulkkaus on vielä varsin tuntematon palvelumuoto, ja sitä käyttävät pääosin viranomaiset, kuten sosiaalitoimistot. Puhelintulkkaus toteutetaan siten, että keskenään keskustelevat ja tulkkia tarvitsevat osapuolet ovat fyysisesti samassa tilassa, kun taas tulkki on toisaalla. Tulkki tulkkaa tilaisuuteen osallistuvien keskustelua konsekutiivisesti. (Apropos lingua, 2015.)

Puhelintulkkaus katsotaan taloudelliseksi ja ympäristöystävälliseksi tulkkausmuodoksi (Semantix). Puhelintulkkauksen ehdottomana valttina on, että maantieteelliset välimatkat eivät ole esteenä tulkkaukselle. Tämä vaikuttaa alentavasti tulkkauskuukustannuksiin, mikä puolestaan tekee puhelintulkkauksesta edullisen vaihtoehdon verrattuna muihin tulkkausmuotoihin. (Apropos lingua 2015.) Puhelintulkkauksessa on myös muita etuja, kuten nopea saatavuus koska käytettävissä on enemmän tulkkeja. Tulkin saatavuus paranee erityisesti akuuteissa tulkkaustapauksissa. Lisäksi puhelintulkkaus parantaa harvinaisten tulkkauskielten saatavuutta. Puhelintulkkauksen avulla myös jääviysriski pienenee, koska tulkki voidaan varata eri paikkakunnalta. Erityisesti pienissä kieliryhmissä tämä helpottaa arkaluontoisten asioiden käsittelyä. (Semantix.)

Puhelintulkkaus eroaa kasvokkaisviestinnästä muun muassa siten, ettei tulkki näe viestintään osallistuvien henkilöiden kasvojen ja kehon liikkeitä. Tulkki ei ole myöskään tietoinen, millaisessa nonverbaalisessa vuorovaikutuksessa osapuolet ovat. Nonverbaalisen viestinnän puuttumisen lisäksi tulkki ei näe asiakirjoja tai esineitä, joita käsitellään tilanteessa. (Wadensjö 1998, 140.) Koska viestinnän visuaalisuus jää pois puhelintulkkauksessa, niin tämän voidaan olettaa vaikeuttavan tulkkausta.

On huomattava, että tässä tutkimuksessa ei ole olennaista puhelin- ja läsnäolotulkkauksen hyödyt ja haitat. Tarkastelun kohteena on, ilmeneekö eksplikointi kääntämisen universaalina tulkkauksessa.

2.4 Nonverbaalinen tulkkaus

Oletan tulkin tekevän enemmän eksplikointeja puhelintulkkauksessa, koska hän yrittää korvata sillä nonverbaalisen viestinnän puutetta. Mitä sitten tarkoitetaan nonverbaalisella viestinnällä? Nonverbaalinen viestintä on sanatonta viestintää, joka voi olla puheen ohella tai irrallaan tapahtuvaa. Nonverbaalinen katsotaan merkittäväksi osaksi tulkkausta ja se luokitellaan yhtä voimakkaaksi viestinnän muodoksi kuin sanallinen viestintä. (Isolahti, Mikhailov & Zelenin 2016.)

Burgoon, Buller ja Woodall (1996) katsovat, että nonverbaalinen viestintä voidaan luokitella erilaisiin kategorioihin. He jakavat nonverbaalisen viestinnän visuaalisiin ja auditiivisiin koodeihin, kontaktikoodeihin sekä aika- ja paikkakoodeihin. Visuaalisiin ja auditiivisiin koodeihin katsotaan sellaiset viestit, jotka havaitaan näkö- ja kuuloaistien avulla. Heidän mukaansa nonverbaalinen viestintä luokitellaan seitsemään eri koodiin. (Burgoon, Buller & Woodall 1996, 32.) Visuaaliseen ja auditiivisiin koodeihin kuuluvat kinesikka ja fyysinen

olemus (Burgoon ym. 1996, 33, 48). Kinesiikka käsittää ilmeet, eleet, liikkeet sekä kehon asennon (Hakkarainen & Hyvärinen 1999, 29–30). Puolestaan fyysinen olemus sisältää henkilön ulkoiset piirteet, kuten esimerkiksi iän, sukupuolen, ihonvärin ja pukeutumisen (Burgoon ym. 1996, 48). Burgoon ym. mukaan yksi koodeista on ääni, joka sisältää soinnut, äänen korkeudet, tauot ja huokaukset puheessa sekä naurun ja aksentin (Burgoon ym. 1996, 58).

Kontaktikoodeihin Burgoon ym. luokittelevat haptiikan eli kosketuksen ja proksemiikan eli tilankäytön (Burgoon ym. 1996, 86–89). Paikka- ja aikakoodeihin luokitellaan ympäristö ja artefaktit. Näiden katsotaan määrittelevän viestinnän kontekstin, jossa vuorovaikutus tapahtuu. Lisäksi ne opastavat sosiaalisessa käytöksessä, kuten miten esimerkiksi käyttäydytään kotona tai ystävän luona. Ympäristöksi katsotaan henkilön ympäröimä tila, kuten koti ja puolestaan artefakteilla niitä elementtejä joita henkilö asettaa ympäristöönsä omaa toimintaansa varten, kuten auto tai tietokone. (Burgoon ym. 1996, 109.) Lisäksi paikka- ja aikakoodeihin luokitellaan kronemiikka, jolla tarkoitetaan ajankäyttöä.

Ekman ja Friesen (1969) katsovat, että nonverbaalisella viestinnällä on viisi funktiota: puhutun viestin toistaminen, puhutun viestin korvaaminen, puhutun viestin täydentäminen, puhutun viestin korostaminen tai ristiriitaisuus (Ekman & Friesen 1969, 53). Poyatos (1987) painottaa, että taitava kääntäjä tai tulkki ei jätä nonverbaaliikkaa huomioimatta (Poyatos 1987, 235).

Nonverbaliikkaa tulkkaustilanteessa voi olla esimerkiksi se, että puhuja ilmaisee myöntymystä äännähtämällä, hymyilemällä tai nyökyttelemällä. Tällaisessa tilanteessa tulkilla on muun muassa seuraavia vaihtoehtoja: toistaa alkuperäisten kaltaisina äännelliset ilmaisut ja kinetiikka, muuttaa ne kohdekielen nonverbaliikkaa vastaaviksi tai kääntää ne sanallisesti. (Vartiainen 2012, 17.) Nonverbaalisen viestinnän katsotaan muun muassa täydentävän, korvaavan ja säättävän sanallista viestintää. Kun sanallinen ja sanaton viestintä tukevat toisiaan, ilman ristiriitaa, viesti välittyy tarkemmin. (Knapp & Hall 2002, 15–16.)

On huomattava, että tässä tutkimuksessa ei tarkastella nonverbaliikkaa videonauhoitteiden vaan Tampereen yliopiston Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikön monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelman mustikka-palvelimella olevan tilaston avulla. Tilasto koostuu tutkimusaineistossa esiintyvien tulkkien tekemistä tulkkeiden sana- ja ilmaisumääristä, tauoista ja keskimääräisestä puhetemposta. Tilaston lisäksi teen kaikki nonverbaliikkaan liittyvät päätelmät oman näkemykseni mukaan eksplikointitapauksia analysoimalla.

2.5 Yhteisen taustatiedon merkitys tulkkauksessa

Kaikki tutkimukseen osallistuneet ovat katsoneet kaksi suomalaista elokuvaa: *Napapiirin sankarit* (2010, Helsinki-filmi) ja *Haarautuvan rakkauden talo* (2009, Marianna Films Oy). Uskon osapuolten yhteisen taustatiedon vaikuttavan tulkkaukseen siten, ettei tulkin ole tarvinnut eksplikoida usein. Perustelen näkemykseni sillä, että kaikki tutkimuksen osapuolet tuntevat elokuvasta saadut teemat.

Ledererin (1990) mukaan taustatietoihin lasketaan yleistiedon lisäksi puheen paikkaan, aikaan ja puhujaan sekä yleisöön liittyvät tiedot (Lederer 1990, 53). Gile (1993) katsoo, että ymmärtäminen edellyttää tulkilta kielellistä ja kielenulkoista tietoa. Kielellisiksi tiedoiksi katsotaan yleinen tietämys semantiikasta, syntaksista, leksikosta ja tekstin tuntemuksesta. (Gile 1993, 69.) Puolestaan kielenulkoisella tiedolla viitataan muun muassa taustatietoon ja maailmantietoon (Vilokkinen 2002, 7.) Gilen mukaan kielenulkoisella tiedolla on mahdollista korvata kielellistä tietoa eli mitä enemmän tulkilla on kielenulkoista tietoa, niin sitä vähemmän hän tarvitsee kielellistä tietoa (Gile 1993, 69).

2.6 Puhetilanteen merkitys

Puhetilanteella tarkoitetaan tilannetta, jossa viestintää ei ole etukäteen suunniteltu ja jossa osapuolten keskinäiset suhteet eivät ole muodollisia. Näiden lisäksi puhetilanteen viestintä tukeutuu vahvasti konstituaatioon, jolla tarkoitetaan sanallista kontekstia ja siihen liittyviä ei-verbaalisia viestinnän keinoja, kuten puhetilanteen paikkaa ja aikaa, siinä läsnä olevia asioita sekä osapuolten yhteistä kokemusmaailmaa. (Nikunlassi 2002, 340.)

On selvää, että yksi tulkkauksen merkittävistä piirteistä on puhuttu kieli. Vaikka tulkki saa puheeseensa aloitteen ulkopuoliselta henkilöltä, niin hän joka tapauksessa tuottaa kohdekielistä puhetta kuin kuka tahansa kohdekielinen henkilö. Seleskovitchin (1978) mukaan, vastaanotettuaan viestin tulkki poistaa sen lähdekielisestä ilmaisusta nonverbaaliseksi ajatukseksi ja muotoilee sen omiksi, puhutun kielen sanoiksi (Seleskovitch 1978, 97.) Seleskovitch näkee tulkkauksen puhetilanteena ja tavallisen puhetilanteen erona ainoastaan sen, että tulkki ei voi itse päättää seuraavan viestin sisältöä, vaan siitä vastaa puhuja (Seleskovitch 1978, 32–33).

Puhuttuun kieleen liittyy olennaisesti muun muassa täytesanat, tauot, toistot, äännähdykset ja ajatusten pitkä ketjuttaminen. Tämä nousi myös esiin tämän tutkimuksen aineistoa tarkastellessa. Suurimpana haasteena näin nimenomaan sen, että tulkkeet olivat kirjoitetussa muodossa. Puhutulle kielelle ominaiset piirteet hankaloittivat eksplikaatioiden havaitsemista,

sillä aineistosta löytyi tapauksia joissa lyhyt lause oli tulkattu muutaman rivin pituiseksi. Huomattavaa on, että tulkkeeseen ei ole lisätty mitään uutta informatiivista tietoa, vaan nimenomaan äännähdykset ja toistot pidensivät sitä.

3. EKSPLIISIITTISTYMINEN UNIVERSAALITENDENSSINÄ KÄÄNTÄMISESSÄ JA TULKKAUKSESSA

3.1 Kääntämisen universaalit

Käännösuniversaalit ovat kielellisiä piirteitä, jotka ovat ominaisia käännöksille mutta eivät alkuperäisteksteille (Baker 1993, 243). Näiden piirteiden oletetaan syntyneen käännösprosessista ja ne eivät ole sidoksissa aikaan, paikkaan eivätkä siihen kulttuuriin jossa käännöksiä tuotetaan (Chesterman 2004b, 3). Kääntämisen universaaleissa kyse on käännöksissä ilmenneistä säännönmukaisuuksista. Toury (2004) kuitenkin painottaa, että säännönmukaisuus ei aina riitä, sillä kyse on nimenomaan sellaisista säännönmukaisuuksista joiden oletetaan johtuvan itse käännösprosessista. Säännönmukaisuudet, jotka johtuvat lähde- ja kohdekielten välisistä semanttisista tai syntaktisista eroista ei katsota kääntämisen universaaleiksi, koska ne ovat pakollisia ja ilman niitä kohdekieli olisi virheellistä. (Kuusi 2011, 130.)

Käännösuniversaalien piirteiden olemassaolosta on esittänyt ensimmäisenä Mona Baker (1993, 1996), jonka oletukset pohjautuvat aikaisempiin tutkimuksiin ja muihin havaintoihin käännösten luonteesta. Baker luokittelee eksplisiittistymisen lisäksi käännösuniversaaleiksi konventionaalistumisen, yksinkertaistumisen, toiston välttämisen ja epätyypilliset frekvenssit. (Baker 1993, 243–244.) Tutkimusten myötä käännösuniversaaleiksi on voitu Bakerin (1993) tekemien luokittelujen lisäksi katsoa Touryn (1995) interferenssi, Maurasen (2000) epätyypilliset leksikaaliset yhdistelmät sekä Tirkkonen-Conditin (2002) kohdekielisten uniikkiaineisten aliedustaminen.

Eksplisiittisyydellä tarkoitetaan sitä, että käännökseen lisätään taustatietoa tai siinä selitetään asioita. Eksplisiittisyys voi näkyä sana- ja lausetasolla konnektoreiden suosimisena ja toistoina. Puurtinen (2005) huomauttaa, että suomennosten infiniittisyys on mahdollista tulkita tämän universaalihypoteesin vastaiseksi. Hän katsoo, että lauseenvastike jättää lauseiden välisen suhteen implisiittiseksi, kun taas sivulause eksplikoi sen käyttämällä konjunktioita. Lisäksi Puurtinen huomauttaa, että joitakin infiniittirakenteita käytetään usein myös muussa kuin perusfunktiossa. Hän antaa esimerkkinä temporaalisen lauseenvastikkeen, jota voidaan käyttää ilmaisemaan syytä ajan lisäksi. Tällöin lukija joutuu itse päättelemään syytä ilmaisevan konektorin puuttuessa asiayhteydestä, että kyseessä on syy-seuraus-suhde eikä ainoastaan ajallinen suhde mainittujen asioiden tai tapahtumien suhteen. (Puurtinen 2005, 220.)

3.2 S- ja T-universaalit

Selkeyttä käänösuniversaaleihin tuo käänöstutkija Andrew Chesterman. Hän jakaa käänösuniversaalit S- ja T-universaaleiksi, joiden avulla tehdään ero lähestymistapojen ja aineistojen välille. Chesterman (2004) tarkoittaa S-universaaleilla tapaa, jolla tarkastellaan käänöstä suhteessa lähdetekstiin ja kääntäjän suhtautumista lähdetekstiin. Kun T-universaalit ovat havainnoinnin kohteena, niin tällöin tarkastellaan käänöstä suhteessa kohdekielieen tekstiin ja kääntäjän suhtautumista kohdekielieen. (Chesterman 2004, 39.)

Chesterman luokittelee mahdollisiksi S-universaaleiksi eksplikoinnin, käänöksen pituuden lisääntymisen, interferenssin, standardisaation, murteen normalisoinnin, narratiivisten äänien pelkistymisen, silottumisen, uudelleenkäänöshypoteesin ja toiston vähentymisen. Puolestaan mahdollisina S-universaaleina Chesterman (2004, 40) pitää yksinkertaistumista, konventionaalistumista, epätyypillisiä leksikaalisia esiintymiä ja uniikkiaineisten aliedustamista. Hän kuitenkin huomauttaa, että S- ja T-universaalien yhteys voi olla monimutkainen. (Chesterman 2004, 40.)

3.3 Eksplisiittistymishypoteesi

Korpuspohjaisen käänöstutkimuksen yksi keskeisimmistä vaikuttajista on ollut Bakerin (1993) artikkeli, johon hän on koonnut muilla menetelmillä saatuja ja pieniin aineistoihin nojaavia hypoteeseja siitä, mitä pidetään käänöksille universaaleina piirteinä, jotka eivät johdu yksittäisen kieliparin välisen kääntämisen erityispiirteistä. Yksi vahvinta tukea saaneista hypoteeseista on Blum-Kulkan (1986) eksplisiittistämishypoteesi, jonka mukaan käänökset ovat yleensä lähdetekstejä eksplisiittisempiä. (Mauranen & Tiittula 2005, 36–37.) Eksplisiittistymishypoteesilla tarkoitetaan sitä, että käänösten oletetaan olevan taipuvaisempia taustatiedon tarjoamiseen ja asioiden selittämiseen kuin implisiittisen tiedon jättämiseen teksteissä. Eksplisiittisyys voi esiintyä käänöksissä syntaksin ja leksikon tasolla sekä selittävinä ilmauksina (Eskola 2002, 54.)

On havaittu, että kääntäjät lisäävät käänökseen koheesiokytkentöjä verrattuna lähdetekstiin (Blum-Kulka 1986, Øverås 1998), käyttävät enemmän optionaalisia elementtejä (Olohan & Baker 2000) sekä tekevät kieliopillisia ja sanastollisia muutoksia enemmän eksplisiittiseen kuin implisiittiseen suuntaan (Øverås 1998). Käänöksissä on myös havaittu sanojen epätyypillisiä frekvenssejä (Gellerstam 1996; Laviosa-Braithwaite 1996) ja sanayhdistelmien epätyypillisyyttä verrattuna alkukielisiin teksteihin (Mauranen 2000). Lisäksi käänöksissä pyritään useimmiten selittämään kohdekuultuurille tuntemattomia reaaliota, vaikka

lähdetekstin kulttuurisessa kontekstissa lukijoiden voidaan olettaa tuntevan ne (Kujamäki 2000). (Mauranen & Tiittula 2005, 35–37.) On huomionarvoista, että eksplisiittistymisestä saadut tulokset perustuvat pääasiassa rinnakkaisaineistoihin (Eskola 2002, 54). Lisäksi käännösten taipumus eksplisiittistymiseen on todettu niin suhteessa lähdeteksteihin kuin vastaaviin kohdekielen teksteihin (Mauranen & Tiittula 2005, 38).

Touryn mukaan eksplisiittisyys liittyy nimenomaan vuorovaikutukseen kuten kommunikointiin vieraalla kielellä. Hän kuitenkin pitää mahdollisena, että eksplisiittistymisessä on eroja erilaisten kielenkäyttäjryhmien välillä. (Tourey 1978, 95.) Puolestaan Weissbrod (1992) näkee eksplisiittistymisen paikallisesti vaihtelevana ilmiönä, johon vaikuttavat sellaiset tilannetekijät kuin sosiokulttuurinen konteksti sekä käännöksen asema ja aika kulttuurissa (Weissbrod 1992, 153). On huomattava, että Tourey (1978, 95), Baker (1993, 1995) ja Blum-Kulka (1986, 21) pitävät eksplisiittistymistä universaalihypoteesina, kun taas Weissbrod (1992, 153) normina tai normilähtöisenä ilmiönä (Eskola 2002, 45).

3.4 Käännösuniversaaleihin kohdistuva kritiikki

Jantunen (2004) pitää Bakerin universaali-käsitettä ongelmallisena: ”hypoteesien tulkitseminen yleismaailmalliseksi kaikkea kääntämistä koskeviksi on tällä hetkellä mahdotonta, koska sekä hypoteesien perustana olevat havainnot samoin kuin tähän mennessä tehty tutkimus ovat keskittyneet pelkästään nykykieleen ja hyvin suppeaan valikoimaan” (Jantunen 2004, 50). Myös Paloposki (2002) yhtyy tähän ajatukseen ja huomauttaa, että universaali-käsitteessä ei ole minkäänlaista historiallista ulottuvuutta, joten oletuksia ei voida käsittää universaaleina piirteinä vaan nimenomaan tiettyä ajanjaksoa koskevinä säännönmukaisuuksina (Paloposki 2002).

Jantunen kritisoi sitä, että Bakerin universaalihypoteesit on kehitetty vertailemalla lähde- ja kohdetekstejä suppean tutkimusmateriaalin avulla. Hän pitää periaatteellisena ongelmana oletuksessa sitä, että Bakerin hypoteesien taustalla olevat havainnot perustuvat kahta eri kieltä edustavien tekstien vertailuun, kun puolestaan hypoteesien lainalaisuuksien oletetaan koskevan yhden kielen kahta eri muotoa. (Jantunen 2004, 52.)

Tutkimusaineiston suppeutta on myös kritisoitu ja esimerkiksi Chestermanin (2004) mukaan tutkimusmateriaalin pitäisi kattaa käännökset monipuolisesti: niin ammattilaisten kuin ei-ammattilaisten käännökset sekä myös huonoksi havaitut käännökset (Chesterman 2004, 42). Jantunen pitää universaalitutkimuksen näkökulmasta verrannollisia korpuksia puutteellisina,

sillä ne eivät ole kattavia kieli- ja genrevalikoimaltaan. Tästä syystä mikään korpus ei pysty antamaan vastausta universaalihypoteeseihin. (Jantunen 2004, 28.)

Eskola (2002) huomauttaa, että monet hypoteesit ovat ristiriidassa keskenään. Hän katsoo, että tarvittaisiin lisää tutkimusta näiden asioiden selvittämiseksi. Eskolan mukaan ristiriitaisuuksien lisäksi universaaleiksi oletetut tendenssit ovat usein päällekkäisiä ja vaikuttavat toisiinsa monin eri tavoin. Esimerkkinä hän antaa tilanteen, jossa kääntäjä yksinkertaistaa lausetta syntaktisella tasolla, mutta lause voi muuttua semanttisella tasolla monimutkaisemmaksi. Lisäksi Eskola huomauttaa, että tutkimustulokset ovat useimmiten sellaisia että ne tukevat eri universaalihypoteeseja näkökulmasta riippuen. Tuloksia on vaikea vertailla keskenään, koska ne on saatu eri menetelmin, lähtökohdin ja korpustyypein. Eskola katsoo, että lisätutkimuksien avulla on selvitettävä, mitkä ilmiöt ovat universaaleja ja mitkä paikallisia. Hän tarkentaa, että tutkimustulosten yhteen vetämiselle voidaan saada parempi yleiskäsitys kääntämisen tendensseistä ja sitä kautta koko kääntämisestä prosessina. (Eskola 2002, 62.) Myös Jantunen yhtyy tähän ajatukseen ja toteaa, että tutkimustuloksia kokoamalla voidaan alkaa hakea laajempaa todistusaineistoa oletuksille ja samalla tarvittaessa muokkaamaan tällä hetkellä vallitsevia hypoteeseja (Jantunen 2004, 51).

3.5 Mitä on eksplikointi?

Eksplikointi on käänösstrategia, jonka oletetaan olevan yksi kääntämisen universaaleista. Eksplikoinnilla tarkoitetaan sitä, että kääntäjä lisää käänöksen eksplisiittisiä eli näkyviä kielellisiä elementtejä, jotka ovat lähdetekstissä implisiittisiä. Käänösteoriassa eksplikointi voidaan käsittää laajemmin kuin kielellisenä tai loogisena ilmiönä. (Vehmas-Lehto 2003, 330–331.) Eksplikointia koskevat määritelmät ovat useimmiten melko epämääräisiä, vaikka eksplikointi katsotaan yhdeksi käytetyimmistä käänösstrategioista (Vehmas-Lehto 2001, 221, 226). Tämän lisäksi eksplikointia on käsitelty varsin vähän käänöstutkimuksessa sen tavallisuudesta huolimatta (Vehmas-Lehto 2003, 330).

Käsitteenä eksplikointi voidaan määritellä monella eri tavalla (Vehmas-Lehto 2001, 221, 226). Klaudy (2009) pitää eksplikointia tekniikkana, jossa lähdetekstin implisiittisestä tiedosta tehdään eksplisiittistä kohdetekstissä (Klaudy 2009, 104). Delisle (1999, 139) määrittelee eksplikoinnin käänösprosessiksi, jossa kääntäjä esittelee tarkasti semanttiset yksityiskohdat kohdetekstiin joko selvennykseksi tai kohdekielen rajallisuuden takia. Nämä semanttiset yksityiskohdat ovat saatavilla kontekstista, kontekstuaalisesta tietämyksestä tai tilanteesta, jotka johtuvat kääntäjän tietämyksestä. (Delisle 1999, 139.) Puolestaan Komissarov (1990,

185) katsoo eksplikoinnin olevan kuvaileva käänös: lähdetekstin sana vaihdetaan sanaliittoon, jonka avulla selittyy kyseisen sanan merkitys. Komissarov vielä tarkentaa, että eksplikoinnin avulla voidaan kääntää vastineettomia sanoja. (Komissarov 1990, 185.) Englund Dimitrovan (2005) mukaan eksplikointi on kontekstista tai tilanteesta saatavaa tietoa, joka lisätään käänökseen (Englund Dimitrova 2005, 34). Eksplikoinnin tehtävänä on siis epäselvien, monimielisten ja implisiittisten näkemysten selventäminen.

Vehmas-Lehto kuitenkin huomauttaa, että on käymättä eksplikaatioiden ja muiden lisäysten välinen rajankäynti, sillä joskus eksplikaatio katsotaan lisäykseksi ja joskus taas lisäys voidaan katsoa eksplikaatioksi. (Vehmas-Lehto 2003, 331.) Leppihalme (2001) katsoo eksplikoinnin ja lisäyksen erona olevan se, että eksplikointi sisältää ainoastaan sellaista lisäinformaatiota, joka sisältyi myös alkuperäistekstiin, kun puolestaan lisäys ei ole pääteltävissä lähdetekstistä (Leppihalme 2001, 144). Leppihalme vielä selventää, että eksplikoinnilla tarkoitetaan selittäviä muutoksia, jotka tehdään tekstissä itsessään. (Leppihalme 2001, 144).

3.5.1 Eksplikaatiot käänöksessä

Selkein eksplikointityyppi on lähtötekstin sisältämän implisiittisen informaation ilmaiseminen sanallisesti käänöksessä. Implisiittisellä informaatiolla tarkoitetaan sitä informaatiota, jota ei ole ilmaistu, mutta jonka lukija saa taustatietojensa sekä teksti- ja tilannekontekstin perusteella. Vehmas-Lehdon mukaan käänöksiä eksplikoidaan usein väärinkäsitysten välttämiseksi ilmaisemalla sanallisesti se, mikä on ollut lähtötekstissä rivien välissä. (Vehmas-Lehto 2003, 330.)

Eksplikoinniksi voidaan katsoa myös sellaiset tapaukset, joissa kielelliset keinot korvataan toisilla. Tekstiin ei tule tällöin välttämättä mitään lisää. Eksplikointia ovat esimerkiksi toiston käyttö sidoskeinona pronomien asemasta, yläkäsitteen korvaaminen alakäsitteellä ja alisteisen sivulauseen korvaaminen rinnasteisella. (Vehmas-Lehto 2003, 331.) Lisäksi eksplikointi voi näkyä käänöksissä myös sellaisina kielellisinä muutoksina kuin pronomien korvaaminen tarkemmilla viittausmuodoilla, vierasta puhetta osoittavien lainausmerkkien tai puuttuvien johtolauseiden lisääminen, lisäinformaation ja selitysten lisääminen käänökseen, monitulkintaisten kohtien uudelleenkirjoittaminen ja elliptisten rakenteiden täyttämisen. Kuusi (2011) kuitenkin huomauttaa, että käänöksen sanamäärän lisääntyminen ja tekstin pituus eivät ole todiste eksplikoinnista, koska pidempi ilmaus ei välttämättä ole merkitykseltään eksplisiittisempi. (Kuusi 2011, 138–139.)

Eksplikaatiot voidaan jakaa erilaisiin kategorioihin. Kinga Klaudy (2009) jaottelee termitasolla kääntämisen liittyvän eksplisiittistämisen pakolliseen, valinnaiseen ja käännöksestä syntyvään eksplisiittistämiseen (Klaudy 2009, 106–107). Puolestaan Vehmas-Lehto (2003) jakaa eksplikaatiot pakollisiin ja vapaaehtoiisiin (Vehmas-Lehto 2003, 331).

Pakollinen eksplikointi johtuu kielten välisistä eroista, sillä ilman eksplikointia syntyisi virheellistä tulokieltä (Vehmas-Lehto 2003, 331). Pakollista eksplikointia ovat muun muassa määräisen artikkelin lisäykset venäjistä englantiin, sanamäärän kasvaminen kääntäessä synteettisestä kielestä analyyttiseen kieleen ja verbin lisääminen käännökseen. Pakolliseksi eksplikoinniksi voidaan katsoa myös semanttinen eksplikointi, jossa kohdetekstissä korvataan lähdetekstin leksikaalinen elementti spesifisemmällä vastineella. (Kuusi 2011, 137.) Vehmas-Lehdon mukaan kääntäjä saattaa usein tiedostamatta tehdä pakollisia eksplikaatioita, koska ne ovat niin yksinkertaisia. Vehmas-Lehto kuitenkin painottaa, että yksinkertaiseenkin eksplikaatioon tarvitaan runsaasti kielellistä tietämystä ja taustatietoa. (Vehmas-Lehto 2003, 332.)

Vapaaehtoinen eksplikointi liittyy tekstin rakentumiseen tai tyyliin liittyviin eroihin kielten välillä (Kuusi 2011, 137). Suurin osa eksplikaatioista luokitellaan vapaaehtoisiksi. Ilman vaihtoehtoisia eksplikaatioita teksti olisi oikeakielinen, mutta niiden kanssa se on ymmärrettävämpi. Vapaaehtoisia eksplikaatioita tehdään käännöksen toimivuuden ja hyväksyttävyyden vuoksi uudessa viestintäympäristössä. Esimerkiksi venäläisiä tekstejä suomentaessa suurin osa teonnimistä on korvattava verbeillä sekä samalla on eksplikoitava teon suorittaja tai muu tekijä. Ilman eksplikointia tekstiä olisi vaikea ymmärtää, koska suomen ja venäjän substantiivilausekkeiden sanajärjestykset poikkeavat huomattavasti toisistaan. (Vehmas-Lehto 2003, 332.)

Puolestaan pragmaattisia eksplikaatioita tarvitaan, kun on odotettavissa, että käännöksen lukijalta puuttuu tekstin tulkintaan tarvittavaa taustatietoa. Vehmas-Lehto (2003) luokittelee pragmaattiset eksplikaatiot vapaaehtoiisiin eksplikaatioihin. (Vehmas-Lehto 2003, 333.) Puolestaan Kinga Klaudy (2009) luokittelee pragmaattiset eksplikaatiot omaksi kategoriaksi ja hänen mukaansa pragmaattinen eksplisiittistäminen voi olla sekä pakollista että valinnaista (Klaudy 2009, 106–107).

3.5.2 Eksplikaatiot tulkkauksessa

On huomattava, että eksplikoinnista tulkkauksessa ei ole tarjolla niin kattavasti tieteellisiä artikkeleja ja julkaisuja kuin käännettieteessä. Oman kielellisen näkemykseni mukaan eksplikointia käsitteenä voidaan soveltaa samalla tavalla tulkkauksen alalla kuin käännettieteessä. Koska eksplikointia on tutkittu varsin vähän tulkkauksessa, niin eksplikointiluokitteluja nimenomaan tulkkauksen alalta ei ole suoranaisesti tarjolla. Puolestaan lisäykseen liittyviä luokitteluja on olemassa, joista kaksi luokittelua esittelen seuraavaksi. Alla esittelen Bente Jacobsenin lisäysten luokittelun, johon eksplikointi kuuluu yhtenä osana. Puolestaan toisena esittelen Henri Barikin kehittämän vastaavuuden kategoriat. Barikin luokittelua ei ole käytetty tässä tutkimuksessa, koska eksplikointia ei tunnusteta siinä lainkaan.

Tässä tutkimuksessa käytän eksplikointien kategorisoimiseksi omaa luokittelua, jonka olen luonut Vehmas-Lehdon ja Jacobsenin luokittelujen pohjalta. Oman luokittelun esittelen luvussa 4.

3.5.2.1 Bente Jacobsenin luokittelu

Bente Jacobsenin (2003, 224) mukaan tulkin oletetaan olevan näkymätön käännökone, joka tulkkaa ilman poisjättöjä tai lisäämättä mitään uutta. Jacobsen kuitenkin katsoo, että tulkki ei voi olla näkymätön hänen tehtäviensä kannalta. Oletus tulkin näkymättömyydestä on ristiriidassa todellisuuden kanssa, sillä tulkkien ensisijainen tavoite on, että viestintätilanteen osapuolet ymmärtäisivät toisiaan. Tämä ei onnistu, jos tulkki tulkkaa kaiken sanasta sanaan. Viestin ymmärtämiseen vaaditaan, että viestin vastaanottajalla on sama kieli- ja kulttuuritietämys kuin puhujalla. Tulkit eivät oleta kuuntelijan omaavan tällaista tietoa, vaan he pyrkivät tekemään lisäyksiä. Jacobsen katsoo, että tämä osoittaa tulkkien olevan aktiivisia toimijoita. (Jacobsen 2003, 224–226.)

Jacobsen jakaa lisäykset kolmeen pääkategoriaan:

1. Lisäykset, joilla ei ole vaikutusta semanttiseen ja/tai pragmaattiseen lähdetekstin sisältöön
2. Lisäykset, joilla on minimaalinen vaikutus semanttiseen ja/tai pragmaattiseen lähdetekstin sisältöön
3. Lisäykset, joilla on merkittävä vaikutus semanttiseen ja/tai pragmaattiseen lähdetekstin sisältöön.

Ensimmäisen kategorian alakategorioihin sisältyvät toistot, hiljaiset tauot, äänelliset tauot ja virheelliset aloitukset. Toiseen kategoriaan Jacobsen luokittelee alakategoriat: yksityiskohtainen eksplikointi, selittävä eksplikointi ja myös mahdollisina vaikuttajina toistot, täytesanat ja paralingvistiset piirteet. Jacobsen jakaa selittävän eksplikoinnin kolmeen alakategoriaan, joista seuraavassa kappaleessa lisää. Kolmas kategoria käsittää korostavan eksplikoinnin, vääristävän eksplikoinnin ja uuden tiedon eksplikoinnin. (Jacobsen 2001, 228–229.) Isolahden mukaan Jacobsenin tekemässä luokittelussa vertaillaan viestin ja tulkkeen informatiivista ja pragmaattista sisältöä (Isolahti 2014, 52).

Esittelen seuraavaksi selittävän eksplikoinnin kolme alakategoriaa, koska se on tutkimukseni kannalta relevanttia. Jacobsen jakaa selittävät eksplikoinnit kolmeen alakategoriaan: ilmiselvän implisiittisen informaation eksplikointi, loogisten yhteyksien eksplikointi sekä nonverbaaliset ja kulttuurieroista johtuvat eksplikoinnit. Jacobsenin mukaan ilmiselvän implisiittisen informaation eksplikoinnissa selvästi ilmaistu informaatio voidaan luokitella ilmiselväksi, koska se on implisiittisenä lähdetekstissä. Puolestaan loogisten yhteyksien eksplikointi yhdistää toisiinsa ilmaisut tai ilmaisun osat. Nonverbaalisesta eksplikoinnista Jacobsen antaa esimerkkinä tilanteen, jossa puhuja osoitti sormella kaulaansa ja tulkki ilmaisi tämän nonverbaalisen informaation eksplisiittisesti. Jacobsen antaa kulttuurieroista johtuvasta eksplikoinnista esimerkin, jossa tulkki ei tulkkaa ainoastaan kaupan nimeä, vaan eksplikoi millainen kauppa on kyseessä. (Jacobsen 2003, 231–233.) Havainnollistavana esimerkkinä *Kultajousi*, joka eksplikoitaisiin kohdekielelle kulta- tai kelloliikkeeksi.

3.5.2.2 Henri Barikin vastaavuuden kategoriat -luokittelu

Henri Barikia pidetään ensimmäisenä tutkijana, joka on systematisoinut tulkkeen ja alkuperäisviestin välistä epävastaavuutta. Barikin luomassa luokittelussa on kolme pääkategoriaa, joihin kuuluvat lisäykset, poistot ja korvaukset. (Isolahti 2014, 50: viittaus Barik 2002/1975.) Barikin kehittämää luokittelua on käytetty paljon tutkimuksissa, joissa tutkitaan lähde- ja tuloviestinnän välistä suhdetta (Pöchhacker 2004, 143).

Barik luokittelee lisäykseksi materiaalin selkeät lisäykset tulkkeeseen. Lisäykset jakaantuvat neljään alakategoriaan: luonnehtiva lisäys, täsmentävä lisäys, loogisen yhteyden lisäys ja päättävä lisäys. Poistoiksi Barik katsoo sellaiset osat tai yksiköt, jotka jäävät pois kohdetekstistä. On huomattava, että poistoiksi ei katsota epäolennaisia aineksia, kuten uudelleen aloitusten, täytesanojen tai toistojen poistoja. (Isolahti 2014, 51: viittaus Barik 2002/1975, 80.) Poistoiksi luetaan niin sanotusti selkeät ja korvaavat poistot. Viimeiseksi

mainittuja tapahtuu, kun yksi asia korvataan toisella tulkkauksessa, eikä niitä katsota varsinaisesti poistoiksi. (Barik 1994, 122.) Barikin mukaan poistoilla on viisi alakategoriaa: väliin jätetyt kohdat, lähteen väärän tulkinnan takia tapahtuvat poistot, tulkkauksen viiveestä johtuva poisto, oman alakategoriansa muodostavat elementtien yhdistämisestä tai uudelleen järjestämisestä johtuva poisto, eräät poistot luokitellaan vähäpätöisiksi tai jopa toivotuiksi. (Barik 1994, 122–125.) Barik katsoo korvauksen olevan lisäysten ja poistojen kombinaatio. Hän painottaa, että toiset korvaukset ovat muutoksia ja puolestaan toiset virheitä. Virheiksi luetaan sellaiset muutokset, joissa tulkkaus eroaa lähteestä merkittävästi (Barik 1994, 121). Barikin mukaan korvauksissa on viisi alakategoriaa, joista kaksi ensimmäistä katsotaan virheiksi: vähäinen semanttinen virhe ja vakava semanttinen virhe. Loput alakategoriat ovat vähäinen sanamuodon muutos, olennainen sanamuodon muutos ja vakava sanamuodon muutos. (Barik 1994, 127–133.)

Yksi Barikin luokittelun kritisoinnin aiheista on sen subjektiivisuus. On huomattava, että Barik myös itse pitää luokittelua hyvin subjektiivisena ja omaa näkemystään edustavana. (Barik 1994, 121.) Isolahti yhtyy myös tähän ajatukseen ja pitää ongelmallisena nimenomaan sitä, että luokittelussa esiintyy arvioitavia määritteitä, kuten *huomattava*, *vakava* tai *vähäinen*. Lisäksi Isolahti katsoo, että luokittelun pohjana on subjektiivisuus, sillä arvioijien näkemykset voivat poiketa toisistaan: toinen pitää tulkkeen ja lähteen välistä eroa huomattavana ja toinen puolestaan ei pidä sitä lainkaan merkittävänä. (Isolahti 2014, 52.)

4. AINEISTON ANALYYSIN TULOKSET

Tässä tutkimuksessa selvitetään, toteutuuko eksplikointi universaalina myös tulkkauksessa. Jos toteutuu, niin *miten?* Tutkielman tavoitteena on tarkastella läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa ilmeneviä eksplikaatioita. Uskon, että tulkki tekee enemmän eksplikaatioita puhelintulkkauksessa, koska hän yrittää korvata sillä nonverbaalisen viestinnän puutetta. Katson, että tulkki ja keskustelijoiden yhteinen taustatieto vaikuttaa sekä läsnäolo- että puhelintulkkauksessa siten, ettei tulkin ole tarvinnut eksplikoida tarkentaakseen tai selventääkseen asioita. Katson kuitenkin, että yhtenä syynä eksplikoinnin tarpeeseen voi olla se, että tulkattavat puhujat ovat perustason koulutuksen saaneita, jonka vuoksi he eivät välttämättä osaa puhua julkisissa tilaisuuksissa. Uskon, että he käyttävät paljon puhekieltä, eikä puhe ole riittävän looginen. Tästä syystä tulkki ei pysty säilyttämään autenttista puhetta tulkkeessaan, vaan joutuu vaihtamaan rekisteriä virallisemmaksi.

Tämän tutkimuksen aineisto ei ole suuri, mutta kvalitatiivisessa tutkimuksessa se ei ole ratkaisevaa, koska aineistoon syvennytään tarkemmin. Lisäksi katson, että tämän tutkimuksen aineisto on riittävä pro gradu -työhön, sillä laajempi aineisto olisi voinut paisuttaa tutkielman liian suureksi kokonaisuudeksi. Koska tutkittavia tulkkeja ja esiintyviä eksplikaatioita on pieni määrä, laadullinen lähestymistapa soveltuu paremmin aiheen tutkimiseen kuin kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusote. Tämän tutkielman tutkimustuloksia ei ole tarkoitus yleistää, vaan tarkastella minkälaisia eksplikaatioita aineistossa esiintyy.

Tämän tutkimuksen analyysiosiossa esitettävät esimerkit on poimittu liitteistä, johon kaikki aineiston eksplikaatiot on kerätty konteksteineen rinnakkain suomeksi ja venäjäksi. Esimerkkitapausten ulkoasu ja muotoilu, kuten äänteet on säilytetty ennalleen kuin aidossa tilanteessa. Puolestaan eksplikaatioita havainnollistavat lihavoinnit ovat tekemiäni.

Tässä luvussa tarkastelen, minkälaisia eksplikaatioita tulkit ovat tehneet tulkatessaan. Koska tutkimukseni keskittyy selvittämään eksplikointia universaalista näkökulmasta tulkkauksessa, en käytä Klaudyn ja Vehmas-Lehdon luomia käännöksiin soveltuvia luokitteluja kokonaisina tässä tutkimuksessa. Kuten tiedetään, tulkkauksen alalla ei ole varsinaisesti tarjolla eksplikointiluokitteluja. Edellä mainittujen tutkijoiden luokittelut on esitetty tutkimuksessa, jotta syntyisi selkeä kuva käänöstieteessä ja tulkkauksen alalla soveltuvista erilaisista eksplikointiluokitteluista. Vehmas-Lehdon ja Jacobsenin luokitteluja ei voida käyttää tässä tutkimuksessa tutkimuskysymyksen ja eksplikaatioiden vähäisyyden

vuoksi. Tästä syystä, olen laatinut oman jaottelun Vehmas-Lehdon ja Jacobsenin eksplikointiluokittelujen sekä tutkimusaineiston pohjalta.

Olen jakanut tässä tutkimuksessa eksplikointitapaukset viiteen kategoriaan:

1. täsmennykset ja tarkennukset
2. lisäystenkaltaiset eksplikaatiot
3. lisäystenkaltaiset eksplikaatiot taustatiedon perusteella
4. selittävä eksplikointi
5. ylä- ja alakäsitteellä korvaaminen

Seuraavaksi tarkastelen näitä kategorioita yksityiskohtaisemmin ja teen eroja luokittelujen välillä.

Kategoriaan täsmennykset ja tarkennukset kuuluvat muun muassa toistot sekä persoonapronominien ja subjektien korvaamista tarkentavat termit ja sanat. Esimerkkeinä persoonapronomini *ону* ('he'), joka on eksplikoitu *nämä päähenkilöt* ja toisena esimerkkinä *этом эпизоде* ('tämä kohta'), joka on eksplikoitu *jääkiekko-otteluksi*.

Aineiston läpikäynnin aikana jaottelin kaikki lisäystenkaltaiset eksplikaatiot omaan kategoriaan. Tarkemmin tutkiessa aineistoa, törmäsin mielenkiintoiseen seikkaan: huomattava osa lisäystenkaltaisista eksplikaatioista oli tehty taustatiedon perusteella. Koska taustatieto liittyy olennaisesti tutkielmaani, päätin jaotella lisäystenkaltaiset eksplikaatiot kahteen kategoriaan: lisäystenkaltaiset eksplikaatiot ja lisäystenkaltaiset eksplikaatiot taustatiedon perusteella. Vehmas-Lehto painottaa, että on käymättä eksplikaation ja lisäyksen välinen ero. Leppihalmeen (2001) mukaan eksplikoinnin ja lisäyksen erona on se, että eksplikointi sisältää ainoastaan sellaista lisäinformaatiota, jota sisältyi alkuperäisessä tekstissä. Puolestaan lisäys ei ole pääteltävissä lähtötekstistä. (Leppihalme 2001, 144.) Olen luokitellut aineiston eksplikointitapaukset Leppihalmeen antaman erottelun mukaisesti. Esimerkkinä lisäyksenkaltaisesta eksplikaatiosta kohta *ну э- это как выражение сапожник без сапог* ('on sellainen sanonta kuin suutarilla ei ole kenkiä'), mikä on eksplikoitu *niin Venäjällä on olemassa sellainen sanonta että ö:m suutarilla ei ole kenkiä*. Tulkki on eksplikoanut kohdan lisäämällä *Venäjällä*. On huomattava, että suomen kielessä on samantyyppinen sanonta *Suutarin lapsilla ei ole kenkiä*.

Puolestaan lisäystenkaltaisiin eksplikaatioihin taustatiedon perusteella olen luokitellut tapaukset, jossa tulkki on selvästi käyttänyt hyväkseen joko elokuvasta saatua tai yleistä

taustatietoa hyväkseen. Seuraava tapaus on havainnollistava esimerkki siitä, kuinka tulkki on eksplikoitessaan käyttänyt hyväkseen elokuvasta saatua taustatietoa: verbi *tuoda* on eksplikoitu *прилетел на вертолете* ('toi helikopterilla').

Näen, että myös täsmennyksellä ja lisäyksenkaltaisella eksplikaatiolla erona on sama kuin lisäyksellä ja eksplikaatiolla, eli täsmennys sisältää sellaista tietoa, jota on alkuperäistekstissä ja lisäys puolestaan on tietoa, joka ei ole pääteltävissä alkuperäistekstissä. On kuitenkin huomattava, että eksplikaatioilla ja lisäyksillä voidaan katsoa olevan sama tarkoitus käännöksessä eli tekstin selventäminen ja lisätiedon antaminen.

Selittävä eksplikointi -kategoriaan olen luokitellut kaikki sellaiset tapaukset, jossa tulkki on ilmaissut asian tai termin selittävällä tavalla. Esimerkkinä termi *yritysvalmentaja*, joka on eksplikoitu seuraavasti: *женщина которая м ведет курсы по бизнесу* ('nainen, joka pitää kursseja yrittäjyydestä'). Tämän ryhmän eksplikaatiot edustavat sellaisia tapauksia, joissa tulkki on joutunut pakosta eksplikoimaan joko sen takia, ettei ole muistanut tai tiennyt termiä kohdekielellä tai ei ole löytynyt tarpeeksi kuvaavaa vastinetta.

Ylä- ja alakäsitteellä korvaaminen -kategoriassa edustavat pääasiassa yksittäiset sanat ja termit. Esimerkkinä tällaisesta tapauksesta *kattoterassi*, joka on eksplikoitu yläkäsitteellä *крыша* ('katto').

Tutkimusaineiston perusteella voidaan sanoa, että tulkit ovat eksplikoineet suurimmaksi osaksi epäselvyyden välttämiseksi. Mitä sitten tarkoitetaan tässä tutkimuksessa epäselvyyden välttämisellä? Ne katson tilanteiksi, jossa tulkki on eksplikoinut joko tulkkeen kaksoismerkityksen tai väärinkäsityksen välttämiseksi, kuten persoonapronominien korvaaminen subjekteilla. Esimerkkinä persoonapronomini *он* ('he'), joka on eksplikoitu tarkentamalla *венäläiset*. Lisäksi tähän kategoriaan kuuluvat tilanteet, jossa tulkki on eksplikoinut sellaiset asiat tai sanat, joita joko ei ole tai niiden esiintyminen on vierasta ja harvinaista kohdekielessä. Tästä havainnollistavana esimerkkinä termi *меркантильный* ('kaupallinen, merkantiilinen'), joka on eksplikoitu selittävästi *enemmän rahan perään*.

Aineistossa esiintyy eksplikaatioiden yhteydessä kielivirheitä, mutta siitä huolimatta katson ne eksplikaatioiksi koska niillä on pyritty selvästi auttamaan kuulijaa ymmärtämään asian sisältö. Esimerkkinä *avanto*, joka on eksplikoitu selittävästi *вырубить в воде дырку* ('tehdä reikä veteen'). Tehty eksplikointi on kielellisesti virheellinen, jonka todistaa muun muassa se että Yandex ja Google eivät anna yhtään hakutulosta kyseiselle eksplikaatiolle.

Seuraavissa alaluvuissa käsitellen kategoriakohtaisesti läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa esiintyviä eksplikaatioita.

4.1 Läsnaolo- ja puhelintulkkauksessa ilmenevät eksplikaatiot

Aineisto osoittaa, että läsnäolotulkkauksessa ilmeneviä eksplikaatioita esiintyi yhteensä 71 ja puhelintulkkauksessa tapahtuvia eksplikaatioita esiintyi yhteensä 73 kappaletta. Merkittävää on, että määrällisesti eksplikaatioiden esiintyvyys on tasaista molemmissa aineistoissa. Tämä yllätti, koska tutkimuksen alussa oli viitteitä siitä että puhelintulkkauksessa esiintyisi huomattavasti enemmän eksplikaatioita kuin läsnäolotulkkauksessa. Tutkimustulokset osoittavat, että vaikka määrällisesti eksplikaatioita esiintyy molemmissa tulkkauslajeissa tasaisesti, niin tulkkohtaiset erot ovat merkittäviä. Aineisto paljastaa, että tulkit ovat käyttäneet molemmissa tulkkauslajeissa tehokkaasti yleistä ja elokuvasta saatua taustatietoa hyväkseen. Uskon, että suurin syy löydösten vähyteen on osapuolten katsotuista elokuvista saama taustatieto.

Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen, eikä tutkimustuloksia ole tarkoitus yleistää. Alla oleviin taulukoihin olen koonnut läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa esiintyneet eksplikaatiot. On huomattava, että analyysiosiossa olevat luvut ovat vain suuntaa-antavia ja aineiston analysoinnissa on pyritty mahdollisimman suureen objektiivisuuteen.

	T1	T2	T3	T4	T5	Yhteensä eksplikaatioita
Täsmennykset ja tarkennukset	2		2	8	27	39
Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot	1		1	1	3	6
Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot taustatiedon perusteella	3	2	1	1	6	13
Selittävä eksplikointi		1	1	1	7	10
Ylä- ja alakäsitteellä korvaaminen					3	3

Taulukko 1: Läsnaolotulkkauksessa ilmenevät eksplikaatiot

	T1	T2	T3	T4	T5	Yhteensä eksplikaatioita
Täsmennykset ja tarkennukset	10	6	8	4	20	48
Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot	3	1		4		8
Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot taustatiedon perusteella		2		2	3	7
Selittävä eksplikointi	2	1		4	3	10
Ylä- ja alakäsitteellä korvaaminen						0

Taulukko 2: Puhelintulkkauksessa ilmenevät eksplikaatiot

Aineistoa tarkastellessa nousi esiin, että kaikilla tulkeilla oli puhelintulkatessaan kuulemisiongelmiä. Tulkki 1 pyysi yhteensä kolme kertaa toistamaan, lisäksi kerran hän aloitti tulkkausvuoronsa venäjäksi suomen kielen sijaan. Puolestaan tulkit 2 ja 3 pyysivät kaksi kertaa toistamaan. Aineistoa analysoidessani huomasin, että tulkki 3 teki jonkin verran poistoja. Tulkit 4 ja 5 pyysivät neljä kertaa toistamaan. On huomattava, että läsnäolotulkkauksessa tilanne on aivan päinvastainen: kukaan tulkeista ei pyytänyt toistamaan.

Oman kielellisen näkemykseni mukaan tulkkien 4 ja 5 eksplikointitapauksia oli vaikea analysoida läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa, koska tulke oli paikoitellen horjuvaa. Molemmat tulkit lisäsivät tulkkeisiinsa välillä sellaista tietoa, jota oman kielellisen näkemykseni mukaan venäläistaustainen vastaaja ei ole tarkoittanut. Rajasin nämä kohdat ja tilanteet aineiston ulkopuolelle.

Seuraavissa alaluvuissa käyn yksitellen läpi kategoriakohtaisesti läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa ilmenneitä eksplikaatioita esimerkkien avulla. Esimerkkeihin olen valinnut joitakin kohtia ja kohtauksia keskusteluista. Kunkin esimerkin jälkeen olen analysoinut tulkin tekemän eksplikaation. Lisäksi pohdin mahdollisia syitä eksplikaation tekemiseen sekä yhteisiä tekijöitä ja eroja läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa.

4.2 Täsmennykset ja tarkennukset

Aineisto osoittaa, että tulkit eksplikoivat läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa ylivoimaisesti eniten täsmentämällä ja tarkentamalla verrattuna muihin kategorioihin.

Läsnäolotulkkauksessa ilmenee 39 ja puhelintulkkauksessa yhteensä 48 täsmennystä ja tarkennusta. Pidän mahdollisena syynä tämän kategorian eksplikointitapausten yleisyyteen sen luontevuutta ja helppoutta. Lisäksi katson, että suurin osa eksplikaatioista on niin yksinkertaisia, että tulkit ovat tehneet niitä tiedostamatta.

Aineistosta nousi esiin erityisesti se, että molemmissa tulkkauksen alalajeissa täsmennysten ja tarkennusten avulla on pyritty korvaamaan yleisellä tasolla olevat ilmaukset loogisemmiksi. Katson kuitenkin, että huomattava osa yleisellä tasolla olevien ilmausten eksplikoimisesta on ollut tarpeetonta, koska ne ovat pääteltävissä kontekstista. Alla tällaisista eksplikointitapauksista havainnollistavia esimerkkejä.

Esimerkki 1

*H: voiko yhden kysymyksen vielä kysyä ö mä yhden viimeisen kysymyksen vielä kysyisin ennen kuin **lopetetaan***

*T3: еще последний вопрос перед тем как мы э: **заканчиваем нашу беседу***

Tulkki on läsnäolotulkatessaan eksplikoanut kohdan *lopetetaan* tarkentamalla sitä *заканчиваем нашу беседу* ('lopetamme meidän keskustelumme').

Esimerkki 2

*H_FI: sanon taas kiitos erittäin kiinnostavasta **keskustelusta** ja kiitos osallistumisesta*

*T1: еще раз хочу вас поблагодарить за ваши очень интересные **мнения** спасибо*

Tulkki on puhelintulkatessaan eksplikoanut sanan *keskustelu* tarkentamalla sitä *мнения* ('mielipide'). Oman kielellisen näkemykseni mukaan, yllä olevat eksplikointitapaukset ovat tarpeettomia, koska ne eivät sisällöllisesti tuo mitään uutta tulkkeeseen. Katson kuitenkin, että tulkit ovat saattaneet tehdä kyseiset eksplikointitapaukset huomaamattaan, koska ne ovat niin yksinkertaisia.

Toisena yhteisenä tekijänä läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa on subjektin tarkentaminen. On huomattava, että muissa kategorioissa tämä ei korostunut niin selvästi. Uskon, että tulkit ovat

tarkentaneet tehokkaasti subjektia, koska sen avulla poistuu kuulijan tulkinnan vara. Katson, että kaikki subjektia koskevat eksplikoinnit ovat tarpeellisia viestin loogisuuden kannalta.

Esimerkki 3

*H2: nyt olla **joku** joka osaa myös venäjää*

*T5: ты когда-нибудь пробовала разговаривать по-русски например в ресторане или в кафе потому что у нас очень много я думаю что очень много здесь **персонала** говорящего по-русски*

Tulkki on läsnäolotulkatessaan eksplikoinut sanan *joku* tarkentamalla sitä *персонал* ('henkilökunta'). Oman kielellisen näkemykseni mukaan eksplikointi on hyödyllinen viestin loogisuuden kannalta.

Esimerkki 4

*H_FI: joo joo ymmärrän hyvin että sellainen mielikuva syntyy ja ymmärrän hyvin tietenkin myös sen että **se ei e se ei tunnu mukavalta ja ja sellaista ei oo kivaa kattoa***

*T1: да я конечно вас понимаю что это не очень приятно смотреть такие **шутки** такие не очень добрые э:*

Tulkki on eksplikoinut puhelintulkatessaan subjektin *se* tarkentamalla sitä *шутки* ('vitsit'). Oman kielellisen näkemykseni mukaan tulkin tekemä eksplikaatio on tarpeellinen, koska alkuperäinen litteraatio on puhekielelle tyypillinen ja siinä toistuu peräti kolme kertaa *se*-pronomini ja sana *sellainen* kaksi kertaa. Jos tulkki olisi tulkannut sanasta sanaan kyseisen kohdan, olisi tulke epäjohdonmukainen ja siitä saattaisi puuttua kokonaan viestin tarkoitus.

Sekä läsnäolo- että puhelintulkkauksessa on eksplikoitu erityisesti paikanmääreitä epäselvyyden välttämiseksi. Katson, että kaikki aineistossa esiintyneet paikkaa ilmaisevat eksplikointitapaukset ovat hyvin hyödyllisiä. Aineisto osoittaa, että läsnäolotulkkauksessa ilmenee enemmän paikkaa koskevia eksplikaatioita kuin puhelintulkkauksessa. On kuitenkin vaikea näin suppean otannan perusteella ottaa kantaa, mistä tämä voisi mahdollisesti johtua. Alla kaksi esimerkkitapausta sekä läsnäolo- että puhelintulkkauksesta.

Esimerkki 5

V: ну мам хостелы всякие такое что-нибудь

T5: м Pietarissa on semmosia niinku am hostelleja ehkä s halvempia paikkoja

Tulkki on läsnäolotulkatessaan eksplikooinut sanan *мам* ('siellä') tarkentamalla sitä *Pietarissa*. Tällaisia tapauksia on useita aineistossa, mikä osoittaa tulkkien eksplikoineen paikkoja hyvin tehokkaasti läsnäolotulkkauksessa. Katson tällaiset eksplikointitapaukset hyvin oleellisiksi, koska sanaa *мам* käytetään venäjän kielessä epämääräisyyden markerina. Eksplikoinnin ansiosta epämääräisyys katoaa.

Esimerkki 6

V5_RU: ну отличались бы конечно очень сильно потому что у нас люди если они богатые то они очень богатые соответственно у них э уже совершенно другие в жизни ориентирь идеалы а обычные люди ну они обычные

T5: ä no om m uskon kyl et Venäjällä a:m jos olis e jos Venäjällä olis tehty kaks tollasta elokuva ä kun toisessa olis köyhä pariskunta ja toisessa olis rikas pariskunta sitten ne olivat ä

Tulkki on eksplikooinut puhelintulkatessaan kohdan *у нас люди* ('meillä ihmiset') tarkentamalla sitä *Venäjällä*. Katson tämän onnistuneeksi eksplikointitapaukseksi, sillä eksplikoinnin ansiosta kohta on selkeämpi.

Lisäksi sekä läsnäolo- että puhelintulkkauksessa tämän kategorian eksplikointitapauksia analysoidessa nousi esiin aikaisemman taustatiedon vaikutus tulkkeeseen. Uskon tulkkien käyttäneen tietoisesti sekä elokuvasta että tulkkaustilanteesta saatua taustatietoa hyväkseen. Tällaisiksi esimerkeiksi katson seuraavat tapaukset: *соcha* ('mänty') on eksplikoitu tarkentamalla *hirsipuu* ja *сленг* ('slangi') *nuorisoslangiksi*. Mielestäni nimenomaan tämän kaltaiset eksplikaatiot osoittavat, että tulkki on nähnyt elokuvan ja pyrkii selventämään kohdat kohdekieliselle kuulijalle. Katson, että *hirsipuu* ja *nuorisoslangi* ovat informatiivisempia merkitykseltään kuin *mänty* ja *slangi*. Alla vielä kaksi selventävää eksplikointitapausta, joissa on hyödynnetty taustatietoa.

Esimerkki 7

V5: *у нас же сегодня праздник поэтому с три дня выходных и: получился мини-отпуск*

T5: *äm meillä on tänään Venäjällä on niinku juhlapäivä niinku punainen päivä kalenterissa*

Tulkki on eksplikoanut läsnäolotulkatessaan kohdan *у нас* ('meillä') täsmentämällä sitä *meillä Venäjällä*. Lisäksi tulkki on poistanut kohdan *с три дня выходных* ('kolme vapaapäivää') korvaamalla sen tarkentaen *punainen päivä kalenterissa*. Katson, että venäjänkieliseen tulkkeeseen on lisätty kirjain "c" litteroinnin vaiheessa, sillä oman kielellisen näkemykseni mukaan puhuja tuskin sanoisi näin. Katson, että ilman eksplikointia tulke olisi saattanut johtaa väärinkäsitykseen. On mahdollista, että haastattelija saattaisi luulla että venäläistaustaisella haastateltavalla on jokin oma henkilökohtainen juhlapäivä, kuten esimerkiksi syntymäpäivät. On kuitenkin huomattava, että *punainen päivä* ei ole suomenkielessä vakiintunut termi. Lisäksi alkuperäisessä viestissä puhutaan kolmesta päivästä, kun tulkkeeseen kyseinen kohta on eksplikoitu yksikkömuotoon. Katson tästä huolimatta eksplikointitapauksen tarpeelliseksi, vaikkei se ole kaikista onnistunein.

Suppeasta aineistosta huolimatta, täsmennysten ja tarkennusten osalta läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa löytyi eroavaisuuksia. Aineistoa tarkastellessa nousi esiin, että tulkit eksplikoivat puhelintulkatessaan aktiivisesti tilanteissa, joissa viitattiin jompaan kumpaan elokuvaan. Aineisto osoittaa, että tulkit ovat eksplikoineet tällaisia tapauksia läsnäolotulkatessaan kaksi ja puhelintulkatessaan yhteensä kahdeksan kertaa. Katson, että nimenomaan elokuvien tarkentamisessa puhelintulkkauksessa korostuu nonverbaliikan puuttuminen. Oman kielellisen näkemykseni mukaan, tulkit ovat joutuneet pakosta eksplikoimaan puhelintulkatessaan elokuvien nimet epäselvyyden välttämiseksi. Alla selventävä esimerkkitapaus tällaisesta tilanteesta.

Esimerkki 8

H: *minkälaista ajateltavaa*

T3: *a: какие именно мысли дали дал фильм Дом где растет любовь*

Puhelintulkkauksessa tällaisia tapauksia oli aineistossa useita. Tulkki on eksplikooinut kohdan *minkälaista ajateltavaa* tarkentamalla sen *какие именно мысли дали дал фильм Дом где растем любовь* ('minkälaista ajateltavaa elokuva Haarautuvan rakkauden talo antoi'). Uskon tulkkiensa eksplikoineen tällaisia tapauksia sen takia, koska he ovat halunneet epäselvyyden välttämiseksi tehdä selväksi kummasta elokuvasta on kyse. Pidän tällaisia eksplikointitapauksia tarpeellisina.

Oman kielellisen näkemykseni mukaan tässä kategoriassa puhelintulkkauksessa korostuu nonverbaliikan puuttuminen. Katson, että puhelintulkkauksessa esiintyy sellaisia tarkentavia eksplikointitapauksia, joiden avulla virkkeistä on pyritty tekemään loogisempia ja loppuun vietyjä. Aineistosta nousi esiin, että erityisesti puhelintulkkauksessa tarkennettiin virkkeitä ja lauseita toistamalla edellisen puheenvuoron asioita sekä lisäämällä subjekti tulkkeeseen. Tällaisia eksplikointitapauksia esiintyi huomattavasti enemmän puhelintulkkauksessa kuin läsnäolotulkkauksessa. Nämä löydökset tukevat sitä, että tämän tutkimuksen alussa esittämä hypoteesi toteutuu. Alla loppuun viedystä eksplikointitapauksesta havainnollistava esimerkki.

Esimerkki 9

*V5_RU: ну: счастливый можно сказать что **счастливый***

*T5: kyllä voi niinkin sanoa että siinä oli se **onnellinen loppu***

Tulkki on eksplikooinut sanan *счастливый* ('onnellinen') tarkentamalla sitä *onnellinen loppu*. On huomattava, että koko kohta *ну: счастливый можно сказать что счастливый* ('no onnellinen voisi sanoa että onnellinen') on muutettu selvempään muotoon. Uskon, että tulkki on eksplikooinut kohdan, jotta viesti selventyisi puhelimen välityksellä. Näen, eksplikoinnin avulla on pyritty täsmentämään alkuperäistä sanomaa jottei se jäisi irralliseksi lausahdukseksi. Tämänkaltaisia eksplikointitapauksia ilmenee lukuisia puhelintulkkauksessa.

Katson, että tässä kategoriassa molempien tulkkausten alalajin osalta linjaavana tekijänä on tarpeettomat eksplikaatiot. Moni kohta olisi tullut ymmärretyksi kontekstista myös ilman eksplikointia. Näen, että monissa aineiston tapauksissa asian ymmärrettävyys ei vaarannu, vaikka sen olisi jättänyt eksplikoimatta. Oman kielellisen näkemykseni mukaan tässä kategoriassa on eksplikoitu pääasiassa epäselvyyksien eliminoimiseksi. Kontekstista ilmeisen asian tarkentamisessa vaarana on kuitenkin se, että kuulija kokee itsensä aliarvioiduksi.

4.3 Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot

Lisäystenkaltaisten eksplikaatioiden esiintyvyys on tasaista: läsnäolotulkkauksessa niitä ilmenee kuusi ja puhelintulkkauksessa yhteensä kahdeksan. On huomattava, että hypoteesini pitää osittain paikkaansa tässä kategoriassa. Syynä pidän sitä, että huomattava osa puhelintulkkauksessa esiintyneistä tilanteista ja kohdista on vaatinut eksplikoimista jotta kohdekielinen henkilö ymmärtäisi paremmin asian sisällön.

Tämän kategorian eksplikointitapauksia analysoidessani läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa korostui erityisesti tulkkien tekemien eksplikaatioiden yhteydessä kohteliaisuus ja pehmennykset. On huomattava, että kyseiset eksplikointitapaukset on tehty molempiin kieliin päin. Aineistosta löytyy seuraavia esimerkkitapauksia: kohta *joo no se riittää sit näistä näistä taustakysymyksistä* on eksplikoitu lisäämällä siihen *во-первых спасибо за: ответы* ('ensinnäkin kiitos vastauksistasi'). Toisena esimerkkinä kohta *lopetetaan*, joka on eksplikoitu pehmentäen *заканчиваем нашу беседу* ('lopetetaan meidän keskustelu'). Katson, että kohteliaisuuden avulla tulkit edistävät tulkkaustilanteessa olevien osapuolten arvostusta ja tavoitteita. Kohteliaisuuden ja pehmennysten korostuminen on mielenkiintoinen havainto, sillä missään muussa kategoriassa ei eksplikoitu kohteliaisuussyistä. Oman kielellisen näkemykseni mukaan tulkit ovat eksplikoineet kohteliaisuussyistä kunnioittaakseen molempien osapuolien taustaa ja kulttuuria. Kielitajuni mukaan, tulkkeet olisivat ilman eksplikointia tylyjä tai epäkohteliaita.

Esimerkki 10

V1: *мне не понравился э:: тот фильм к сожалению мне вообще не очень нравится финское кино*

T1: *Öö **rehellisesti sanottuna** en pitänyt tästä elokuvasta valitettavasti Öö en muutenkaan oikeestaan valitettavasti pidä suomalaisista elokuvista*

Tulkki on eksplikoanut läsnäolotulkatessaan kohdan lisäämällä siihen *rehellisesti sanottuna*. Kielellisen näkemykseni mukaan tulkki on pyrkinyt lisäyksen avulla pehmentämään vastaajan sanomaa, jottei se kuulostaisi epäkohteliaalta. Katson tämän eksplikointitapauksen hyödylliseksi.

Esimerkki 11

*H_FI: just tää Suomi-Ruotsi e e –vastakkainasettelu ja se tää tällainen e että että Ruotsi on **meidän rakas vihollinen***

*T1: это ээ Швеция что это наш любимый враг **если так можно сказать** и:*

Tulkki on eksplikoanut kohdan lisäämällä siihen *если так можно сказать* ('jos näin voidaan sanoa'). Katson, että tulkki on tarkoituksella eksplikoanut pehmentämällä kohdan, jottei se kuulostaisi epäkohteliaalta venäläistaustaisen haastateltavan mielestä. Katson kyseisen eksplikaation tarpeelliseksi.

Toisena yhteisenä tekijänä molemmissa tulkkauksen alalajeissa on, että lisäystenkaltaisten eksplikaatioiden avulla on pyritty täydentämään lähdetekstissä esiintyviä vajaita virkkeitä ja lauseita. Oman kielellisen näkemykseni mukaan tulkit ovat käyttäneet tätä tulkkausstrategiaa selviytymiskeinona saamaan paremmin ilmaistuja lauseita epäselvyyden välttämiseksi. Alla kaksi havainnollistavaa esimerkkitapausta läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa.

Esimerkki 12

V5: что еще делать с русским

*T5: mitä voi vielä tehdä venäläisten kanssa **kuin juopotella se on ihan luonnollista***

Tulkki on eksplikoanut läsnäolotulkatessaan kohdan *что еще делать с русским* ('mitä voi vielä tehdä venäläisen kanssa') lisäämällä siihen *kuin juopotella se on ihan luonnollista*. Kielitajuni mukaan, virke olisi saattanut jäädä epäselväksi suomalaistaustaiselle haastateltavalle ilman eksplikointia. Toisaalta näen, että suomalainen osapuoli olisi ymmärtänyt virkkeen sisällön kontekstista ilman eksplikointia.

Esimerkki 13

V4: э: четыре месяца в Финляндии почти четыре

*T4: **minä olen asunut tässä ja opiskellut Suomessa lähes neljä kuukautta***

Tulkki on eksplikooinut puhelintulkatessaan kohdan *четыре месяца в Финляндии почти четыре* ('neljä kuukautta Suomessa lähes neljä kuukautta') lisäämällä siihen *minä olen asunut tässä ja opiskellut*. Esimerkkitapaus osoittaa, että tulkki on eksplikoinnin avulla tehnyt virkkeestä kuulijaystävällisemmän lisäämällä siihen subjektin ja verbin. Jos tulkki olisi tulkannut kohdan suoraan sanasta sanaan, olisi se saattanut jäädä epäselväksi puhelimen välityksellä. On todettava, että eksplikoinnin avulla virke on ymmärrettävämpi.

Aineisto paljastaa, että merkittävin ero läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa ilmenneistä lisäystenkaltaisista eksplikaatioista on se, että puhelintulkkauksessa esiintyy sellaisia tapauksia, jotka on ollut pakko eksplikoida. Seuraavaksi kaksi esimerkkitapausta puhelintulkkauksesta.

Esimerkki 14

*V4: ну я думаю что это мелодрама и комедия **два в одном***

*T4: a: minä olen sitä mieltä että se on melodraama sekä komedia **kaksi samassa paketissa kaksi samassa paketissa***

Tulkki on eksplikooinut kohdan *два в одном* ('kaksi yhdessä') lisäämällä siihen *paketti*. Tässä eksplikoititapauksessa korostuu se, että tulkki on joutunut pakosta eksplikoimaan. Jos tulkki olisi tulkannut kohdan sanasta sanaan *kaksi yhdessä*, olisi virke jäänyt kesken ja kielellisesti virheelliseksi. Pidän myös tällaisia eksplikoititapauksia tarpeellisina, koska ilman eksplikoititapauksia tulke olisi ymmärrettävä, mutta kielellisesti puutteellinen.

Esimerkki 15

V4: двадцать

*T4: **kaksikymmentä vuotta vanha olen***

Tulkki on eksplikooinut kohdan *двадцать* ('kaksikymmentä') lisäämällä siihen *vuotta vanha olen*. Katson, että tässä eksplikoititapauksessa korostuu puhelimen välityksellä tapahtuva tulkkaus. Oman kielellisen näkemykseni mukaan, läsnäolotulkkauksessa ei olisi tarvinnut eksplikoida kyseistä kohtaa. Kyseinen esimerkkitapaus on tarpeellinen, sillä eksplikoinnin avulla tulke on loppuun viety, eikä niin sanotusti huku puhelimesta.

Katson, että puhelintulkkauksessa ei esiintynyt lainkaan turhia eksplikaatioita. Puolestaan läsnäolotulkkauksessa tällaisia tapauksia ilmenee yhteensä kaksi. Alla havainnollista esimerkkitapaus.

Esimerkki 16

V4: ай нет я не знакома со Швецией совсем

*T4: м: Ruotsi ei oo minulle mitenkään tuttu että **minä varmaan sen takia en huomannut***

Tulkki on eksplikoanut kohdan lisäämällä siihen *minä varmaan sen takia en huomannut*. Tämä esimerkkitapaus osoittaa, että eksplikointi on tarpeetonta sillä se ei tuo lainkaan lisäinformaatiota sisältöön. Käännöstieteen ja tulkkausalan opiskelijana katson, että tulkki on eksplikoanut todennäköisesti selventääkseen alkuperäistä viestiä.

Yhteistä molemmissa tulkkauslajeissa on, että lisäystenkaltaisilla eksplikaatioilla on pyritty kohteliaisuuteen ja pehmentämiseen. Toisena yhteisenä tekijänä on ollut se, että tehtyjen eksplikaatioiden avulla on pyritty täydentämään virkkeitä ja tekemään niistä loogisempia kokonaisuuksia. Oman kielellisen näkemyksen mukaan, nämä yhteiset tekijät osoittavat että tulkki asettuu kohdekielisen henkilön asemaan. Eroja on myös havaittavissa läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa ilmenneiden eksplikaatioiden välillä. Puhelintulkkauksessa esiintyy tilanteita, jotka tulkki on joutunut pakosta eksplikoimaan. Lisäksi katson, että kaikki puhelintulkkauksessa tehdyt eksplikointitapaukset ovat tarpeellisia viestin ymmärrettävyyden kannalta. Puolestaan läsnäolotulkkauksessa esiintyy tilanteita, joissa ei olisi oman kielitajuni mukaan tarvinnut tehdä eksplikaatioita.

Vaikka lisäystenkaltaisia eksplikaatioita esiintyy enemmän puhelintulkkauksessa kuin läsnäolotulkkauksessa, niin en silti katso hypoteesin pitävän tämän kategorian kohdalla paikkaansa. Eksplikaatioiden esiintyvyys on niin tasaista molemmissa tulkkauslajeissa, että on mahdotonta näin pienen otannan perusteella tehdä minkäänlaisia päätelmiä siitä, että nonverbaliikan puute vaikuttaisi puhelintulkkauksessa ilmenneisiin eksplikaatioihin. Katson, että puhelintulkkauksessa ilmenneisiin eksplikaatioihin ovat vaikuttaneet suurimmaksi osaksi kieltenväliset erot.

Lisäksi tätä näkemystäni tukee Tampereen yliopiston Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikön monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelman mustikka-palvelimella oleva tähän tutkimukseen osallistuvien tulkkien tilasto. Tilasto osoittaa, että selkeää eroavaisuutta sanamäärien kohdalla ei ole riippumatta siitä tulkataanko puhelimesta vai läsnä. Myöskään puheen tempo ei osoita eroja kummankaan tulkkauksen alalajin välillä. Tilasto paljastaa, että sekä läsnäolo- että puhelintulkkauksessa tulkkien 1, 2, 4 ja 5 puheen tempo oli nopeampi tulkattaessa venäjään kuin suomeen päin. Ainoastaan tulkin 3 puheen tempo oli nopeampi suomeen päin läsnäolo- ja puhelintulkattaessa. Katson, että tämä tilastopoikkeama johtuu tulkin taustasta, sillä hän on ainoa natiivi suomalaistaustainen.

4.4 Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot taustatiedon perusteella

Läsnäolotulkkauksessa esiintyy taustatiedon perusteella tehtyjä lisäystenkaltaisia eksplikaatioita yhteensä 13 ja puolestaan puhelintulkkauksessa puolet vähemmän, yhteensä seitsemän. Merkittävintä tässä kategoriassa on, että tulkit eksplikoivat enemmän läsnäolo- kuin puhelintulkkauksessa. Syytä tälle on vaikea arvioida, sillä otanta ei ole riittävän suuri johtopäätöksien tekemiseen.

Katson, että molemmissa tulkkauksen alalajeissa huomattava osa ilmenneistä lisäystenkaltaisista eksplikaatioista on tehty tiedostamatta. Perustelen tämän sillä, että tehdyt eksplikaatiot ovat viestin merkityksen kannalta turhia ja ne ovat kohdistuneet pääasiassa objektien lisäämiseen. Aineisto osoittaa, että tässä kategoriassa ilmenneet eksplikoititapaukset ovat niin huomaamattomia ettei niitä ollut aluksi edes helppo tunnistaa eksplikaatioiksi. On kuitenkin myönnettävä, ettei tämä kanta ole yksiselitteinen. Toisaalta näen, että tulkit ovat eksplikoineet lauseen loogisuuden ja sen täydentymisen takia. Koska tutkimusaineisto on pieni, se ei anna tarpeeksi lisätietoa tähän. Alla havainnollistavia esimerkkitapauksia läsnäolo- ja puhelintulkkauksesta.

Esimerkki 17

H_FI: ää:: nyt kun siitä lopusta puhutaan niin niin siinähan oli se loppukohta oli sellainen että tää nais -ja miespäähenkilö kävelivät viljapellolla tai tai viljapellossa öö ja kävelivät niin mitä ajattelit siitä

*T1: a:: но:: хочу спросить вот о последней сцене которая была в этом фильме где это муж и жена ее:: они идут ее: на поле **вдвоем***

Tulkki on eksplikoinut läsnäolotulkatessaan kohdan lisäämällä siihen *вдвоем* ('kahdestaan'). Katson tämän eksplikointitapauksen tarpeettomaksi, koska myös ilman eksplikointia tulkkeesta olisi selvinnyt asian sisältö.

Esimerkki 18

*V4: м: да: особенно когда они начинают ревновать друг друга и: творить разные вещи ломать все крушить вокруг **кресла резать** это забавно*

*T4: kyllä joo varsinkin kun ä: molemmat he molemmat ovat mustasukkaisia toiselleen ja sitten ö: kun mies se Juhani alkaa **sahata e: nojatuoleja sähkösahalla** puoleksi se oli hauskaa*

Tulkki on eksplikoinut kohdan *кресла резать* ('sahata nojatuoli') lisäämällä siihen objektin *сähköсaha*. Katson, että tehty eksplikaatio on tarpeeton viestin sisällön kannalta.

Aineistosta nousi esiin erisnimien eksplikointi erityisesti läsnäolotulkkauksessa. Tähän on vaikea löytää syytä, sillä aineistossa esitetyt luvut ovat niin pieniä. Katson kuitenkin tämän kiinnostavaksi havainnoksi, sillä erisnimien eksplikoimiseen liittyy omat haasteensa. Vaarana on, että tulkki muistaa erisnimen väärin ja tulke saattaa johtaa väärinkäsitykseen. Lisäksi venäläistaustainen haastateltava saattaa kyseenalaistaa tulkkauksen, jos tulkki lisää tulkkeeseen sellaista tietoa jota hän ei ole sanonut. Tästä huolimatta katson, että nimenomaan tämän kategorian eksplikointitapauksissa erisnimien eksplikoimisen kannalta tulke on selkeämpi kuin ilman eksplikointia. Näen kuitenkin, että ilman eksplikointia ei tulkkeen sisältö olisi vaarantunut kaikkien keskusteluun osallistuvien taustatiedon takia. Oman kielellisen näkemykseni mukaan, tulkit ovat tietoisesti eksplikoineet erisnimet epäselvyyden välttämiseksi. Alla molemmissa tulkkauslajeissa ilmeneviä esimerkkitapauksia.

Esimerkki 19

*V2_RU: а: в любом понятии выделился ли к- какой-нибудь из персонажей а:м возможно: аа:: **бывший молодой человек девушки** я бы сказала главного героя потому что как мне показалось он был на уровень мм:: как бы их можно было бы: разделить на: два класса вот о- я бы сказала что он был на класс выше его:: речь была: более медленная более спокойная возможно более ээ:: интеллигентная и:: может быть его я бы вообще отделила от всех остальных героев в данном фильме а: все остальные я думаю играют какую-то:: одинаковую роль с точки зрения:: языка и::: речи*

*T2: no ainakin se **Inarin entinen poikaystävä** ja: ja ylipäätään voisin jakaa tämän elokuvan henkilöt kahteen luokkaan tällä puheen perusteella että se Inarin entinen poikaystävä puhui hitaammin ja rauhallisemmin ja oli jotenkin älykkäämpi ä: ja sitten ne muut hahmot oli sitten niinku sitä muuta luokkaa*

Tulkki on eksplikoanut läsnäolotulkatessaan kohdan *бывший молодой человек девушки* ('tytön entinen poikaystävä') lisäämällä siihen tytön nimen *Inari*. Tässä kohdassa korostuu elokuvasta saatu taustatieto. Katson tämän tarpeelliseksi eksplikoinniksi, koska erisnimen lisääminen on selkeämpi kuin lähtökielinen ilmaisu *tytön entinen poikaystävä*. Toisaalta näen, että ilman eksplikointia haastateltava olisi todennäköisesti ymmärtänyt kenestä on kyse nimenomaan elokuvasta saadun taustatiedon ansiosta.

Esimerkki 20

*H2: hän on aina halunnut matkustaa **Allegrolla** Pietariin*

*T5: очень хочет э съездить в Питер ну вот **в новом поезде на Аллегро***

Tulkki on eksplikoanut läsnäolotulkatessaan kohdan lisäämällä siihen *в новом поезде на Аллегро* ('uudella Allegro-junalla'). Tässä kohdassa korostuu tulkin yleinen taustatieto. Katson tämän tarpeelliseksi eksplikoinniksi, koska erisnimenä *Allegro* ei välttämättä ole kaikille venäläisille tuttu.

Esimerkki 21

V4: м: да: особенно когда они начинают ревновать друг друга и: творить разные вещи ломать все крушить вокруг кресла резать это забавно

*T4: kyllä joo varsinkin kun ä: molemmat he molemmat ovat mustasukkaisia toiselleen ja sitten ö: **kun mies se Juhani** alkaa sahata e: nojatuoleja sähkösahalla puoleksi se oli hauskaa*

Tulkki on eksplikoanut puhelintulkatessaan kohdan lisäämällä siihen *kun mies se Juhani*. Katson tämän tarpeelliseksi eksplikaatioksi, koska subjektin lisääminen täydentää virkettä ja auttaa kuulijaa ymmärtämään kenestä on kyse.

Lisäksi aineistosta nousi esiin sekä läsnäolo- että puhelintulkkauksessa tilanteita, joissa tulkit ovat joutuneet eksplikoimaan pakosta. Alla kaksi esimerkkitapausta molemmista tulkkauslajeista.

Esimerkki 22

V: ну там хостелы всякие такое что-нибудь

*T5: м Pietarissa on semmosia niinku am hostelleja ehkä s **halvempia paikkoja***

Tulkki on eksplikoinut läsnäolotulkatessaan kohdan *ну там хостелы всякие такое что-нибудь* ('No siellä on kaikenlaisia hostelleja') lisäämällä siihen *halvempia paikkoja*. Oman kielellisen näkemykseni mukaan ilman eksplikointia, virke olisi jäänyt irralliseksi ja epäselväksi.

Esimerkki 23

*V2_RU: потому что я бы сказала что наверное все происходило вот **в этих постельных тонах***

*T2: ja: se erottui hyvin koko ympärist- huoneesta koska: koko **muu sisustus** oli pastellinväreissä*

Tulkki on eksplikoinut puhelintulkatessaan kohdan *в этих постельных тонах* ('niissä pastellin väreissä') lisäämällä siihen *muu sisustus*. Kielitajuni mukaan, jos tulkki ei olisi eksplikoinut kohtaa, olisi virke jäänyt kielellisesti puutteelliseksi tai jopa epämääräiseksi. Oman kielellisen näkemykseni mukaan ilman eksplikointia suomalaistaustainen haastatteliija ei olisi välttämättä yhteisestä taustatiedosta huolimatta ymmärtänyt, mihin kohdassa *niissä pastellin väreissä* viitataan.

Aineisto paljastaa, että yhteistä läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa ilmenneissä tapauksissa on mahdollisesti tulkkien tiedostamatta tehdyt eksplikaatiot. Vaikka huomattava osa esiintyvistä eksplikaatioista on turhia viestin sisällön kannalta, on siitä huolimatta kummassakin tulkkauslajissa alalajissa esimerkkitapauksia, jotka on tehty lisäämään virkkeen loogisuutta ja täydentämään sitä. Lisäksi läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa ilmenee tilanteita, joissa tulkit ovat joutuneet pakosta eksplikoimaan epäselvyyden välttämiseksi. Mielenkiintoisin havainto

on, että molemmissa tulkkauslajeissa on eksplikoitu erisnimiä. Tämä on merkittävää siksi, että missään muussa kategoriassa ei esiinny erisnimien eksplikoimista.

Alussa esittämäni hypoteesi ei pidä paikkaansa lainkaan, sillä tulkit eksplikoivat enemmän läsnäolo- kuin puhelintulkatessaan. Aineiston löydökset eivät anna mahdollisuutta suurempaan tarkasteluun syyllä.

4.5 Selittävä eksplikointi

Aineistosta löytyy myös sellaisia eksplikointitapauksia, joissa on käytetty selittävää eksplikointia. Huomattavaa on, että selittävän eksplikoinnin esiintyvyys on tasaista: sekä läsnäolo- että puhelintulkkauksessa ilmenee molemmissa yhteensä kymmenen selittävää eksplikaatiota. Tutkimusaineiston pohjalta voidaan todeta, ettei tutkimuksen alussa esittämäni hypoteesi toteudu tässä kategoriassa.

Katson, että yhtenä syynä tämän tulkkausstrategian vähäisyyteen saattaa olla nimenomaan yhteisen taustatiedon vaikutus. Tulkkien ei ole tarvinnut turvautua selittävään eksplikointiin, koska aihe on kaikille tutkimukseen osallistuville tuttu. Oman kielellisen näkemykseni mukaan toisena syynä voi olla se, että aineistossa ei esiintynyt hankalia kohtia tai termejä, jotka olisi tarvinnut ratkaista nimenomaan selittävän eksplikoinnin avulla.

Aineisto osoittaa, että molemmissa tulkkauslajeissa selittävää eksplikointia on käytetty tilanteissa, joissa on pyritty kohdekielisyyteen. Katson kaikki tämänkaltaiset eksplikointitapaukset hyödyllisiksi, koska ilman eksplikointia kohdat olisivat olleet kielellisesti oikein, mutta eksplikoinnin avulla ne ovat ymmärrettävämpiä ja kohdekielisempiä. Alla havainnollistavat esimerkkitapaukset sekä läsnäolo- että puhelintulkkauksesta.

Esimerkki 24

*V4: что-то: вроде как как **бесконечной печали** всех мужчин которые сидят пьют пиво потом идут вешаются не знаю*

*T4: niin varmaan jotakin semmosta että ihan semmonen **synkkä mieliala** niillä miehillä jo- jotka vain istuvat ja juovat olutta ja sitten menevät ja hirttäytyvät*

Tulkki on läsnäolotulkatessaan eksplikoanut kohdan *бесконечной печали* ('ääretön surumielisyyys') selittävästi *synkkä mieliala*. Katson tämän eksplikaation tarpeelliseksi, koska ilman eksplikointia kohta kuulostaisi kaunokirjalliselta fraasilta.

Esimerkki 25

*V1_RU: "и шведский язык является вторым официальным языком в Финляндии **финны упорно: а: и патриотично ненавидят Швецию шведский язык и все что с ними связано...**"*

*T1: "ö: ruotsi on suomen toinen virallinen kieli niin siitäkin huolimatta **suomalaiset tuntuvat inhoavan Ruotsia sydämensä pohjasta...**"*

Tulkki on puhelintulkatessaan eksplikoanut kohdan *финны упорно: а: и патриотично ненавидят* ('suomalaiset vihaavat itsepintaisesti ja isänmaallisesti Ruotsia') selittävästi *suomalaiset tuntuvat inhoavan Ruotsia sydämensä pohjasta*. Katson tämän eksplikaation hyödylliseksi, sillä ilman eksplikointia kohta olisi kielellisesti outo.

Lisäksi molemmissa tulkkauslajeissa selittävää eksplikointia on käytetty tilanteissa, joissa on sanottu asioita niin sanotusti rivien välistä. Alla läsnäolo- ja puhelintulkkauslajissa ilmenneistä tapauksista havainnollistavat esimerkit.

Esimerkki 26

*V5: ну у нас в Санкт-Петербурге шутят да что не к финны к ним **приезжают в основном***

*T5: ä Pietarissa kyllä m äm vitseillään että: suomalaiset **tulevat Venäjälle juopottelemaan lomalle***

Tulkki on läsnäolotulkatessaan eksplikoanut kohdan *приезжают в основном* ('tulevat pääasiassa') selittävästi *tulevat Venäjälle juopottelemaan lomalle*. Oman kielellisen näkemykseni mukaan, ilman eksplikointia virke olisi vajavainen ja asian sisältö jäisi kokonaan pois. Katson eksplikoinnin tarpeelliseksi tässä kohdassa.

Esimerkki 27

V5_RU: ну: обычно финны у нас представляются такие э:м с: водкой веселые ä

T5: ihan positiivisina positiivisina niinkun hahmoina ne yleensä myöskin e: juo aika paljon ja sit on semmoisia hauskoja

Tulkki on puhelintulkatessaan eksplikooinut sanan *водка* ('votka, viina') selittävästi *juo aika paljon*. Katson, että ilman eksplikointia kohta olisi epäselvä ja virke kohdekielellä ilmaistuna puutteellinen. Oman kielellisen näkemykseni mukaan, eksplikointi on tarpeellinen tässä kohdassa.

Aineistossa esiintyy tapauksia, joissa on turvaututtu selittävään eksplikointiin koska kohdekielessä ei ole vakiintunutta vastinetta tai termiä. Huomattava ero on se, että läsnäolotulkkauksessa tällaisia tapauksia esiintyi yksi, kun puolestaan puhelintulkkauksessa niitä esiintyi peräti neljä. On vaikea ottaa kantaa siihen, miksi puhelintulkkauksessa tällaisia tapauksia oli enemmän. Alla havainnollistavia esimerkkitapauksia.

Esimerkki 28

*H2: ”joo sitten tässä yliopiston naapurissa on uusi **tornihotelli**...”*

T5: “отель очень такое тоже высокое здание...”

Tulkki on läsnäolotulkatessaan joutunut eksplikoimaan termin *tornihotelli* selittävästi *отель очень такое тоже высокое здание* ('hotelli on erittäin sellainen korkea rakennus'). Oman kielellisen näkemykseni mukaan termille *tornihotelli* ei ole suoraa vastinetta venäjän kielelle. Tulkki on käyttänyt tässä kohdassa tulkkausstrategianaan selittävää eksplikointia, mikä on mielestäni varsin toimiva ratkaisu. Katson kuitenkin käänös- ja tulkkausalan opiskelijana, että on mahdollista rakentaa omia ja toimivia vastineita termille *tornihotelli*, kuten esimerkiksi *отель-башня* ('hotelli-torni').

Esimerkki 29

*H: no mainitsit että että se se **tuolinsahaamiskohtaus** jäi mieleen hauskana mut tuleeko mieleen jotain muuta kiinnostavaa*

T4: вы упомянули уже что например там где Юхани распиливает кресло электропилой это например а может быть еще какой-то эпизод который тоже вам особо понравился и вы его запомнили

Tulkki on puhelintulkatessaan eksplikoanut kohdan *tuolinsahaamiskohtaus* selittävästi *где Юхани распиливает кресло электропилой* ('kun Juhani sahasi nojatuolin sähkösahalla'). Tulkki on joutunut pakosta turvautumaan selittävään eksplikointiin, koska venäjäksi ei ole samankaltaista vastinetta kuin suomeksi. Pidän tätä eksplikointitapausta erittäin tarpeellisena, sillä esimerkiksi sanan *tuolinsahaamiskohtaus* sana sanainen käänös olisi venäjäksi hyvin kömpelö ja keinotekoinen. Lisäksi tässä kohdassa korostuu se, että tulkki on käyttänyt eksplikoidessaan elokuvasta saatua taustatietoaan hyväkseen lisäämällä subjektin.

Esimerkki 30

V2_RU: а: всячески помогала как мне кажется в жизни такие люди: а: более хитрые: более меркантильные

T2: mutta mielestäni tällaisten henkilöiden pitäis olla pitäisi olla ovelampia ja: enemmän rahan perään

Tulkki on puhelintulkatessaan eksplikoanut termin *меркантильный* ('kaupallinen, merkantiilinen') selittävästi *enemmän rahan perään*. MOT Kielitoimiston sanakirja antaa termille *merkantiilinen* vastineeksi *kaupallinen* ja *kaupankäyntiin kuuluva*. En ota kantaa siihen, olisiko tässä kohdassa ollut virheellistä käyttää suomeksi termiä *merkantiilinen*. Oman kielellisen näkemykseni mukaan, tulkki on tässä kohdassa pyrkinyt eksplikoinnin avulla tuomaan sen kohdekielisemmäksi. Katson tämän eksplikaation tarpeelliseksi.

Aineistosta löytyy myös tapauksia, joissa oman kielellisen näkemykseni mukaan on tehty tarpeettomia selittäviä eksplikaatioita: läsnäolotulkkauksessa tällaisia tapauksia esiintyy kolme ja puhelintulkkauksessa ainoastaan yksi. On kuitenkin huomattava, että tulkki 5 on tehnyt kaikki nämä turhat eksplikaatiot. Seuraavat eksplikaatiot ovat esimerkkejä tällaisista tapauksista läsnäolotulkkauksessa: sana *uusi* on eksplikoitu selittävästi *сразу после того как вышло кино* ('heti elokuvan tultua') ja toisessa tilanteessa sama sana on eksplikoitu *недавно закончили строить* ('vastikään rakennettu'). Molemmissa tilanteissa sanan *uusi* olisi voinut tulkata suoraan venäjänkielisellä vastineella *новый* ('uusi'). Katson, että tehdyt eksplikaatiot ovat tarpeettomia, eivätkä tuo lisäinformaatiota kuulijalle.

Puolestaan puhelintulkkauksessa ilmenee yksi tapaus, joka on oman kielellisen näkemykseni mukaan eksplikoitu tarpeettomasti: erisnimi *Helsinki* on eksplikoitu *столица Финляндии* ('Suomen pääkaupunki'). Kyseistä eksplikointitapausta pidän jopa yllättävänä, koska aineisto paljastaa venäläistaustaisen haastateltavan käyneen aiemmin Helsingissä. Kuten edellä todettiin, on vaikea ottaa kantaa siihen, miksi kyseiset kohdat on eksplikoitu. Katson, että tulkki on kuormittanut itseään turhaan, sillä tehty eksplikaatio on hyödytön.

Läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa esiintyvien eksplikaatioiden välillä ilmeni joitakin eroja. Ainoastaan läsnäolotulkkauksessa esiintyi kielellisesti virheellinen selittävä eksplikaatio. Alla kyseinen esimerkkitapaus.

Esimerkki 31

*H_FI: "se oli se joka pyysi pyysi että että tullaan sit se ä: avanto **avanto sahaamaan** auki niin se oli ruotsalainen na- nuori nainen..."*

T2: "где она просила вырубить в воде дырку..."

Tässä kohdassa tulkki on eksplikoinut termin *avanto* selittävästi. Google ja Yandex eivät anna yhtään hakutulosta *вырубить в воде дырку* ('tehdä aukko veteen'). Tässä kohdassa on huomattava, että virke on kielellisesti puutteellinen. MOT Venäjä antaa termille *avanto* vastineeksi *про рубь*. Oman kielellisen näkemykseni mukaan tulkki ei ole tiennyt tai muistanut sanaa *avanto* venäjäksi, ja siitä syystä hän on joutunut turvautumaan selittävään eksplikointiin. Kohdan olisi voinut tulkata esimerkiksi *сделать/про рубить/выпилить во льду дырку*.

Puolestaan puhelintulkkauksessa esiintyi ainoastaan sellaisia eksplikointitapauksia, jotka antavat viitteitä siitä ettei tulkki ole muistanut kyseistä termiä kohdekielellä. Alla yksi havainnollistava esimerkkitapaus.

Esimerkki 32

*H7: ni joo ni sii mä muistelen että siinä oli siinä ihan lopussa sellainen missä Juhani ja Tuula yhdessä e käveli niinku jossai **viljapellolla** eiks se eiks se näin suunnilleen menny*

*T4: a: насколько я помню заключительные кадры фильма э: говорят о том м показывают то что Туула и Юхани м: взявшись за руки идут по: **полю на котором растет пшеница или что-то такое***

Tulkki on eksplikooinut termin *viljapelta* selittävästi *полю на котором растет пшеница или что-то такое* ('peltoa, jossa kasvaa vehnää tai jotain sellaista'). Katson, että tulkki on käyttänyt tulkkausstrategianaan selittävää eksplikointia koska hän ei ole todennäköisesti muistanut sanaa *viljapelta* venäjäksi.

Kuten edellä on todettu, läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa ilmenneet eksplikaatiot ovat syntyneet samankaltaisista ongelmista: kohdekielellä ei ole vastinetta, termiä ei ole muistettu tai tiedetty ja lähtökielinen ilmaisu on ollut niin sanotusti rivien välissä.

4.6 Ylä- ja alakäsitteellä korvaaminen

Huomattavin kategoriakohtainen ero on se, että puhelintulkkauksessa ei esiintynyt yhtään ylä- tai alakäsitteellä korvaamista. Syytä tälle on mahdotonta sanoa, sillä läsnäolotulkkauksessa esiintyi ylä- ja alakäsitteellä korvaamista kaikista vähiten verrattuna muihin kategorioihin, vain kolme kertaa. Aineisto paljastaa, että ainoastaan tulkki 5 on eksplikooinut käyttämällä kaksi kertaa yläkäsitettä ja kerran alakäsitettä.

Tulkkaus- ja käännöstieteen opiskelijana hämmästyin siitä, kuinka ylä- ja alakäsitteellä korvattiin kaikista vähiten. Erityisesti tulkkauskursseilla on usein painotettu, että jos ei tiedä tai muista jotakin termiä kohdekielellä, yksi mahdollinen ratkaisu on ylä- tai alakäsitteellä korvaaminen. Yhdyn tähän ajatukseen, sillä katson että termin, sanan tai kohdan eksplikointi ylä- tai alakäsitteellä ei muuta viestin sisältöä radikaalisti.

Uskon, että tämän tulkkausstrategian vähäiseen käyttöön vaikuttaa yhteisen taustatiedon merkitys. Tein yllättävän havainnon: tämän kategorian kaikki eksplikointitapaukset eivät liity varsinaisesti elokuvaan, vaan yleiseen keskusteluun. Seuraavat eksplikointitapaukset ovat havainnollistavia: *kattoterassi* on eksplikoitu yläkäsitteellä *крыша* ('katto') ja *asuinalue* puolestaan eksplikoitu *дом* ('talo'). Katson, että nämä esimerkit osoittavat, ettei tulkki ole tulkkaustilanteessa muistanut tai tiennyt sanaa, jolloin hän on turvautunut tähän tulkkausstrategiaan. Puolestaan alla oleva eksplikointitapaus osoittaa, että sen syntymiselle on voinut mahdollisesti olla kohdekielen normien mukaisuus.

H2: joo joo ja minä käyn usein mun vanhempien luona uutena vuotena ja loppiaisena joulun jälkeen silloin venäläisillä on loma ja juhla niin silloin siellä on aina paljon venäläisiä matkustajia

T5: я часто а м езжу в гости к моим родителям в Рованиemi а на Новый год и новогодние каникулы как раз когда у русских новогодние каникулы м и там очень много русских в это время

Tulkki on eksplikoanut termin *loppiainen* käyttämällä yläkäsitettä *новогодние каникулы* ('uudenvuoden loma'). MOT sanakirja antaa termille *loppiainen* vastineeksi *Крещение (**в Финляндии)*. Myös tässä kohdassa korostuu kohdekielen normien mukaisuus. Suomessa *loppiainen* ja Venäjällä *uuden vuoden loma* ovat samana ajankohtana, joten tulkki on eksplikoanut kohdan kohdekielisemmäksi.

Tutkimustulokset osoittavat, että tässä kategoriassa tehdyt eksplikoititapaukset on tehty kahdesta syystä. On kuitenkin vaikea tehdä minkäänlaisia päätelmiä, koska luvut ovat pieniä. Tässä kategoriassa ilmenneet eksplikoititapaukset osoittavat, että alussa esittämäni hypoteesi ei toteudu.

4.7 Tulkkien väliset erot

Aineistosta nousi esiin, että tulkki 5 eksplikoi ylivoimaisesti eniten sekä läsnäolo- että puhelintulkkauksessa verrattuna muihin tulkkkeihin. Puolestaan tulkki 4 eksplikoi toiseksi eniten molemmissa tulkkauksen lajeissa. On huomattava, että molemmat tulkit ovat venäläistaustaisia ammattitulkkeja. En kuitenkaan näin suppean otannan perusteella yleistäisi, että venäläistaustaiset tulkit eksplikoisivat enemmän kuin kaksikieliset tai suomenkieliset natiivit. Syytä myöskään sille, miksi läsnäolotulkkauksessa tulkki 5 eksplikoi ylivoimaisesti eniten ja tulkki 2 eksplikoi vain kolme kertaa, on vaikea arvioida. Tulkkien tekemien eksplikaatioiden syynä voivat ikä, koulutus, taso tai persoonallisuus, mutta en kuitenkaan pysty arvioimaan syytä sille miksi osa tulkeista eksplikoi vähemmän ja toiset puolestaan enemmän. Kyseisen syyn selvittämiseen tarvittaisiin huomattavasti suurempi aineisto.

Alla oleviin taulukoihin olen kerännyt tulkkien tekemät eksplikaatiot tulkkikohtaisesti läsnäolo- ja puhelintulkkauksessa. Kaikki tulkkien läsnäolotulkkauksessa tekemät eksplikoititapaukset ja selitykset niille löytyvät liitteestä 1 ja liitteestä 2 puolestaan

puhelintulkkauksessa ilmenneet eksplikaatiot. Seuraavaksi esittelen esimerkkien avulla aineistosta nousseita tulkkohtaisia eroja.

	T1	T2	T3	T4	T5
Täsmennykset ja tarkennukset	2		2	8	27
Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot	1		1	1	3
Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot taustatiedon perusteella	3	2	1	1	6
Selittävä eksplikointi		1	1	1	7
Ylä- ja alakäsitteellä korvaaminen					3
Yhteensä tulkkohtaisia eksplikaatioita	6	3	5	11	46

Taulukko 3: Tulkkohtaiset eksplikoinnit läsnäolotulkkauksessa

	T1	T2	T3	T4	T5
Täsmennykset ja tarkennukset	10	6	8	4	20
Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot	3	1		4	
Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot taustatiedon perusteella		2		2	3
Selittävä eksplikointi	2	1		4	3
Ylä- ja alakäsitteellä korvaaminen					
Yhteensä tulkkohtaisia eksplikaatioita	15	10	8	14	26

Taulukko 4: Tulkkohtaiset eksplikoinnit puhelintulkkauksessa

Taulukko osoittaa, että tulkit 1, 2, 3 ja 4 eksplikoivat enemmän puhelin- kuin läsnäolotulkatessaan. Ainoastaan tulkki 5 on eksplikoivut enemmän läsnäolo- kuin puhelintulkatessaan. Jos tarkastellaan määrällisesti tulkkien tekemiä eksplikaatioita, voidaan

todeta että tutkimuksen alussa esittämäni hypoteesi toteutuu. Tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että eksplikaatiot on tehty suurimmaksi osaksi kielenvälisten erojen eikä nonverbaliikan puutteen takia.

Lisäksi aineisto paljastaa, että tulkki 5 eksplikoi täsmentämällä ja tarkentamalla välillä turhaan. Oman kielellisen näkemykseni mukaan, osaa eksplikointitapauksista ei olisi tarvinnut tehdä, koska kontekstista ne olisivat selvinneet. Alla havainnollistava esimerkki tällaisesta tapauksesta.

Tutkimustulokset osoittavat, että tulkki 5 eksplikoi merkittävästi enemmän kuin muut tulkit. Oman kielellisen näkemykseni mukaan tulkki 5 teki jonkin verran tarpeettomia ja epäonnistuneita eksplikointeja, joka voi olla yksi mahdollinen syy eksplikaatioiden suuruuteen. Alla yksi epäonnistunut eksplikointitapaus.

Esimerkki 34

*H2_FI: m eli nyt meillä on kaks elokuvaa toisessa kuvataan ö vähän m köyhää pariskuntaa Pohjois-Suomessa ja toisessa sitten **Helsingin** rikkaita ihmisiä*

*T5: ну вот мы посмотрели два фильма в одном из фильмов описывается м жизнь достаточно бедной пары которая живет на севере Финляндии а в другом фильме описывается жизнь богатых людей богатой супружеской пары которые живут **в столице Финляндии** а*

Tässä kohdassa tulkki 5 on eksplikoinut erisnimen *Helsinki* selittävästi *в столице Финляндии* ('Suomen pääkaupunki'). Katson tämän hyvin erikoiseksi ja epäonnistuneeksi ratkaisuksi, koska tulkki selvästi aliarvioi venäläistaustaisen haastateltavan.

Esimerkki 35

*V5: у нас **мym** длинный праздник как раз можно ездить*

*T5: nojoo? **talvella** meillä on aika pitkät pitkät niinkun aika monta juhlapäivää talvella sitten ei tarvi käydä töissä ja sitten sen takia onnistu matkat onnistu hyvin talvella*

Tulkki on eksplikoinut sanan *mym* ('täällä') tarkentamalla sitä *talvella*. Katson tämän eksplikointitapauksen tarpeettomaksi, koska se ei tuo lisäinformaatiota virkkeeseen.

Mielenkiintoisin seikka oli se, että erityisesti tulkki 5 eksplikoi suurimmaksi osaksi persoonapronominit *me* kiertämällä sen joko *Venäjäksi* tai *venäläiseksi*. On kuitenkin todettava, että persoonapronominit ovat tulkkaustilanteissa mahdollinen ongelma väärinymmärtämisen kannalta. Tästä huolimatta katson tämänkaltaiset eksplikointitapaukset tarpeettomiksi, koska suomalainen haastattelija olisi ymmärtänyt ilman eksplikointia mitä venäläistaustainen haastateltava tarkoittaa viitatessaan *me* kontekstin avulla. Alla havainnollistava esimerkki tällaisesta tapauksesta.

Esimerkki 36

*V5_RU: очень похоже с **нашими северными народами** поэтому в принципе близко все это*

*T5: a: se näyttää vähän niin kuin myös m myös e em **Venäjän e Venäjän pohja kansojen kansojen** i- identiteetista se vähän niin kuin se on vähän vähän sama*

Tulkki on eksplikoinut kohdan *нашими северными народами* ('meidän pohjoiskansat') tarkentamalla sitä *Venäjän e Venäjän pohja kansojen kansojen*.

Aineisto osoittaa, että erityisesti tulkki 1 on lisäystenkaltaisten eksplikaatioiden avulla ilmaissut kohteliaisuutta. Alla tällaisesta eksplikointitapauksesta esimerkki.

Esimerkki 37

H_FI: "se on ihan totta jonkun verran olen samaa mieltä ä: tähän suomalaisuuteen ehkä yks yksi tällainen elementti joka siinä elokuvan ihan alussa oli mikä jollain tavalla liittyy oli toi e jääkiekko..."

*T1: "да это правда я с этим согласна э: **потом хотела бы задать такой вопрос** что: э: в начале этого фильма был эпизод в самом начале э: где показали игру хоккея*

Tulkki on eksplikoinut kohdan lisäämällä siihen *потом хотела бы задать такой вопрос* ('sitten haluaisin esittää tällaisen kysymyksen'). Oman kielellisen näkemykseni mukaan tulkki on eksplikoinnin avulla ilmaissut kohteliaisuutta, jottei se venäläistaustaisen haastateltavan mielestä kuulosta töksähtelevältä.

Analyysi paljastaa, että tulkit 1,2 ja 3 käyttävät eksplikointia tulkkausstrategianaan harkiten. Oman kielellisen näkemykseni mukaan kyseiset tulkit eivät ole tehneet läheskään niin paljon turhia eksplikaatioita kuin tulkit 4 ja 5.

5. PÄÄTELMÄT

Tutkielman analyysiosiossa selvitettiin kvalitatiivisen tutkimuksen avulla, minkälaisia eksplikaatioita tulkit ovat tehneet läsnäolo- ja puhelintulkkausissa. Vaikka analyysiosassa käytettiin erilaisia luokitteluja, on huomattava etteivät eksplikaatioiden luokittelut olleet tämän tutkimuksen tarkoitus. Luokittelujen tarkoituksena on helpottaa yksittäisten eksplikaatioiden ja käännösratkaisujen jäsentelyä ja havainnollistamista. Tutkimusaineiston analysoinnissa on pyritty mahdollisimman suureen objektiivisuuteen, eikä tämän tutkielman tarkoituksena ole ollut arvostella tulkkien tekemiä eksplikointiratkaisuja. Olen analyysin tueksi ainoastaan ottanut kantaa siihen, onko tehty eksplikointi ollut tarpeellinen tai tarpeeton. Tutkimusaineiston analyysi osoittaa eksplikaatioiden kääntämisen olevan aina tapauskohtaista, jonka vuoksi ei voida määritellä, mitkä käännösmenetelmälliset ratkaisut olisivat parhaita eksplikaatioiden kääntämisessä.

On myös otettava huomioon, että eksplikaatioiden huomioiminen ja määrittelemisen on aina riippuvaista ja tapauskohtaista niitä tutkivasta henkilöstä sekä tämän kulttuurintuntemuksesta ja kielitaidosta. Tästä syystä on mahdollista, että tutkielman aineistosta on jäänyt huomaamatta joitakin eksplikaatioita tai aineisto sisältää sellaisia eksplikaatioita, jotka eivät toisen tutkijan mielestä täytä eksplikaation tunnuspiirteitä.

Analyysissä esiteltyjen tulosten perusteella voidaan todeta, että tulkkien välillä on ollut huomattavia eroavaisuuksia läsnäolo- ja puhelintulkkausissa tehtyjen eksplikaatioiden määrän suhteen. Koska tarkasteltavia tulkkeja oli vain viisi, se ei antanut tarpeeksi tietoa siitä miksi yksi tulkki eksplikoi 46 kertaa ja toinen ainoastaan kolme kertaa. Jotta olisimme saaneet tälle selityksen, olisi aineiston pitänyt olla huomattavan paljon suurempi, jolloin todennäköisesti tällaisia poikkeuksia olisi esiintynyt useampien tulkkien kohdalla. Olisin myös luultavasti tässä tapauksessa voinut löytää selityksen sille, miksi osa tulkeista eksplikoi enemmän ja toiset puolestaan vähemmän. Tutkimusaineistostani ei myöskään selviä, miten tulkkien osaaminen eroaa toisistaan muutoin kuin koulutuksella, joka olisi voinut osittain selittää sen, johtuiko tulkkien tekemät eksplikaatiot siitä että heidän kielitaitonsa tai osaamisensa ei ollut tarpeeksi riittävä.

Aineiston pohjalta voidaan todeta, että esiintyvät tulkit edustivat kolmea tyyppiä: kaksikielisiä opiskelijoita, natiiveja venäjän kielen osaajia ja natiivi suomen kielen osaaja. On todettava, että tulkkien taustoilla ja osaamiseroavaisuuksilla ei ollut tutkimustuloksiin nähden merkitystä. Kaikki viisi tulkkeja eksplikoivat sekä läsnäolo- että puhelintulkkausissa. Katson, että tulokset kertovat tulkkien kielitaidosta, osaamisesta ja kokemuksesta huolimatta siitä,

että tulkit kohtaavat tilanteita, joissa täytyy eksplikoida jotta kohdekielinen henkilö ymmärtää lähdekielisen viestin lähes samalla tavalla kuin alkuperäisen viestin. Katson eksplikaatioiden tarpeellisuudesta ja tarpeettomuudesta huolimatta, että eksplikaatioiden tekeminen on merkki hyvästä tulkista. Oman kielellisen näkemykseni mukaan, eksplikointi todistaa sen että tulkki asettuu vieraskielisen henkilön asemaan ja pyrkii tällä tavoin tuomaan lähdekielisen viestin lähemmäksi häntä. Aineisto osoittaa, että eksplikointia tapahtuu väistämättä suomesta venäjään ja toisin päin tulkatessa, koska sekä kielellisten että kulttuuristen erojen vuoksi se on suotavaa tai jopa pakollista.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, toteutuuko eksplikointi universaalina tulkkauksessa. Tutkimustulosten valossa voidaan todeta, että eksplikointi toteutuu kääntämisen universaalina ainakin tässä tutkimuksessa. Aineisto paljastaa, että tulkit ovat eksplikoineet lähes saman verran sekä läsnäolo- että puhelintulkatessaan, ja niissä tehdyt eksplikaatiot ovat syntyneet tulkkauksen vaikutuksesta. Yhdyn Vehmas-Lehdon ajatukseen siitä, että kääntäjä saattaa usein tiedostamattaan tehdä pakollisia eksplikaatioita, koska ne ovat niin yksinkertaisia. Myös tässä tutkimuksessa käytetty aineisto osoittaa, että tulkit ovat tiedostamattaan tehneet eksplikaatioita osittain epäselvyyden välttämiseksi.

Tutkimuksen alussa esittämäni hypoteesi oli, että tulkit eksplikoivat verrattuna läsnäolotulkkaukseen enemmän puhelintulkatessaan koska he yrittävät korvata sillä nonverbaalisen viestinnän puutetta. Tutkimustulosten valossa voidaan todeta, ettei hypoteesi toteudu tässä tutkimuksessa. Tutkimustulokset osoittavat, että tehtyihin eksplikaatioihin ovat vaikuttaneet pääasiassa kieltenväliset erot.

Tämän tutkimuksen lähtöolettamuksena oli, että keskustelijoiden ja tulkkien yhteinen taustatieto vaikuttaa tulkkaukseen siten ettei tulkin ole tarvinnut eksplikoida usein. Lähtöolettamus ei toteudu täysin, sillä tehtyjä eksplikaatioita ilmenee molemmissa tulkkauksen alalajeissa. Aineisto paljastaa, että kaikkiin syntyneisiin eksplikaatioihin ei ole vaikuttanut yhteinen taustatieto, vaan nimenomaan itse tulkkauksen prosessi. Tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että tulkit ovat tehneet eksplikaatioita käyttäen yhteisestä taustatiedosta saatua informaatiota hyväkseen. Katson, että yllättävin löydös tässä tutkimuksessa oli tehokas taustatiedon käyttäminen. Tätä aihetta olisi syytä tutkia lisää nimenomaan tulkkauksessa.

Vaikka tutkimuksessa käytetty aineisto oli suppea, voidaan kuitenkin todeta tämän tutkimuksen olevan tuloksekas. Kuten edellä on mainittu, tällaista tulkkauksetutkimusta ei ole aikaisemmin tehty. Uskon, että tämänkaltaista tutkimusta ei ole tehty, koska tulkkauksesta saatavaa materiaalia on työläämpää saada muun muassa tutkimuslupien takia kuin kirjallista

aineistoa, jota internet on täynnä ja se on kaikille avointa. Toivon, että tämän tutkimuksen avulla tutkitaan aihetta laajemmin ja sitä kautta saadaan uusia ideoita, miten eksplikointia kääntämisen universaalina voidaan tutkia. Koska tässä tutkielmassa aineisto on rajattu kymmeneen tulkkaustilanteeseen, olisi kiinnostavaa selvittää, miten hyvin tutkimustulokset pätevät laajemmassa aineistossa. Analyysissä olen pyrkinyt selvittämään oman kielellisen näkemykseni mukaan, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet tulkkien ratkaisuihin ja valintoihin eksplikaatioiden tekemisessä, mutta laajemmassa mittakaavassa voisi selvittää tarkemmin yksittäiset syyt ja herätteet eksplikoinnin syntymiselle.

6. KIRJALLISUUS

Tieteelliset lähteet

- Baker, Mona 1993. Corpus Linguistics and Translation Studies. Implications and Applications. Teoksessa Mona Baker, Gill Francis & Elena Tognini-Bonelli (toim.), *Text and Technology*. In Honour of John Sinclair. Philadelphia & Amsterdam: Benjamins. 233–250.
- Baker, Mona 1995. Corpora in Translation Studies: An Overview and Some Suggestions for Future Research. *Target* 7 (2). 223–243.
- Barik, Henri C. 2002/1975. Simultaneous interpretation. Qualitative and linguistic data. Teoksessa Franz Pöchhacker & Miriam Shlesinger (toim.), *The Interpreting Studies Reader*. London/New York: Routledge. 78–91. Alkuteos: Simultaneous interpretation: Qualitative and linguistic Data, *Language and Speech* 18:3. 272–297.
- Barik, Henri C. 1994. A Description of Various Types of Omissions, Additions and Errors of Translation Encountered in Simultaneous Interpretation. Teoksessa: Sylvie Lambert & Barbara Moser-Mercer (toim.) *Bridging the gap: empirical research in simultaneous interpretation*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins. 121–137.
- Blum-Kulka, Shoshana 1986. Shifts of Cohesion and Coherence in Translation. Teoksessa Juliane House & Shoshana Blum-Kulka (toim.), *Interlingual and Intercultural Communication: Discourse and Cognition in Translation and Second Language Acquisition Studies*. Tübingen: Narr. 17–35.
- Burgoon, Judee K. & Buller, David B. & Woodall, Gill W 1996. *Nonverbal communication: The unspoken dialogue*. Toinen painos. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.
- Burgoon, Judee K. & Guerrero, Laura K. & Floyd, Kory 2010. *Nonverbal communication*. New York: Pearson Education, Inc.
- Chesterman, Andrew 2004. Beyond the particular. Teoksessa Anna Mauranen & Pekka Kujamäki (toim.), *Translation Universals: Do they exist?* Amsterdam/Philadelphia: Benjamins. 33–49.
- Chesterman, Andrew 2004b. Hypotheses about translation universals. Teoksessa Gyde Hansen, Kirsten Malmkjær & Daniel Gile (toim.), *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies*. Selected contributions from the EST Congress Copenhagen 2001. Amsterdam: Benjamins. 1–13.
- Delisle, Jean, Lee-Jahnke, Hannelore and Cormier, Monique 1999. *Terminologie de la Traduction*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Ekman, Paul & Wallace, Friesen 1969. *The repertoire of nonverbal behavior: Categories, Origins, Usage and Coding*. *Semiotica*. 1 (1). 49–98.

- Englund Dimitrova, Birgitta 2005. *Expertise and Explicitation in the Translation Process*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Sari 2002. *Syntetisoivat rakenteet käännessuomessa. Suomennetun kaunokirjallisuuden ominaispiirteiden tarkastelua korpusmenetelmillä*. Joensuun yliopisto, väitöskirja.
- Gellerstam, Martin 1996. Translation as a source for cross-linguistic studies. Teoksessa Karin Aijmer, Bengt Altenberg & Mats Johansson (toim.), *Languages in Contrast*. Lund University Press. 53–62.
- Gile, Daniel 1993. Translation/Interpretation and Knowledge. Teoksessa Y. Gambier & J. Tommola (toim.) *Translation and Knowledge*. Turku: University of Turku. 67–86.
- Gile, Daniel 1997. Conference Interpreting as a Cognitive Management Problem. Teoksessa Josep H. Danks, Gregory M. Shreve, Stephen B. Fountain & Michael K. McBeath (toim.) *Cognitive Processes in Translation and Interpretation*. London: Sage Publications. 196–214.
- Hakkarainen, Tuula & Hyvärinen, Marja-Leena 1999. *Puheviestintää oppimaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Isolahti, Nina 2014. *Tulkkauksen tarkkuus rikosoikeudenkäynnissä – saavuttamaton ihanne*. Tampereen yliopisto, väitöskirja.
- Isolahti, Nina 2015. Asiomistulkkaus eilen ja nyt. Teoksessa Sirkku Aaltonen, Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah (toim.), *Käännetyt maailmat: johdatus käännösviestintään*. Helsinki: Gaudeamus. 197–208.
- Isolahti, Nina & Mikhailov, Mikhail & Zelenin, Aleksandr 2016. *Невербальная точность устного перевода: трансформации невербальных эмотивных маркеров в процессе последовательного перевода*. Вестник Московского университета. Сер. 22. Теория перевода. 2016. No 1. 19–41.
- Jacobsen, Bente 2003. Pragmatics in court interpreting: Additions. Teoksessa Louise Brunette, Georges Bastin, Isabelle Hemlin & Heather Clarke (toim.), *The Critical Link 3. Interpreters in the Community*. Amsterdam: Benjamins. 223–238.
- Jantunen, Jarmo H 2004. *Synonymia ja käännessuomi. Korpusnäkökulma samamerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käännöskielen leksikaalisiin erityispiirteisiin*. Joensuun yliopisto, väitöskirja.
- Kananen Jorma 2014. *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Suomen Yliopistopaino Oy, Juvenes Print.
- Klaudy, Kinga 2009. Explication. Teoksessa Mona Baker & Gabriela Saldanha (toim.), *Routledge encyclopedia of translation studies*. 2 edition. London: Routledge. 104–108.

- Knapp, Mark L. & Hall, Judith A. 2002. *Nonverbal communication in human interaction*. 5th edition. Wadsworth: Thomson Learning.
- Komissarov 1990 = Комиссаров, В.Н. *Теория перевода. Лингвистические аспекты*. Москва «Высшая школа».
- Kujamäki, Pekka 2000. Seitsemän veljen saksannokset ja romaanin saksankielinen vastaanotto – kaksi eri maailmaako? Teoksessa Outi Paloposki & Henna Makkonen-Craig (toim.), *Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki*. Helsinki: Yliopistopaino. 199–227.
- Kuusi, Päivi 2011. *Miksi näkökulma muuttuu käännöksessä? Eksplisiittistämisen ja normaalistamisen selitysvoima ja seuraukset*. Tampereen yliopisto, väitöskirja.
- Lederer, M 1990. The Role of Cognitive Complements in Interpreting. Teoksessa David Bowen & Margareta Bowen (toim.), *Interpreting – Yesterday, Today, and Tomorrow*. American Translators Association Scholarly Monograph Series, Volume IV. Binghamton: State University of New York. 53–60.
- Leppihalme, Ritva 2001. Translation strategies for realia. Teoksessa Pirjo Kukkonen & Ritva Hartama-Heinonen (toim.), *Mission, Vision, Strategies, and Values: A Celebration of Translator Training and Translation Studies in Kouvola*. Helsinki: Helsinki University Press. 139–147.
- Laviosa-Braithwaite, Sara 1996. *The English Comparable Corpus (ECC): A Resource and a Methodology for the Empirical Study of Translation*. Manchester: UMIST. Painamaton väitöskirja.
- Mauranen, Anna 2000. Strange strings in translated language: A study on corpora. Teoksessa Maeve Olohan (toim.), *Intercultural Faultlines. Research Models in Translation Studies 1. Textual and Cognitive Aspects*. Manchester: St. Jerome Publishing. 119–141.
- Mauranen, Anna & Tiittula, Liisa 2005: Minä käännössuomessa ja supisuomessa. Teoksessa Anna Mauranen & Jarmo H. Jantunen (toim.), *Käännössuomeksi. Tutkimuksia suomennosten kielestä*. Tampere: Tampere University Press. 35–69.
- Nikunlassi, Ahti 2002. *Johdatus venäjän kieleen ja sen tutkimukseen*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Olohan, Maeve & Baker, Mona 2000. Reporting THAT in translated English. Evidence for subconscious processes of explicitation? *Across Languages and Cultures* 1 (2). 141–158.
- Ozolins, Uldis 2011. Telephone interpreting: Understanding practice and identifying research needs. *Translation & Interpreting* Vol 3, No 1. 33–47.
- Paloposki, Outi 2002. *Variation in Translation. Literary Translation into Finnish 1809–1850*. Helsingin yliopisto, väitöskirja.

- Poyatos, Fernando 1987. Nonverbal communication in simultaneous and consecutive interpretation: a theoretical model and new perspectives. Teoksessa Franz Pöchhacker ja Miriam Shlesinger (toim.), *The Interpreting Studies Reader*. New York: Routledge. 235–246.
- Puurtinen, Tiina 2005. Käännössuomen piirteitä lastenkirjallisuudessa. Teoksessa Anna Mauranen & Jarmo H. Jantunen (toim.) *Käännössuomeksi. Tutkimuksia suomennosten kielestä*. Tampere: Tampere University Press. 211–223.
- Pöchhacker, Franz & Miriam Shlesinger 2002. Introduction. Teoksessa Franz Pöchhacker & Miriam Shlesinger (toim.), *The Interpreting Studies Reader*. London/New York: Routledge.
- Pöchhacker, Franz 2004. *Introducing interpreting studies*. London: Routledge.
- Roy, Cynthia B. 2000. *Interpreting as a discourse process*. New York: Oxford University Press.
- Saresvuo, Johanna & Ojanen, Sirkka-Liisa. 1988. *Tulkin käsikirja*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Shlesinger, Miriam 2004. Doorstep Inter-subdisciplinarity and Beyond. Teoksessa C. Schaffner (toim.), *Translation research and interpreting research: Traditions, gaps and synergies*. Clevedon: Multilingual Matters. 116–123.
- Seleskovitch, Danica 1978. Interpreting for international conferences: problems of language and communication. Washington D.C.: Pen and Booth. Ranskalainen alkuteos (1968) *L'Interprete dans les conferences internationales problemes de langage et de communication*. Paris: Minard.
- Strauss, Anselm. & Corbin, Juliet 1990. *Basics of Qualitative Research*. Lontoo: Sage Publications.
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2002. Translationese, a myth or empirical fact? A study into the linguistic identifiability of translated language. – *Target* 14 (2). 207–220.
- Toury, Gideon 1978. The Nature and Role of Norms in Literary Translation. Teoksessa James S. Holmes, José Lambert & Raymond van den Broeck (toim.), *Literatures and Translation. New Perspectives in Literary Studies*. Leuven: Acco. 83–100.
- Toury, Gideon 1995. *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam: Benjamins.
- Toury, Gideon 2004. Probabilistic explanations in translation studies. Welcome as they are, would they qualify as universals? Teoksessa Anna Mauranen & Pekka Kujamäki (toim.), *Translation Universals. Do They Exist?* Amsterdam: Benjamins. 15–32.
- Vartiainen, Outi 2012. *Puhujan ja tulkin eleet konsekutiivitulkauksessa*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. *Kopiontia vai kommunikointia: johdatus käännösteoriaan*. Helsinki: Finn Lectura.

- Vehmas-Lehto, Inkeri 2001. Explicitation as a translation strategy. Teoksessa Pirjo Kukkonen & Ritva Hartama-Heinonen (toim.), *Mission, Vision, Strategies and Values. A Celebration of Translator Training and Translation Studies in Kouvola*. Helsinki: Yliopistopaino. 221–231.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2003. Syteen vai saveen? Eksplikointi käänösstrategiana. *VAKKIsymposiumi XXIII. N:o 30*. Vaasa: Vaasa yliopiston käänösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisut. 330–337.
- Vilokkinen, Natasha 2002. *Kääntäjän tiedonhankinta*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Wadensjö, Cecilia 1998. *Interpreting as Interaction*. New York: Addison Wesley Longman.
- Weissbrod, Rachel 1992. Explications in Translations of Prose-fiction from English to Hebrew as a Function of Norms. *Multilingua* II:2. 153–171.
- Øverås, Linn 1998. In search of the third code: An investigation of norms in literary translation. *Meta* (43). 571–588.

Elektroniset lähteet

- Apropos lingua 2015. Puhelintulkkaus – Etätulkkaus. Saatavilla:
<http://www.aproposlingua.fi/tulkkauspalvelu/puhelintulkkaus/>. [Luettu 2.12.2015.]
- Kuuloliitto ry 2009. Kirjoitustulkkaus tulkkauslaitteilla. Saatavilla:
<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/tulkkauspalvelut/tulkkausmenetelmatt/kirjoitustulkkaus/>. [Luettu 26.2.2017.]
- Latvamäki, Janne 2005. Mitä eroa on kääntämisellä ja tulkkauksella? Julkaisussa Festival News. Tampereen 35. lyhytelokuvajuhlien verkkolehti. Saatavilla:
<http://www15.uta.fi/festnews/fn2005/sunnuntai/index.shtml>. [Luettu 19.1.2015.]
- Metsämuuronen, Jari 2010. e-TTP4 – Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4. laitoksen pohjalta e-kirja 1. Painos. Saatavilla:
<http://www.methelp.com/pdf/TTP4demo.pdf>. [Luettu 18.12.2016.]
- Semantix. Puhelintulkkaus. Saatavilla:
<http://www.semantix.fi/palvelut/tulkkauspalvelu/puhelintulkkaus/>. [Luettu 2.12.2015.]

7. LIITTEET

LIITE 1

EKSPLIKAATIOT LÄSNÄOLOLOTULKKAUKSESSA

Täsmennykset ja tarkennukset

LITTERAATIO	TULKE	SELITYS
V1: я получила свое образование в Финляндии и если переводить это на ру::сский язык то это будет инженер окружающей среды.	T1: eli olen saanut tämän korkeakoulu korkeakoulututkintoni olen suorittanut Suomessa ja jos sen kääntää venäjän kielelle niin se on öö luonnontieteiden tai ympäristötieteiden insinööri	Tulkki on eksplikoanut termin <i>образование</i> ('koulutus') tarkentamalla sitä <i>korkeakoulututkinnoksi</i> .
V1: и он создает неправильную картину для:: людей которые будут его смотреть аа:: если они не являются финнами они неправильно поймут эту ситуацию	T1: ja tämä ei mielestäni ollut ollenkaan semmoinen aito tilanne ja jos joku ulkomaalainen katsoisi tämän elokuvan niin hän saisi aivan vääränlaisen kuvan siitä miten nämä asiat menevät	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>они не являются финнами</i> ('he, jotka eivät ole suomalaisia') tarkentamalla sitä <i>joku ulkomaalainen</i> .
V3: а: и также во втором фильме сосна э которая в начале предстает и: ну герой главный не знаю автор рассказывает от своего лица сколько людей повесилось на этой сосне	T3: ja jos lisäksi vielä niin sitten tästä toisesta elokuvasta sitten tässä lopussa kun on tämä hirsipuu johon kerrotaan kuinka moni ihminen on hirttäytynyt	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>сосна</i> ('mänty') tarkentamalla sitä <i>hirsipuu</i> .
H: voiko yhden kysymyksen vielä kysyä ö mä yhden viimeisen kysymyksen vielä kysyisin ennen kuin lopetetaan	T3: еще последний вопрос перед тем как мы э: заканчиваем нашу беседу	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>заканчиваем нашу беседу</i> ('lopetamme meidän keskustelumme').
H: tässähan itse asiassa kiinnostavalla tavalla nyt tulee mieleen että tätä vois verrata sen sen edellisen elokuvan Naarautuvan rakkauden talo tähän pääosapariin joilla myös ehkä oli tällainen tällainen e kriisi suhteessa ja sit mietittiin että ett kuka antaa anteeksi ja ymmäretäänkö e toisen epäonnistumisia ja ja näin	T4: в этом плане наверно этот фильм можно сравнить вот с первым с Домом где растет лю- любовь потому что в принципе получается речь идет о: отношениях между мужем и женой между парой между супружеской парой и снова переоценка ценностей..."	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>pääosapari</i> täsmentämällä sitä kolmesti: <i>мужем и женой между парой между супружеской парой</i> ('mies ja vaimo parin välillä avioparin välillä').
H:tämäkin on sama kysymys minkä mä kysyin siitä siitä	T4: и снова вам уже знакомый вопрос из первой беседы	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>из первой</i>

<p>edellistä elokuvasta eli eli mi-minkälaisia kohtauksia tai oliko siellä jotain jotain kohtauksia tai kohtia mitkä olis erityisen erityisen hyvin jäänyt mieleen tai tai ollut erityisen puhuttelevia sinulle</p>	<p>какие эпизоды фильма запомнились вам больше всего если таковые запомнились и почему</p>	<p><i>besedy</i> ('ensimmäisestä keskustelusta').</p>
<p>V4: ну он вообще у меня: в голове не остался вот именно ЭТОТ ЭПИЗОД</p>	<p>T4: a: ei se jääkiekko-ottelu ei jäänyt mieleen</p>	<p>Tulkki on tarkentanut kohdan <i>этот эпизод</i> ('tämä kohtaus') <i>jääkiekko-otteluksi</i>.</p>
<p>V4: м достаточно много сленга используется вроде бы вроде бы ну ничего такого что</p>	<p>T4: ei minä huomannut mitään kyllä se just semmosta nuorisoslangia oli</p>	<p>Tulkki on tarkentanut termin <i>сленг</i> ('slangi') <i>nuorisoslangiksi</i>.</p>
<p>V4: а: вторая была: а вторая мысль была о том на мой взгляд чтобы а:м идти за своей мечтой и не смотря ни на что добиваться цели это было про того друга который полз к комнате с своей возлюбленной и хотя его электрошоком били все это время по пути к комнате</p>	<p>T4: a: toinen ajatus tästä että täytyy pyrkiä m: saavuttamaan sitä omaa unelmaa omaa tavoitetta kaikesta huolimatta vaikka on esteitä vaikka on vaikeuksia a: ja esimerkkinä tässä on se nuori mies joka yritti tuota kontata ryömiä oman rakkaansa luo vaikka häntä koko ajan pistettiin sitä sähköiskulla</p>	<p>Tulkki on eksplikoanut sanan <i>друг</i> ('ystävä, toveri, poikaystävä') tarkentamalla sitä <i>nuori mies</i>.</p>
<p>V4: ну и третья была передана через третьего героя который как раз срубил это дерево на котором все э: все кончали жизнь самоубийством мне кажется: через него была показана ценность как раз таки дружбы э: что он осознал что он важен для кого-то и: это важно важно знать это и: и он пошел и срубил это дерево которое убивало многих людей чтобы возможно остальные тоже смогли осознать это когда-нибудь</p>	<p>T4: ja kolmas pääajatus liittyy siihen puuhun a: ja se nuori henkilö joka kaatoi sen m: minusta hän ymmärsi mikä on oikea ystävyys ja mikä sen arvo on ja hän meni hakkaaman sitä puuta kirveellä just sen takia että tämä niinku itsemurha- e: ketju loppuis siihen ja: että muut pääsisivät ajattelemaan ja harkitsemaan mikä oikea rikkaus on ystävyys</p>	<p>Tulkki on eksplikoanut termin <i>герой</i> ('sankari') tarkentamalla sitä <i>nuori henkilö</i>.</p>
<p>H: ja jälleen sama kysymys kuin aikaisemminkin että oliko oliko jotain suosikki-suosikkihenkilöä siellä sulla tai jotain jostain syystä kiinnostavaa henkilöahmoa näiden kaikkien joukossa</p>	<p>T4: и снова такой вопрос который я вам задавала и по первому фильму а: есть ли у вас в этом фильме какие-то любимые герои</p>	<p>Tulkki on eksplikoanut kohdan täsmentämällä sitä <i>снова такой вопрос который я вам задавала и по первому фильму</i> ('uudestaan sama kysymys, jonka kysyin sinulta ensimmäisestäkin elokuvasta').</p>
<p>V4: может быть кто-то кто</p>	<p>T4: ehkä e: sellainen ihminen</p>	<p>Tulkki on eksplikoanut kohdan</p>

знаком со шведской культурой может что-то заметить я нет	joille on jonkin verran tuttu ruotsalainen kulttuuri tai yhteiskunta tai jotakin ehkä hän olisi pystynyt huomaamaan mutta minä en	<i>со шведской культурой</i> ('ruotsalainen kulttuuri') tarkentamalla sitä <i>yhteiskunta tai jotakin</i> .
H2: sillä oli eniten katsojia Suomessa kotimaisista elokuvista	T5: собрало м: больше всего зрителей 20 11 20 12 году из всех финских фильмов	Tulkki on tarkentanut kohdan <i>Suomessa kotimaisista</i> käyttämällä sanaa <i>финский</i> ('suomalainen').
V5: Но: жители	T5: asukkaat Lapin asukkaat	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>жители</i> ('asukkaat') tarkentamalla sitä <i>Lapin asukkaat</i> .
H2: näit nämä kaks elokuvaa	T5: вот ты посмотрела два финских кино	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>näitä kaks elokuvaa</i> <i>два</i> tarkentamalla sitä <i>финских кино</i> ('kaksi suomalaista elokuvaa').
H2: joo koska alkoholi on siellä halvempaa	T5: потому что да там соответственно дешевле в России	Tulkki on eksplikooinut sanan <i>siellä</i> tarkentamalla sitä <i>в России</i> ('Venäjällä').
H2: mutta voit kokeilla muikku ihan pieni näin pieni kala syödä kokonaisena pää ja silmät ja kaikki	T5: м сейчас летом можешь попробовать эту рыбу на рынке ия это такая маленькая рыбка э:м жарят в масле целиком и едят тоже целиком и глаза и голову все похожа на нашу корюшку	Tulkki on eksplikooinut kohdan tarkentamalla sitä <i>сейчас летом</i> ('nyt kesällä').
H2: niin molem- molemmat tosi pieniä paikkoja siellä on ehkä kaksi kauppa ja pankki	T5: и оба: как бы оба таких э места они очень маленькие маленькие городки населенные пункты там может быть пару магазинов в общем город деревенского типа	Tässä kohdassa tulkki on eksplikooinut <i>tosi pieniä paikkoja</i> tarkentamalla sitä kolme kertaa: <i>маленькие городки, населенные пункты</i> ja <i>город деревенского типа</i> ('pienet kaupungit, taajamat, maalaismainen kaupunki').
H2: joo menetkö sitten vielä työhön vai onks sulla kesäloma	T5: после после поездки в Финляндию на раб будешь снова работать или у тебя отпуск сейчас летний	Tulkki on eksplikooinut tämän kohdan tarkentamalla sitä <i>после поездки в Финляндию</i> ('Suomen matkan jälkeen').
V5: ну у нас считается что очень шутка? много	T5: joo me ajattemme Venäjällä ett paljon kyllä ne juo	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>у нас</i> ('meillä') tarkentamalla sitä <i>Venäjällä</i> .
V5: мне показалось как раз что центр изменился в в в девяносто седьмом году по-	T5: minun mielestä keskustakin on muuttunut koska silloin kun kävin Helsingissä vuonna tuhat	Tulkki on eksplikooinut kohdan tarkentamalla sitä <i>Helsingissä</i> .

моему была гостиниц много стало	yhdeksänsataa yhdeksänkymmentä seitsemän mh ei ollutkaan niin paljon hotelleja minun mielestä	
V5: и поездом дорого самолетом еще дороже в общем вообще дорого добираться	T5: joo se se se kyllä on on kallista matkusta Venäjälle junalla em lentokoneella on vielä kalliimpi	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>Venäjällä</i> .
V5: у нас же сегодня праздник поэтому с три дня выходных и: получился мини-отпуск	T5: äm meillä on tänään Venäjällä on niinku juhlapäivä niinku punainen päivä kalenterissa	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>y нас</i> ('meillä') tarkentamalla sitä <i>Venäjällä</i> .
V5: все хотят потренироваться в языке	T5: joo kaikki haluavat vähän niinku am niinkun harjoitella omia taitoja englannin kielessä	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>в языке</i> ('kielessä') tarkentamalla sitä <i>englannin kieli</i> .
V5: разный	T5: ja: tietenkin suomalaiset naiset ovat erilaisia	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>suomalaiset naiset</i> .
V5: у нас тут длинный праздник как раз можно ездить	T5: nojoo? talvella meillä on aika pitkät pitkät niinkun aika monta juhlapäivää talvella sitten ei tarvi käydä töissä ja sitten sen takia onnistu matkat onnistu hyvin talvella	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>mym</i> ('täällä') tarkentamalla sitä <i>talvella</i> .
V5: погулять посмотреть я раньше здесь была только зимой и в не очень хорошую погоду поэтому в принципе мало что видела	T5: a: haluan vähän kävellä ihan kaupungissa ja katsella vähän kaupunkia ihan niinku: yleisesti koska a: a:m kävin tällä ä vain talvisin ennen ja nyt kun on kesä varmasti kaupunki näyttää vähä erilaiselta ja sitten talvella en oo ehtinytkään nähdä paljon	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>погулять посмотреть</i> ('kävellä katsella') tarkentamalla sitä <i>haluan vähän kävellä ihan kaupungissa ja katsella vähän kaupunkia</i> .
V5: не ниче нет не нет ниче не кушали просто посмотреть заходили	T5: ä: e: en en syönyt vain katselin joo toria	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>tori</i> .
V: снега очень много мы от снега уже отвыкли	T5: hyvin paljon lunta ja sitten: e m: mä en o en ookaan enää niin tottunut näkemään niin paljon lunta koska asun Moskovassa	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>мы от снега уже отвыкли</i> ('Emme ole tottuneet lumeen') tarkentamalla sitä <i>en ookaan enää niin tottunut näkemään niin paljon lunta koska asun Moskovassa</i> .
V: ну там hostелы всякие такое что-нибудь	T5: м Pietarissa on semmosia niinku am hostelleja ehkä s	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>там</i> tarkentamalla sen

	halvempia paikkoja	<i>Pietarissa.</i>
H2: meidän talo ei näy siinä yhtään kertaa minä katsoin monta kertaa että näkyykö minun koti siinä mutta ei se on aina leikattu pois	T5: н- нашего дома к сожалению в фильме наш дом в фильме не фигурирует я много раз просматривала чтобы хотя бы краешек увидеть но э: в этом ни разу не показывали в этом кино к сожалению	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>я много раз просматривала чтобы хотя бы краешек увидеть</i> ('Katsoin monta kertaa nähdäkseni edes reunan')
V5: холодно там	T5: siis se on todella kylmä paikka ainakin	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>холодно там</i> ('siellä on kylmä') tarkentamalla sitä <i>paikka</i> .
H2: ja minusta oli hauska ajatella että näissä kummassakin niin e suomalaiset ei aina ajattele ehkä hyvää venäläisistä eikä myöskään virolaisista mutta niinku molemmissa elokuvissa niin heistä oli tehty positiivinen hahmo	T5: м ну по-моему мнению в этих обоих фильмах хорошо то что э видно что финны не всегда имеют положительное мнение о других нациях например об эстонцах или о русских но в итоге а:м как мы можем видеть что именно именно они оказываются положительными самими положительными героями	Tulkki on eksplikoanut kohdan täsmentämällä sitä <i>что финны не всегда имеют положительное мнение о других нациях например об эстонцах или о русских</i> ('suomalaiset eivät ajattele aina hyvää muista kansallisuuksista, kuten esimerkiksi virolaisista ja venäläisistä').
H2: ja sitten vaan lähti pois ja se oli ihan normaalia	T5: посидит и уйдет и вот это вот было абсолютно как бы нормально такое нормальное посещение соседей	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>посещение соседей</i> ('naapurien käynti').
V5: ну у нас в Санкт-Петербурге шутят да что не к финны к ним приезжают в основном	T5: ä Pietarissa kyllä м äм vitseillään että: suomalaiset tulevat Venäjälle juopottelemaan lomalle	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>к ним</i> ('heille') tarkentamalla sitä <i>Venäjälle</i> .
H2: nyt olla joku joka osaa myös venäjää	T5: ты когда-нибудь проговорила разговаривать по-русски например в ресторане или в кафе потому что у нас очень много я думаю что очень много здесь персонала говорящего по-русски	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>joku</i> tarkentamalla sitä <i>персонал</i> ('henkilökunta').
H2_FI: e miksi ajattelet että ei ole tavallista että venäläiset kuvataan positiivisesti	T5: а почему ты думаешь что: а:м э: это как бы удивительно что: там семьи э русские э были в положительной именно роли	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>venäläiset</i> tarkentamalla sitä <i>семьи э русские</i> ('venäläiset perheet').
V5: а: так я мало что помню	T5: no en itse asiassa	Tulkki on eksplikoanut kohdan

сказать по правде	muistakaan paljon joo niinku reissusta kun se oli niin kauan sitten	tarkentamalla sitä <i>reissu</i> .
-------------------	--	------------------------------------

Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot

LITTERAATIO	TULKE	SELITYS
V1: мне не понравился э:: тот фильм к сожалению мне вообще не очень нравится финское кино	T1: Öö rehellisesti sanottuna en pitänyt tästä elokuvasta valitettavasti Öö en muutenkaan oikeestaan valitettavasti pidä suomalaisista elokuvista	Tulkki on eksplikoinut kohdan lisäämällä siihen <i>rehellisesti sanottuna</i> .
H: joo no se riittää sit näistä näistä taustakysymyksistä e: ja ja siitä päästään päästään sopivasti tähän ensimmäiseen elokuvaan mä ajattelin että aloitetaan tästä elokuvasta Naarautuvan rakkauden talo	T3: во-первых спасибо за: ответы: и теперь начинаем вопросы о фильмах и: э: начнем с фильма "Дом где растет любовь"	Tulkki on eksplikoinut kohdan lisäämällä siihen <i>во-первых спасибо за: ответы</i> ('ensinnäkin kiitos vastauksistasi').
V4: ай нет я не знакома со Швецией совсем	T4: м: Ruotsi ei oo minulle mitenkään tuttu että minä varmaan sen takia en huomannut	Tulkki on eksplikoinut kohdan lisäämällä siihen <i>minä varmaan sen takia en huomannut</i> .
H2: joo mutta kun katsot täällä ympärille niin ajatteletko että suomalaiset käyttää tosi paljon alkoholia	T5: ну когда ты смотришь вот э на Финляндию посещаешь Финляндию как ты думаешь много ли финны пьют	Tulkki on eksplikoinut kohdan lisäämällä siihen <i>ну когда ты смотришь вот э на Финляндию посещаешь Финляндию</i> ('kun katsot Suomea, käyt Suomessa').
H2: suomalaiset on aina ajattelevat aina että me ollaans huonoja ja vähän vääränlaisia ja vähän tyhmiä ja laiskoja	T5: финны всегда так о себе думают критичностью что мы как бы: ленивые глупые нехорошие	Tulkki on eksplikoinut kohdan lisäämällä siihen <i>думают критичностью</i> ('ajattelevat kriittisesti').
V5: что еще делать с русским	T5: mitä voi vielä tehdä venäläisten kanssa kuin juopotella se on ihan luonnollista	Tulkki on eksplikoinut kohdan <i>что еще делать с русским</i> ('mitä voi vielä tehdä venäläisen kanssa') lisäämällä siihen <i>kuin juopotella se on ihan luonnollista</i> .

Lisäystenkaltaiset eksplikoinnit taustatiedon perusteella

LITTERAATIO	TULKE	SELITYS
V1: "если не ошибаюсь ее звали Нина а: девушка	T1: "kuten vaikka tämä ilotyttö Nina joka tässä oli mukana niin	Tulkki on eksplikoinut erisnimen <i>Нина</i> ('Nina')

которая стоит шесть тысяч евро за одну неделю...”	s:e sitten oli tällöinen kuudentuhannen euron palkalla toimiva tyttö...”	lisäämällä siihen <i>ilotyttö</i> .
V1: который летает на самолете прилетает к женщинам пьет с ними кино и:: а:: делает все то что предполагается от него	T1: lentää lentokonetta ja juo alkoholia ja sitten on tällöinen naistenmies myöskin	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>прилетает к женщинам пьет с ними</i> ('lentää naisten luo, juo heidän kanssaan) lisäämällä siihen <i>sitten on tällöinen naistenmies myöskin</i>
H_FI: ää:: nyt kun siitä lopusta puhutaan niin niin siinä oli se loppukohtaus oli sellainen että tää nais -ja miespäähenkilö kävelivät viljapellolla tai tai viljapellossa öö ja. kävelivät niin mitä ajattelit siitä	T1: а:: но:: хочю спросить вот о последней сцене которая была в этом фильме где это муж и жена ее:: они идут ее: на поле вдвоем	Tulkki on eksplikooinut kohdan lisäämällä siihen <i>вдвоем</i> ('kahdestaan').
H: just joo just joo ihan ihan totta sa- samaa ajattelin itsekin sen suomenkielisen elokuvan perusteella että se juuri tämä entinen poikaystävä ero- erottu siitä joukosta että oli oli vähän erilainen kuin ne toiset käytöksensä ja puheensa perusteella siitä olen ehkä samaa mieltä	T2: ну да я тоже подумала что: вот этот бывший парень он ее:: был другой не- не такой как другие как бы спокойнее был и интеллигентнее и по своей речи и по своему поведению	Tulkki on eksplikooinut kohdan lisäämällä siihen <i>не- не такой как другие как бы спокойнее был и интеллигентнее и по своей речи и по своему поведению</i> ('oli erilainen kuin muut, rauhallisempi ja sivistyneempi käytöksensä ja puheensa perusteella')
V2: “а: в любом понятии выделился ли к- какой-нибудь из персонажей а:м возможно: аа:: бывший молодой человек девушки я бы сказала главного героя потому что как мне показалось он был на уровень мм:: как бы их можно было бы: разделить на: два класса...”	T2: “no ainakin se Inarin entinen poikaystävä ja: ja ylipäätään voisin jakaa tämän elokuvan henkilöt kahteen luokkaan..”	Tulkki on on eksplikooinut kohdan <i>бывший молодой человек девушки</i> ('tytön entinen poikaystävä') lisäämällä siihen <i>Inari</i> .
H: ”ä: eli tässä on siis kyse siitä että mun nimi on siis Tiina Tuominen ja mä teen tässä tutkimusta siitä että miten ä: kansainväliset yleisöt katselee ja mitä mitä he pitää suomalaisista elokuvista..”	T3: “меня зовут Тиина Туоминен и я: являюсь исследователем и э: предмет мо- моего исследования является международная публика как а: она воспринимает воспринимает финские фильмы..”	Tulkki on eksplikooinut kohdan lisäämällä siihen <i>я: являюсь исследователем</i> ('olen tutkija').
V4: ну и третья была передана через третьего героя который как раз срубил это дерево на котором все э: все кончали	T4: ja kolmas pääajatus liittyy siihen puuhun a: ja se nuori henkilö joka kaatoi sen m: minusta hän ymmärsi mikä on	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>срубил это дерево</i> ('hakkasi sen puun') lisäämällä siihen <i>kirves</i> .

жизнь самоубийством мне кажется: через него была показана ценность как раз таки дружбы	oikea ystävyys ja mikä sen arvo on ja hän meni hakkaaman sitä puuta kirveellä just sen takia että tämä niinku itsemurha- e: ketju loppuis siihen	
H2: joo mä ajattelin että tässä Napariirin sankareissa se venäläinen mies joka rikas mies joka lopussa tu o sen digiboksin niin hän oli se elokuvan sankari tai hyvis	T5: joo e ну: я думаю что вот в этом: м в фильме Герои полярного круга там был самый положительный герой этот русский мужчина который в конце концов прилетел на вертолете и и он им он и был героем	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>tu</i> o sen digiboksin lisäämällä siihen <i>прилетел на вертолете</i> ('lensi helikopterilla').
H2: "Rovaniemi on vähän isompi..."	T5: "м: ну Рованиеми побольше конечно город чем вот эти вот маленькие городки Колари и Кемиярви... "	Tulkki on eksplikoanut kohdan lisäämällä siihen <i>ну Рованиеми побольше конечно город чем вот эти вот маленькие городки Колари и Кемиярви</i> ('Rovaniemi on tietysti isompi kuin nämä pienet kaupungit Kolari ja Kemijärvi').
H2: "hän on aina halunnut matkustaa Allegrolla Pietariin..."	T5: "очень хочет э съездить в Питер ну вот в новом поезде на Аллегро... "	Tulkki on eksplikoanut kohdan lisäämällä siihen <i>в новом поезде на Аллегро</i> ('uudella Allegro-junalla').
V: ну там hostely всякие такое что-нибудь	T5: м Pietarissa on semmosia niinku am hostelleja ehkä s halvempia paikkoja	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>ну там hostely всякие такое что-нибудь</i> ('No siellä on kaikenlaisia hostelleja') lisäämällä siihen <i>halvempia paikkoja</i> .
H: entä muikuista ä ä anteeks munkeista Pyu-a Pyunikin näkötorissa munkkeja kahvia	T5: а булочки тебе нравятся у нас есть эм на: смотровой башне Пююникки такое кафе там продаются знаменитые тамперские булочки как пончик и кофе	Tulkki on eksplikoanut kohdan lisäämällä siihen <i>там продаются знаменитые тамперские булочки</i> ('siellä myydään kuuluisia tamperealaisia munkkeja').
H2: eli he menivät tähän kauppaan mutta digiboksi oli loppu ei löytynytään	T5: ä герои пошли в этот зашли именно в этот магазин н:о: там то что они хотели купить уже этого не было	Tulkki on eksplikoanut kohdan lisäämällä siihen <i>они хотели купить</i> ('he halusivat ostaa').

Selittävä eksplikointi

LITTEAATIO	TULKE	SELITYS
H_FI: "se oli se joka pyysi pyysi että että tullaan sit se ä: avanto	T2: "где она просила вырубить в воде дырку... "	Tulkki on eksplikoanut termin <i>avanto</i> selittävästi <i>вырубить в</i>

avanto sahaamaan auki		<i>воде дырку</i> ('tehdä reikä veteen').
H: joo ihan hyvä eli eli siis huolimatta näistä tällaisista vähän ä vähän niin kuin tummansävyisistä teemoista niin sieltä löytyi myös jotain tällaista positiivista jotain jotain sellaista mikä ä sinua puhuttelee katsojana	T3: то есть несмотря на такие печальные вещи там есть все-таки пожи- м: положительные вещи которые вам нра- нравятся	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>tummansävyiset teemat</i> selittävästi <i>печальные вещи</i> ('surulliset asiat').
V4: что-то: вроде как как бесконечной печали всех мужчин которые сидят пьют пиво потом идут вешаются не знаю	T4: niin varmaan jotakin semmosta että ihan semmonen synkkä mieliala niillä miehillä jo- jotka vain istuvat ja juovat olutta ja sitten menevät ja hirttäytyvät	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>бесконечной печали</i> ('ääretön surumielisyyttä') selittävästi <i>synkkä mieliala</i> .
H2: "joo sitten tässä yliopiston naapurissa on uusi tornihotelli..."	T5: "и у нас н: недавно закончили строить э:м отель очень такое тоже высокое здание..."	Tulkki on eksplikooinut sanan <i>uusi</i> selittävästi <i>недавно закончили строить</i> ('vastikään rakennettu').
H2: "joo sitten tässä yliopiston naapurissa on uusi tornihotelli... "	T5: " отель очень такое тоже высокое здание... "	Tulkki on eksplikooinut termin <i>tornihotelli</i> selittävästi <i>отель очень такое тоже высокое здание</i> ('hotelli on erittäin sellainen korkea rakennus').
H2: minä olen asunut ihan naapurissa ja mun äiti ja isä asuu vieläkin naapuritalossa	T5: и я жила совершенно прям вот из совсем рядом в доме рядом с этим домом	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>naapurissa</i> selittävästi <i>совсем рядом в доме рядом с этим домом</i> ('aivan viereisessä talossa, ihan sen talon vieressä').
H2: mutta seuraavana kesänä kun elokuva oli uusi	T5: ага ну сразу после того как вышло кино	Tulkki on eksplikooinut sanan <i>uusi</i> selittävästi <i>сразу после того как вышло кино</i> ('heti elokuvan tultua').
H2: minun poika opiskeli lukiossa ä venäjää	T5: ну мой сын э в старших классах русский язык изучал	Tulkki on eksplikooinut termin <i>lukio</i> selittävästi <i>в старших классах</i> ('vanhemmilla luokilla').
V5: у нас тут длинный праздник как раз можно ездить	T5: nojoo? talvella meillä on aika pitkät pitkät niinkun aika monta juhlapäivää talvella sitten ei tarvi käydä töissä ja sitten sen takia onnistu matkat onnistu hyvin talvella	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>как раз можно ездить</i> ('nimenomaan silloin voi matkustaa') selittävästi <i>sitten ei tarvi käydä töissä ja sitten sen takia onnistu matkat onnistu hyvin talvella</i> .
V5: ну у нас в Санкт-Петербурге шутят да что не к	T5: ä Pietarissa kyllä m äm vitseillään että: suomalaiset	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>приезжают в основном</i>

финны к ним приезжают в основном	tulevat Venäjälle juopottelemaan lomalle	('tulevat pääasiassa') selittävästi <i>tulevat Venäjälle juopottelemaan lomalle.</i>
---	---	--

Ylä- j alakäsitteellä korvaaminen

LITTERAATIO	TULKE	SELITYS
H2: joo joo ja minä käyn usein mun vanhempien luona uutena vuotena ja loppiaisena joulun jälkeen silloin venäläisillä on loma ja juhla niin silloin siellä on aina paljon venäläisiä matkustajia	T5: я часто а м езжу в гости к моим родителям в Рованиеми а на Новый год и новогодние каникулы как раз когда у русских новогодние каникулы м и там очень много русских в это время	Tulkki on eksplikooinut termin <i>loppiainen</i> käyttämällä yläkäsitettä <i>новогодние каникулы</i> ('uudenvuoden loma').
H2: "joo sitten tässä yliopiston naapurissa on uusi tornihotelli voit mennä kattoterassille... "	T5: "и у нас н: недавно закончили строить э:м отель очень такое тоже высокое здание а:м и м там на: крыше... "	Tulkki on eksplikooinut termin <i>kattoterassi</i> käyttämällä yläkäsitettä <i>крыша</i> ('katto').
H2: se on aika sama keskusta on sama että varmaan missä ihmiset asuvat kauempana keskustassa niin on rakennettu uusia asuinalueita mutta keskusta on sama	T5: нет не изменился центр остался такой же в принципе но: единственное там в спальных районах где люди живут то там очень много понастроили новых домов	Tulkki on eksplikooinut termin <i>asuinalue</i> käyttämällä alakäsitettä <i>дом</i> ('talo')

LIITE 2

EKSPLIKAATIOT PUHELINTULKKAUKSESSA

Täsmennykset ja tarkennukset

LITTERAATIO	TULKE	SELITYS
H_FI: ä: no sitten venäläisyydestä nyt on puhuttu niin puhutaan sitten vielä vähän suomalaisuudesta	T1: но давайте теперь поскольку уже немного поговорили о: русских давайте немного поговорим о финнах и о Финляндии	Tulkki on eksplikooinut kohdan tarkentamalla sitä <i>о финнах и о Финляндии</i> ('suomalaisista ja Suomesta').
V1_RU: " то в данном случае единственный момент это то что: а:м русские были выбраны как теми людьми которые убили оленя вот..."	T1: yksi ainut vitsi oli sellainen josta en erityisesti pitänyt eli se että venäläiset törmäsivät tähän poroon	Tulkki on tarkentanut kohdan <i>убили оленя</i> ('tappoivat poron') <i>törmäsivät tähän poroon.</i>
H_FI: sanon taas kiitos erittäin kiinnostavasta keskustelusta	T1: еще раз хочу вас поблагодарить за ваши очень	Tulkki on eksplikooinut sanan <i>keskustelu</i> tarkentamalla sitä

ja kiitos osallistumisesta	интересные мнения спасибо	<i>мнения</i> ('mielipide').
V1_RU: мне этот фильм понравился намного больше чем предыдущий а: мне: мне кажется что он был гораздо смешнее...	T1e: pidin tästä elokuvasta paljon enemmän kuin tästä ensimmäisestä elokuvasta mielestäni tämä oli paljon hauskempi elokuva	Tulkki on eksplikoanut termin <i>предыдущий</i> ('edellinen') tarkentamalla sitä <i>ensimmäinen elokuva</i> .
H_FI: joo joo ymmärrän hyvin että sellainen mielikuva syntyy ja ymmärrän hyvin tiettenkin myös sen että se ei e se ei tunnu mukavalta ja ja sellaista ei oo kivaa kattoa	T1: да я конечно вас понимаю что это не очень приятно смотреть такие шутки такие не очень добрые э:	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>se</i> tarkentamalla sitä <i>шутки</i> ('vitsit').
V1_RU: " или: когда: а: они : решили разрезать на куски оленя..."	T1: " ja nämä venäläiset niin ne sitten paloittelivat tämän poron..."	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>они</i> ('he') tarkentamalla sen <i>venäläiset</i> .
V1_RU: это было вдвойне тяжело Финляндии потому что они проиграли так быстро свою любимую игру и своему самому ненавистному соседу	T1: totta kai tämä käy itsetunnon päälle kun kun hävitään tälle inho- inhotulle vastustajalle	Tulkki on eksplikoanut termin <i>coced</i> ('naapuri') tarkentamalla sitä <i>vastustaja</i> .
V1_RU: ja siitä että ku joku hirttäyty johonkin lähellä olevaan puuhun että	T1: именно то что вот кто-то вешается на эту сосну	Tulkki on eksplikoanut termin <i>puu</i> tarkentamalla sitä <i>сосна</i> ('mänty').
H_FI: kiitos taas että että olet mukana	T1: э: большое спасибо вам что вы еще раз согласились э: на эти исследования	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>olet mukana</i> tarkentamalla sitä <i>согласились э: на эти исследования</i> ('suostuit näihin tutkimuksiin').
H_FI: ä: no sitten venäläisyydestä nyt on puhuttu niin puhutaan sitten vielä vähän suomalaisuudesta	T1: но давайте теперь поскольку уже немного поговорили о: русских давайте немного поговорим о финнах и о Финляндии	Tulkki on eksplikoanut termin <i>suomalaisuus</i> tarkentamalla sitä lisäämällä siihen о финнах и о Финляндии ('suomalaisista ja Suomesta').
H_FI: ä: tällä kertaa meillä on e aiheena tämä suomalainen elokuva jonka nimi on Naarautuvan rakkauden talo ja tosiaan keskustelu etenee samalla tavalla kun siinä ensimmäisessä haastattelussakin eli	T2: сейчас мы будем говорить о фильме а: Дом в котором растет любовь и так же как и в прошлом интервью	Tulkki on eksplikoanut termin <i>ensimmäinen</i> tarkentamalla sitä <i>прошлый</i> ('edellinen, viime').
H_FI: joo ja aloitetaan samalla kysymyksellä kun aloitettiin se edellisenkin keskustelu	T2: начнем тем же вопросом как э: как и прошлое интервью	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>keskustelu</i> tarkentamalla sitä <i>интервью</i> ('haastattelu').

H_FI: dramaattiset käänneet niin ne oli ne oli ehkä niinku lisämaustetta että ne oli kuitenkin sivuroolissa sitten siinä elokuvassa	T2: вот эти вот драматические повороты сюжета это: как бы просто такие дополнения	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>dramaattiset käänneet</i> tarkentamalla sitä <i>драматические повороты сюжета</i> ('juonen dramaattiset käänneet').
V2_RU: в: любой момент когда он возникал у меня был к нему какой-то негатив	T2: joka: oli ä vaimon ystävä et aina kun hän näkyi ruudussa niin tunsin negatiivisia tunteita häntä kohtaan	Tulkki on eksplikoanut termin <i>возникать</i> ('ilmestyä, esiintyä') tarkentamalla sitä <i>näkyi ruudussa</i> .
H_FI: niin eihän nii- niissä niin helposti synny sellaista kansallista kuvaa että niitä käsitellään monen maalaisissa elokuvissa	T2: они общие они в них обычно не видны какие-то национальные особенности	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>kuva</i> tarkentamalla sitä <i>особенность</i> ('erikoisuus, ominaisuus').
V2_RU: когда: муж разрезал кресло пополам	T2: se nojatuoli ja muistan myös miten se mies sahasi sen kahtia	Tulkki on eksplikoanut verbin <i>разрезать</i> ('leikata, paloitella') täsmentämällä sitä <i>sahata</i> .
H: joo eli ta- tavallaan se se vaikutti niinkun ä sinun tulkintaan tästä tästä Napapiirin sankarit elokuvasta tai siihen että miten katsoit sitä ni se jollain lailla vaikutti se sen toisen elokuvan olemassaolo ja se viittaus siihen	T3: э: то: о вы считаете что это влияло на ваше восприниматие фильма то что вы уже смотрели вот этот русский фильм э: по: по: сходним названием	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>se toinen elokuva</i> tarkentamalla sitä <i>этот русский фильм</i> ('se venäläinen elokuva').
H: ä: no sit kysyisin saman kysymyksen ku minkä kysyin sen edellisen elokuvan kohdalla eli:	T3: и теперь такой вопрос ко- который уже был на: э первом беседе	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>edellinen</i> tarkentamalla sitä <i>первый</i> ('ensimmäinen').
H: mi- mikä e miltä se näin niinku venäläisen näkökulmasta e tu- tuntui se m se kuva joka venäläisistä tässä elokuvassa annettiin	T3: а вы как русская женщина как как вы считаете ка- какое э:м с вашей то- точки зрения как как русские там в фильме как они смотрятся	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>venäläinen näkökulma</i> tarkentamalla sitä <i>вы как русская женщина</i> ('olet venäläinen nainen').
H: minkäläistä ajateltavaa	T3: а: какие именно мысли дали дал фильм Дом где растёт любовь	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä ('minkäläistä ajateltavaa elokuva Haarautuvan rakkauden talo antoi').
V3: вот также: э было интересно наблюдать за приключениями	T3: ja: oli erittäin mielenkiintoista seurata näiden henkilöiden seikkailuja tai seikkailua	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>nämä henkilöt</i> .
V3: э имеет э: м смысл не	T3: kyllä eikä e- eikä pelkästään	Tulkki on eksplikoanut kohdan

только: э:м то что говорится в нем вот эти диалоги которые я привела но также как это показано	nämä dialogit jotka tässä mainitsin niin tuoneet tätä tunnelmaa suomalaisuudesta vaan myös kaikki nämä maisemat	<i>но также как это показано ('sekä myös miten tämä näytettiin')</i> täsmentämällä <i>vaan myös kaikki nämä maisemat.</i>
V3: когда я читала а: а: перед тем как поехать сюда э:м инструкцию м: о финской культуре нам выдавали в университете	T3: ja: sitten tällöinenkin esimerkki että ennen kuin tulin tänne ja sain yliopistoltani Pietarista ohjeita	Tulkki on eksplikoanut kohdan täsmentämällä sitä <i>Pietari.</i>
V3: и главный герой плавал с девушками	T3: ja tässäkin elokuvassa oli kohtausta jossa jossa tota tämä sankari ui näitten ruotsalaisten neitokaisten kanssa uima-altaassa	Tulkki on eksplikoanut kohdan täsmentämällä sitä <i>ruotsalaiset.</i>
H: ä: no no tuntuiko se sit sellaiselta että ett joo tää on tosi suomalainen elokuva että Suomessa näin voi tapahtua	T4: а: чувствовали ли вы м: во время просмотра фильма э: что это чисто финские явления которые там рассматриваются и что так могло случиться только в Финляндии	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>во время просмотра фильма</i> tarkentamalla sitä ('elokuvan katsomisen aikana').
H: o- oliko sun mielestä jotain e kun näistä stereotyypeistä puhutaan niin oliko näissä henkilöissä nimenomaan sellaista jotain jotain suomalaista stereotyyppiä nähtävissä	T4: а вот если говорить о стереотипах например о финских стереотипах э: увидели ли вы в ко- в ке- в ком-то из героев персонажей фильма какие-то определенные как представителя этих стереотипов	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>henkilöissä</i> tarkentamalla sitä <i>персонажей фильма</i> ('elokuvan henkilöt').
H: joo mä mä olen itse oikeastaan samaa mieltä	T4: такого же мнения как и вы по поводу жанра этого фильма	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>по поводу жанра этого фильма</i> ('tämän elokuvan tyylilajista').
V4: ну: я думаю что самый странный я бы не сказала что это самый интересный	T4: se lovemaking tuossa haudassa se oli oudoin kyllä kohtausta а: ja ei ollut hauska minun mielestäni	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>se lovemaking tuossa haudassa.</i>
H2_FI: joo eikö nyt tehdä hyviä elokuvia eikö uudet elokuvat ole hyviä	T5: а: ну а что ты можешь сказать о: м современных м фильмах они по-твоему м не такие хорошие	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>uusi</i> tarkentamalla sitä <i>современный</i> ('nykyaikainen').
V5_RU: все выглядит очень преувеличенным	T5: joo mut kaikki on e:m tässä elokuvassa kaikki näyttää vähän niinku ah vähän epä-epätodelliselta	Tulkki on eksplikoanut kohdan täsmentämällä sitä <i>tässä elokuvassa.</i>

H2_FI: joo e ajattelitko että nämä miehet tässä elokuvassa ovat ihan järkeviä kun he ajavat digiboksin takia monta sataa kilometriä	T5: э: ну как ты думаешь это: как бы разумно что: вот эти молодые парни в том числе и главные герои они отправляются через э ну а м ед- м проехали столько сотен м- много сотен километров чтобы вот	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>nämä miehet</i> tarkentamalla sitä <i>эти молодые парни в том числе и главные герои</i> ('nämä nuoret miehet, mukaan lukien päähenkilöt').
V5_RU: я очень удивилась когда увидела начало	T5: ä: ihmettelin kyllä todella paljon sitä alkua mikä siinä oli siinä elokuvassa	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>mikä siinä oli siinä elokuvassa</i> .
V5_RU: очень похоже с нашими северными народами поэтому в принципе близко все это	T5: a: se näyttää vähän niin kuin myös m myös e em Venäjän e Venäjän pohja kansojen kansojen i- identiteetista se vähän niin kuin se on vähän vähän sama	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>нашими северными народами</i> ('meidän pohjoiskansat') tarkentamalla sitä <i>Venäjän e Venäjän pohja kansojen kansojen</i> .
H2_FI: nämä ihmiset tässä olivat yritysvalmentaja ja psykoterapeutti tämä pariskunta	T5: ну: в этом кино а:м главный герой это пара м э женщина которая м ведет курсы по бизнесу можно сказать бизнес-леди	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>nämä ihmiset</i> tarkentamalla sitä <i>главный герой это пара</i> ('päähenkilöt tämä pariskunta').
H2_FI: nämä ihmiset tässä olivat yritysvalmentaja ja psykoterapeutti tämä pariskunta	T5: ну: в этом кино а:м главный герой это пара м э женщина которая м ведет курсы по бизнесу можно сказать бизнес-леди	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>tässä</i> tarkentamalla <i>в этом кино</i> ('tässä elokuvassa').
V5_RU: ну судя по их характеру на протяжении всей жизни вряд ли но я думаю если они наконец заведут детей у них все будет хорошо	T5: No em eh näiden päähahmojen e:m niinku luonteen perusteella se minkälaiset ihmiset ne ovat en uskois et ne: olisivat onnellisia elämän loppuun saakka mutta jos ne saa lapsia sitten heillä on mahdollisuus olla yhdessä ja onnellisia	Tulkki on eksplikoanut termin <i>их</i> ('heidän') tarkentamalla sitä <i>nämä päähenkilöt</i> .
H2_FI: m ö minä ajattelin että he eivät ole kovin sympaattisia en tiedä mistä se johtuu mitä sä luulet vai tykkäsitkö joko tästä miehestä tai naisesta	T5: м по-моему мнению оба: главных оба главных героя они м совершенно э:м мп м м не привлекательные люди ни по характеру ни по поведению ам что ты вот об этом думаешь	Tulkki on eksplikoanut termin <i>he</i> tarkentamalla sitä <i>оба: главных оба главных героя они</i> ('molemmat päähenkilöt molemmat päähenkilöt he').
V5_RU: не я их не смотрю совершенно на мой взгляд они не интересны	T5: ä no en mä katso nyt e m nykyaikaisia venäläisiä elokuvia minun mielestä ne eivät ole mielenkiintoisia	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>их</i> ('he') tarkentamalla sitä <i>nykyaikaisia venäläisiä elokuvia</i> .

V5_RU: joo osaatko näyttää mulle missä on Lappi	T5: а: ты сможешь э показать мне на карте где Лапландия находится	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>на карте</i> ('kartalla').
H2_FI: joo tässä elokuvassa kun mies hakee vaimolle digiboksia niin hän käy myös Rovaniemellä	T5: вот в этом: э кино Герои полярного круга когда м муж э муж э покупает э э: дигибокс отправляется за дигибоксом для жены он э хочет э м отправляется в этот именно город купить его в Рованиеми	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>tässä elokuvassa</i> tarkentamalla sitä <i>в этом: э кино Герои полярного круга</i> ('tässä elokuvassa Napariirin sankarit').
V5_RU: способен несомненно	T5: kyllä: venäläinen mies varmasti lähtisi	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>venäläinen mies</i> .
H2_FI: e mitä ajattelit tästä elokuvasta minusta se ei ollut yhtä hauska siinä oli joitakin hauskoja kohtia mutta se ei ollut samalla tavalla koko ajan hauska	T5: э: что ты думаешь а: об этом кино сама я например думаю что: а: оно было совсем не смешным и: э:м не таким смешным как пред- Герои полярного круга потому что там можно сказать можно было смеяться над каждым моментом	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>se</i> tarkentamalla sitä <i>Герои полярного круга</i> ('Napariirin sankarit').
V5_RU: ну: счастливый можно сказать что счастливый	T5: kyllä voi niinkin sanoa että siinä oli se onnellinen loppu	Tulkki on eksplikoanut sanan <i>счастливый</i> ('onnellinen') tarkentamalla sitä <i>loppu</i> .
V5_RU: все выгдядит очень преувеличенным	T5: joo mut kaikki on e:m tässä elokuvassa kaikki näyttää vähän niinku ah vähän epäepätodelliselta	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>tässä elokuvassa</i> .
V5_RU: ну отличались бы конечно очень сильно потому что у нас люди если они богатые то они очень богатые соответственно у них э уже совершенно другие в жизни ориентиры идеалы а обычные люди ну они обычные	T5: ä no om m uskon kyl et Venäjällä а:m jos olis e jos Venäjällä olis tehty kaks tollasta elokuva ä kun toisessa olis köyhä pariskunta ja toisessa olis rikas pariskunta sitten ne olivat ä	Tulkki on eksplikoanut kohdan <i>у нас люди</i> ('meillä ihmiset') tarkentamalla sitä <i>Venäjällä</i> .
H2_FI: okei tykkäätkö kaupungista	T5: понятно а: тебе нравится город Тампере	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>Тампере</i> ('Tampere').
V4_RU: да очень красиво озер очень много	T5: kyllä tykkään ä: kaupungista Tampere on kaunis ja e täällä on aika paljon järviä	Tulkki on eksplikoanut kohdan tarkentamalla sitä <i>Tampere</i> .
H2_FI: joo ö: oliko tässä	T5: э: как ты думаешь в этом	Tulkki on eksplikoanut sanan

tarinassa sun mielestä onnellinen loppu	фильме был счастливый конец	<i>tarina</i> tarkentamalla sitä <i>фильм</i> ('elokuva').
--	------------------------------------	--

Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot

LITTERAATIO	TULKE	SELITYS
H_FI: joo mä ki- kiinnostuin siitä maininnasta että oli hauskoja vitsejä ja sit oli vitsejä jotka ei ollu ihan niin hauskoja niin pystytkö antamaan jotain esimerkkejä jäikö mieleen jotain mikä olis tuntunut erityisen hauskalta tai jotain mikä ei sitten taas ollut hauskaa	T1: э: я заинтересовалась тем что вы сказали что некоторые шутки вам понравились и были смешными а некоторые наоборот не очень э: вы не могли бы дать какой-то пример о том э какие шутки вам казались смешными а какие – не очень запомнились ли вам такие шутки не могли бы вы передать какой-нибудь пример	Tässä kohdassa tulkki on eksplikooinut kohdan lisäämällä siihen uudestaan <i>не могли бы вы передать какой-нибудь пример</i> ('antaisitko jonkun esimerkin')
H_FI: "se on ihan totta jonkun verran olen samaa mieltä ä: tähän suomalaisuuteen ehkä yks yksi tällainen elementti joka siinä elokuvan ihan alussa oli mikä jollain tavalla liittyy oli toi e jääkiekko..."	T1: "да это правда я с этим согласна э: потом хотела бы задать такой вопрос что: э: в начале этого фильма был эпизод в самом начале э: где показали игру хоккея	Tulkki on eksplikooinut kohdan lisäämällä siihen <i>потом хотела бы задать такой вопрос</i> ('sitten haluaisin esittää tällaisen kysymyksen').
H_FI: just tää Suomi-Ruotsi e e – vastakkainasettelu ja se tää tällainen e että että Ruotsi on meidän rakas vihollinen	T1: это ээ Швеция что это наш любимый враг если так можно сказать и:	Tulkki on eksplikooinut kohdan lisäämällä siihen <i>если так можно сказать</i> ('jos näin voidaan sanoa').
V2_RU: ну э- это как выражение сапожник без сапог	T2: niin Venäjällä on olemassa sellainen sanonta että ö:m suutarilla ei ole kenkiä	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>это как выражение</i> ('tällainen sanonta kuin') lisäämällä siihen <i>Venäjällä</i> .
V4: ну я думаю что это мелодрама и комедия два в одном	T4: a: minä olen sitä mieltä että se on melodraama sekä komedia kaksi samassa paketissa kaksi samassa paketissa	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>два в одном</i> ('kaksi yhdessä') lisäämällä siihen <i>paketti</i> .
V4: я помню что: там полиция приехала по поводу Нины разбираться и взяли Туулу а да Туулу взяли и: Юхани поехал спасать Туулу и все у них там любовь	T4: nii nii nyt muistelenkin että ä: tuli poliisi selvittämään Ninan asioita joo ja sitten a: Juhani tuota meni vapau- vaupavapauttamaan Tuulaa joo ja sitten se oli heppi end kyllä	Tässä kohdassa tulkki on eksplikooinut kohdan <i>новоду Нины разбираться</i> ('selvittämään Ninaa') lisäämällä siihen <i>asiat</i> .
V4: <i>двадцать</i>	T4: kaksikymmentä vuotta vanha olen	Tulkki on eksplikooinut eksplikooinut kohdan <i>двадцать</i> ('kaksikymmentä') lisäämällä <i>vuotta vanha olen</i> .

V4: э: четыре месяца в Финляндии почти четыре	T4: minä olen asunut tässä ja opiskellut Suomessa lähes neljä kuukautta	Tulkki on eksplikooinut kohdan lisäämällä siihen <i>minä olen asunut tässä ja opiskellut</i> .
---	--	--

Lisäystenkaltaiset eksplikaatiot taustatiedon perusteella

LITTERAATIO	TULKE	SELITYS
V2_RU: тоже в: особенно: в конце когда: все-таки когда она обнаружила: что это а: ее дочь	T2: varsinkin lopussa kun hän sai tietää että että he kidnappasivat oman tyttärensä niin	Tulkki on eksplikooinut kohdan lisäämällä siihen <i>että he kidnappasivat</i> .
V2_RU: потому что я бы сказала что наверное все происходило вот в этих постельных тонах	T2: ja: se erottui hyvin koko ympärist- huoneesta koska: koko muu sisustus oli pastellinväreissä	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>в этих постельных тонах</i> ('niissä pastellin väreissä') lisäämällä siihen <i>muu sisustus</i> .
V4: м: да: особенно когда они начинают ревновать друг друга и: творить разные вещи ломать все крушить вокруг кресла резать это забавно	T4: kyllä joo varsinkin kun ä: molemmat he molemmat ovat mustasukkaisia toiselleen ja sitten ö: kun mies se Juhani alkaa sahata e: nojatuoleja sähkösahalla puoleksi se oli hauskaa	Tulkki on eksplikooinut kohdan lisäämällä siihen <i>kun mies se Juhani</i> .
V4: м: да: особенно когда они начинают ревновать друг друга и: творить разные вещи ломать все крушить вокруг кресла резать это забавно	T4: kyllä joo varsinkin kun ä: molemmat he molemmat ovat mustasukkaisia toiselleen ja sitten ö: kun mies se Juhani alkaa sahata e: nojatuoleja sähkösahalla puoleksi se oli hauskaa	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>кресла резать</i> ('sahata nojatuoli') lisäämällä siihen <i>sähkösaaha</i> .
H2_FI: em ajatteletko että Venäjällä rikkaat ihmiset ovat vähän samanlaisia kuin he että oikeasti ei ole mitään isoa probleemaa paitsi että ei ole lasta mutta sitten kun tulee kun he eivät voi enää olla yhdessä niin sitten tehdään jotain ihan hullua niin kun nämä tuo niitä uusia tyttöystäviä ja poikaystäviä omaan taloon	T5: э ну как ты думаешь вот в России подобные м богатые люди ам подобные пары м они так же себя ведут когда вот на самом деле у них нет никакой проблемы когда они надоедают друг другу они начинают вот вести себя так можно сказать совершенно не порядочно и приводят в свой дом семейный других э: ам других людей новых э: девушек там женщин мужей друзей вот так вот себя ведут распутно	Tulkki on eksplikooinut kohdan lisäämällä siihen <i>других людей новых э: девушек там женщин мужей друзей</i> ('muuta ihmisiä, uusia tyttöjä, naisia, miehiä, kavereita').
V5_RU: да погода очень хорошая с утра был дождь сейчас солнечно и красиво	T5: ä:m kyllä ja sää on todella kaunis ja aamulla oli m: vähän sadetta mut nyt e aurinkoista ja kaunista	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>был дождь</i> ('oli sadetta') lisäämällä siihen <i>vähän</i> .

H2_FI: e: mitä teet täällä oletko lomalla vai työssä	T5: a: что ты здесь делаешь Мария	Tulkki on eksplikooinut kohdan lisäämällä siihen <i>Мария</i> ('Maria').
--	---	--

Selittävä eksplikointi

LITTEROINTI	TULKE	SELITYS
V1_RU: " и шведский язык является вторым официальным языком в Финляндии финны упорно: а: и патриотично ненавидят Швецию шведский язык и все что с ними связано..."	T1: "ö: ruotsi on suomen toinen virallinen kieli niin siitäkin huolimatta suomalaiset tuntuvat inhoavan Ruotsia sydämensä pohjasta..."	Tulkki on eksplikooinut kohdan финны упорно: а: и патриотично ненавидят ('suomalaiset vihaavat itsepintaisesti ja isänmaallisesti Ruotsia') selittävästi <i>suomalaiset tuntuvat inhoavan Ruotsia sydämensä pohjasta</i> .
V1_RU: это было вдвойне тяжело Финляндии потому что они проиграли так быстро свою любимую игру и своему самому ненавистному соседу	T1: totta kai tämä käy itsetunnon päälle kun kun hävitään tälle inho- inhotulle vastustajalle	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>вдвойне тяжело</i> ('kaksi kertaa raskaampaa') selittävästi <i>itsetunnon päälle</i> .
V2_RU: а: всячески помогала как мне кажется в жизни такие люди: а: более хитрые: более меркантильные:	T2: mutta mielestäni tällaisten henkilöiden pitäisi olla pitäisi olla ovelampia ja: enemmän rahan perään	Tulkki on eksplikooinut termin <i>меркантильный</i> ('kaupallinen, merkantiilinen') selittävästi <i>enemmän rahan perään</i> .
V4: м: я более всего обратила внимание на Юхани потому что мне его было жалко а: Туула э: его жена она была слишком жесткая это было мне было жалко его еще больше когда показали ее	T4: kaikista eniten minä tykkäsin Juhanista koska minun kävi sääli häntä Tuula on liian semmonen tiukka ankara ja semmonen kylmä ja: vielä sen takia kun hän kohteli Juhania vielä just näin sen takia minun sympatia on Juhanin puolella	Tulkki on eksplikooinut sanan <i>жесткий</i> ('ankara, kova, tiukka') selittävästi <i>semmonen tiukka ankara ja semmonen kylmä</i> .
H7: ni joo ni sii mä muistelen että siinä oli siinä ihan lopussa sellainen missä Juhani ja Tuula yhdessä e käveli niinku jossai viljapellolla eiks se eiks se näin suunnilleen menny	T4: а: насколько я помню заключительные кадры фильма э: говорят о том м показывают то что Туула и Юхани м: взявшись за руки идут по: полю на котором растет пшеница или что-то такое	Tulkki on eksplikooinut termin viljapelto selittävästi <i>полю на котором растёт пшеница или что-то такое</i> ('peltoa, jossa kasvaa vehnää tai jotain sellaista').
H: joo eli mä kysyn ensin muutaman taustakysymyksen	T4: м: а: сначала я вам задам несколько вопросов относящихся к вам	Tulkki on eksplikooinut sanan <i>taustakysymys</i> selittävästi <i>вопросов относящихся к вам</i> ('kysymykset, jotka liittyvät teihin').
H: no mainitsit että että se se tuolinsahaamiskohtaus jäi	T4: вы упомянули уже что например там где Юхани	Tulkki on eksplikooinut kohdan <i>tuolinsahaamiskohtaus</i>

<p>mieleen hauskana mut tuleeeko mieleen jotain muuta kiinnostavaa</p>	<p>распиливает кресло электропилой это например а может быть еще какой-то эпизод который тоже вам особо понравился и вы его запомнили</p>	<p>selittävästi <i>где Юхани распиливает кресло электропилой</i> ('kun Juhani sahasi nojatuolin sähkösahalla').</p>
<p>V5_RU: ну: обычно финны у нас представляются такие э:м с: водкой веселые ä</p>	<p>T5: ihan positiivisina positiivisina niinkun hahmoina ne yleensä myöskin e: juo aika paljon ja sit on semmoisia hauskoja</p>	<p>Tulkki on eksplikooinut sanan <i>водка</i> ('votka, viina') selittävästi <i>juo aika paljon</i>.</p>
<p>H2_FI: nämä ihmiset tässä olivat yrittysvalmentaja ja psykoterapeutti tämä pariskunta</p>	<p>T5: ну: в этом кино а:м главный герой это пара м э женщина которая м ведет курсы по бизнесу можно сказать бизнес-леди и</p>	<p>Tulkki on eksplikooinut termin <i>yrittysvalmentaja</i> selittävästi <i>женщина которая м ведет курсы по бизнесу</i> ('nainen, joka pitää kursseja yrittäjyydestä').</p>
<p>H2_FI: m eli nyt meillä on kaks elokuvaa toisessa kuvataan ö vähän m köyhää pariskuntaa Pohjois-Suomessa ja toisessa sitten Helsingin rikkaita ihmisiä äm</p>	<p>T5: ну вот мы посмотрели два фильма в одном из фильмов описывается м жизнь достаточно бедной пары которая живет на севере Финляндии а в другом фильме описывается жизнь богатых людей богатой супружеской пары которые живут в столице Финляндии</p>	<p>Tulkki on eksplikooinut erisnimen <i>Helsinki</i> selittävästi <i>в столице Финляндии</i> ('Suomen pääkaupunki').</p>

VENÄJÄNKIELINEN LYHENNELMÄ

ЭКСПЛИЦИРОВАНИЕ – УНИКАЛЬНАЯ ЧЕРТА УСТНОГО ПЕРЕВОДА В УСЛОВИЯХ ВИЗУАЛЬНОГО КОНТАКТА И УДАЛЕННОГО ПЕРЕВОДА

1 ВВЕДЕНИЕ

Переводчик часто сталкивается с терминами и выражениями, которые трудно перевести. Это часто связано с тем, что такие явления тесно связаны с исходной культурой и отсутствуют в культуре перевода. Чтобы передать точно информацию в переводе, необходимо делать дополнительные объяснения и вносить изменения. В настоящей работе исследуется эксплицирование, которое значит добавление эксплицитных, т.е. явных, языковых элементов к переводу. Эксплицирование считается одной из наиболее широко используемых стратегий перевода, но все равно это явление исследовано мало, особенно в устном переводе.

В данном исследовании рассматривается эксплицирование при устном переводе в условиях визуального контакта (УПВК) и устного удаленного перевода (УУП). Цель данного исследования – выявить, является ли эксплицирование уникальной чертой устного перевода и если да, то как оно реализуется. В работе экспликации классифицированы по пяти категориям. Гипотеза - переводчики эксплицируют больше в переводе по телефону, т.к. они пытаются заменить эксплицированием отсутствие невербального общения. Также предположением данного исследования является то, что общая вспомогательная информация между собеседниками и переводчиками влияет на перевод таким образом, что переводчику не нужно эксплицировать так часто. Поскольку явление не изучено с этой точки зрения, эта тема уникальная и поэтому является актуальной.

Исследование производится методом качественного, т. е. качественного анализа. Исследовательским материалом являются транскрипции записей архива устных переводов «Мовико» (магистерская программа "Многоязычная коммуникация и переводоведение") с переводом в условиях визуального контакта (далее УПВК) и устным удаленным переводом по телефону (далее УУП), который состоит из пяти текстовых файлов. В анализе материала мы стремились к максимальной объективности, но не к оценке, сделанных переводчиками.

2 ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

2.1 Переводческие универсалии

Переводческая универсалия - это существующие в переводе языковые черты, которые не являются типичными для оригинального текста. Универсалия не зависит от какого-либо конкретного языка, языковой пары или типа текста. По мнению Бэйкер, в число переводческих универсалий входят эксплицирование, нормализация, избегание повторения и нетипичные частоты языковых средств. (Baker 1993, 243–244.) К переводческим универсалиям также относят интерференцию (Toury 1995), невысокую частотность уникальных единиц (Tirkkonen-Condit 2002) и нетипичную лексическую сочетаемость (Mauranen 2000).

2.2 Что такое эксплицирование?

Экплицирование - переводческая стратегия, согласно которой, переводчик добавляет к переводу эксплицитные, т.е. явные, языковые элементы, являющиеся в оригинале имплицитными (Vehmas-Lehto 2001, 221, 226). Имплицитная информация означает такую информацию, которая в тексте не выражена с помощью языковых средств, но существует как подтекст. В свою очередь, при экспликации в переводе родовые понятия могут быть заменены более конкретными, видовыми именами, объяснениями и дополнительной информацией. (Vehmas-Lehto 2003, 330–331.)

В переводоведении экспликации разделяются на несколько категорий. Кинга Клауди (1998, 2009), например, разделяет экспликации на три категории: обязательные, необязательные и возникающие в результате перевода. (Klaudy 2009, 106–107). Вехмас-Лехто (2003) делит экспликации на обязательные и второстепенные (Vehmas-Lehto 2003, 331). В переводоведении экспликации разделяются на несколько категорий. Кинга Клауди (2009), например, разделяет экспликации на три категории: обязательные, необязательные и возникающее в результате перевода эксплицирование (Klaudy 2009, 106–107). Вехмас-Лехто (2003) делит экспликации на обязательные и второстепенные (Vehmas-Lehto 2003, 331).

2.2 Экплицирование в устном переводе

Следует отметить, что об эксплицировании в устном переводе существует меньше научных статей и публикаций, по сравнению с письменным переводом. Я считаю, что понятие эксплицирование можно применять к исследованию как письменного, так и

устного перевода. Эксплицирование пока еще очень мало изученная тема, особенно в области устного перевода, поэтому единой классификации экспликаций в устном переводе не существует. Существуют классификации, по характеру прибавочной информации. Ниже представлю классификацию прибавочной информации, предложенную Бенте Якобсеном, в которой представлено эксплицирование.

2.3 Классификация прибавочной информации Бенте Якобсена

Бенте Якобсен (2003) пишет, что существует модель перевода, согласно которой переводчик - невидимая переводческая машина, которая переводит без пропусков и добавлений. Она считает, что переводчик не может быть невидимым с точки зрения своих обязанностей. Предполагается, что у получателя сообщения имеются такие же языковые и культурные знания, как и у говорящего. Переводчики не ожидают, то что слушатели имеют такую же информацию, и поэтому эксплицируют некоторые элементы исходного сообщения. (Jacobsen 2003, 224–226.)

Якобсен делит прибавочную информацию на три категории:

1. Дополнения, которые не имеют никакого влияния на семантическое и/или прагматическое содержания исходного текста.
2. Дополнения, которые имеют минимальное влияние на семантическое и/или прагматическое содержания исходного текста.
3. Дополнения, которые имеют значительное влияние на семантическое и/или прагматическое содержания исходного текста.

Первая категория включает в себя повторы, заполненные и незаполненные паузы и автокоррекцию. Ко второй группе, Якобсен относит подробное эксплицирование, объяснительное, а также повторы, вставка слов и паралингвистические особенности. Последняя категория включает подчеркнутое эксплицирование, искаженное и эксплицирование по новой информации. (Jacobsen 2003, 224–226.)

2.4 Категории, используемые в данной работе

Упомянутые классификации представлены в данной работе, чтобы дать четкое представление о разных классификациях в переводоведении и интерпретации. В связи с исследовательским вопросом и ограниченным количеством экспликаций, в данном исследовании невозможно использовать классификации Вехмас-Лехто и Якобсен. Поэтому я составила на основе классификаций Вехмас-Лехто и Якобсен, а также

исследовательского материала собственную классификацию экспликаций и разделила их на пять категорий:

1. Уточнения.
2. Экспликации, подобные добавлениям;
3. Экспликации, подобные добавлениям, на основе справочной информации.
4. Объяснительное эксплицирование.
5. Замена родовых и видовых понятий.

В категорию уточнения входят повторения, замена личных местоимений и субъектов, указанных с условиями или словами. Прибавочная информация относится к данной работе, поэтому мы решили разделить экспликации подобные добавлениям на две группы: собственные экспликации и экспликации на основе фоновых знаний. В последнюю группу мы отнесли такие случаи, когда переводчик явно воспользовался вспомогательной информацией либо о фильме, либо общей. В группу объяснительное эксплицирование мы отнесли все такие случаи, когда переводчик объяснил предмет беседы или термин. В группу замены родовых и видовых понятий в основном входят отдельные слова и термины. Следует отметить, что целью данной работы не является классификация экспликации. Цель исследования - при помощи классификации облегчить значение отдельных экспликаций и принятие переводческих решений.

3. МАТЕРИАЛ И МЕТОДЫ

3.1 Описание материала

Все эксперименты в виде бесед с устным переводом были проведены в Университете Тампере. В каждой беседе участвовало три человека: интервьюер (И), носитель русского языка (Н) и переводчик (П). Участие переводчика было необходимо для успешного проведения разговора.

ПЕРЕВОДЧИК 1	Билингв	Студент	Женщина
ПЕРЕВОДЧИК 2	Билингв	Студент	Женщина
ПЕРЕВОДЧИК 3	Носитель финского языка	Профессионал	Женщина

ПЕРЕВОДЧИК 4	Носитель русского языка	Профессионал	Женщина
ПЕРЕВОДЧИК 5	Носитель русского языка	Профессионал	Женщина

Таблица 1: переводчики

В качестве интервьюеров выступали два преподавателя факультета коммуникационных наук Университета Тампере

Участниками исследования были просмотрены два финских фильма «Лапландская одиссея» (2010) и «Развод по-фински, или Дом, где растет любовь» (2009), чтобы была общая тема для свободной беседы. Сами по себе фильмы не имели никакого отношения к исследованию. Все беседы длились примерно 30 минут.

3.2 Метод исследования

Эксплицирование, пока еще очень мало изученная тема, особенно в области устного перевода, и поэтому исследование было проведено методом качественного анализа. Цель качественного анализа - выполнение наблюдений без статистических и иных количественных методов. Задача качественного анализа - понять явление, объяснить, из чего оно состоит, какие особенности в нем есть и каковы отношения между этими особенностями. Тем не менее качественное исследование не позволяет сделать широкого обобщения, а результаты соответствуют только выполненным конкретным наблюдениям. (Kapanen 2014, 17–25.)

В данной работе исследуются экспликации, сделанные переводчиками, и цель исследования - получить полное представление об исследуемом явлении. Так как материал исследования оказался небольшим, было решено проводить данное исследование методом качественного анализа. Эскола и Суоранта (1998) считают, что объем материала не является существенным фактором успешности исследования. Они подчеркивают, что содержание материала поможет ученым понять изучаемое явление. (Eskola & Suoranta 1998, 61–62.)

4. АНАЛИЗ

4.1 Уточнения

На основе анализа материала можно сказать, что переводчики делают намного больше

уточнений по сравнению с другими категориями: в УПКВ - 39 и УУП - 48. Я считаю, что сделанные экспликации такие простые, что переводчики эксплицировали подсознательно, и поэтому в данной категории сделанных экспликаций так много.

В материале исследования были найдены в обоих типах устного перевода экспликации, которые уточняют субъекты. По нашему мнению, переводчики эксплицировали активно, чтобы исчезла интерпретация слушателя. Кроме того, полученная из фильма справочная информация сильно влияет на сделанные экспликации. Например, при переводе с русского на финский *сосна* ('mänty') уточнили как *дерево-виселица* ('hirsipuu').

Материал исследования доказывает, что переводчики уточнили активно названия фильмов в УУП. Также в УУП уточнили больше таких случаев, которые делают предложения логичными и доведенными до конца. Кроме того, на основе проведенного анализа можно сказать, что в УУП наблюдается больше повторений предыдущего абзаца выступления, фразы. Именно эти экспликации подчеркивают отсутствие вербалики в УУП.

4.2 Экспликации-добавления

В материале исследования были найдены в обоих типах устного перевода экспликации-добавления почти в равных количествах: в УПКВ - 6 и в УУП - 8.

На основе исследовательского материала можно сказать, что при сделанных экспликациях выделялись вежливость и смягчение. Например, при переводе с финского на русский словосочетание *meidän rakas vihollinen* ("наш любимый враг") - *наш любимый враг если так можно сказать*.

Следует отметить, что в данных случаях эксплицировали не только из вежливости. Другим распространенным фактором является то, что с помощью экспликации дополнялись неполные предложения и фразы из исходного текста. Я считаю, что переводчики использовали эту стратегию, чтобы избежать двусмысленности. Например, при переводе с русского на финский *что еще делать с русским* - *mitä voi vielä tehdä venäläisen kanssa kuin juopotella se on ihan luonnollista* ("что еще делать с русским как пьянствовать это вполне естественно").

Самое значительное отличие между типами устного перевода в том, что УУП в некоторых случаях были вынуждены эксплицировать например, при переводе с русского на финский *два в одном* - *kaksi yhdessä paketissa* ("два в одном пакете").

Хотя в УУП наблюдается больше экспликаций, чем в УПВК, я считаю, что гипотеза не подтвердилась в данном случае. Количество настолько устойчиво в обоих типах устного перевода, что невозможно на основе такой небольшой выборки сделать какие-либо выводы о том, что отсутствие вербалики может влиять на экспликации в УУП.

Гипотезу подтверждают данные статистики по переводчикам. По статистике, явное расхождение между количеством слов или темпом речи не зависит от типа перевода – УПВК или УУП.

4.3 Экспликации-добавления на основе фоновых знаний

В УПВК экспликаций-добавлений на основе фоновых знаний – 13, а в УУП – почти в два раза меньше (всего 7). Наиболее значимым в данной категории является то, что переводчики эксплицируют больше в УПВК, чем в УУП. Причину трудно назвать, так как выборка небольшая.

Я считаю, что большинство экспликаций в устном переводе сделаны подсознательно. Я оправдываю это тем, что сделанные экспликации не влияют на смысл сообщения и направлены на добавление объектов. С другой стороны, возможно, что переводчики эксплицировали предложения в связи с логикой и его пополнением. Например, при переводе с русского на финский *кресло резать* - *sahata nojatuoleja sähkösaamalla* ("кресло резать электропилой").

На основе исследованного материала можно сказать, что в УПВК особенно часто эксплицированы имена собственные. По моему мнению, переводчики в таких случаях эксплицировали обдуманно для того, чтобы избежать двусмысленности. Например, при переводе с русского на финский *бывший молодой человек девушки* - *Inarin entinen poikaystävä* ("бывший молодой человек Инари"). Также в обоих типах устного перевода эксплицировали в ситуациях, в которых это было обязательным. Например, при переводе с русского на финский *в этих постельных тонах* - *muu sisustus oli pastellinväreissä* ("другая меблировка была в этих постельных тонах").

В начале представленная гипотеза не подтвердилась в данной категории, потому что переводчики эксплицируют больше в УПВК, чем в УУП. Результаты дают возможности дальнейшего изучения причины.

4.4 Объяснительное эксплицирование

В обоих типах устного перевода есть 10 объяснительных экспликаций. На основе исследовательского материала можно сказать, что гипотеза не подтвердилась в данной категории. Считаю, что одна из причин низкого уровня использования объяснительного эксплицирования – эффект совместной вспомогательной информации. Второй причиной может быть то, что в материале не возникло сложных моментов беседы и слов.

Материал исследования доказывает, что в обоих типах устного перевода переводчики эксплицируют в ситуациях, в которых есть скрытый подтекст. Например, при переводе с русского на финский *водка - juo aika paljon* ("пить достаточно много").

Также в материале исследования были найдены экспликации, которые сделаны потому, что в языке, на который переводят, нет соответствия. Одним существенным отличием является то, что в УПК был один такой случай, а в УУП даже четыре. Например, при переводе с финского на русский *tornihotelli* ("отель-башня") - *отель очень такое тоже высокое здание*.

На основе исследованного материала можно сказать, что только переводчик 5 делал ненужные экспликации в обоих типах устного перевода. Такими случаями считаю пример *новый*, который эксплицирован в УПК *сразу после того как вышло кино* ('*heti elokuvan tultua*'). В свою очередь, в УУП переводчик 5 эксплицировал *Хельсинки* ('*Helsinki*') объяснительно *в столице Финляндии* ('*Suomen pääkaupunki*').

4.5 Замена родового и видового понятий

Самое значительное отличие между типами устного перевода в том, что в УУП не существует экспликации с заменой родовых и видовых понятий. Сложно установить причину, потому что в УПК таких экспликаций всего три. Следует отметить, что только переводчик 5 эксплицировала два раза заменой родового и один раз видовым понятием. Предполагаю, что эту переводческую стратегию не использовали в связи с совместной вспомогательной информацией.

Например, при переводе с финского на русский *kattoterassi* ("терраса на крыше") - *крыша* и *asuinalue* ("район поселения") – *дом*. Считаю, что эти примеры доказывают, что переводчик забыл или не знал эти слова. В свою очередь, третья экспликация показывает, что переводчику пришлось эксплицировать, чтобы носитель русского языка понял исходное сообщение.

Результаты показывают, что в данной категории экспликации были сделаны по двум причинам. Тем не менее трудно сделать какие-либо выводы, потому что выборка невелика. Материал исследования доказывает, что гипотеза, представленная в начале данной работы не подтвердилась.

5. ВЫВОДЫ

Наш анализ показал, что между переводчиками количество экспликации различалось и в УПК, и в УУП. Так как переводчиков было пять, это не дает информацию о том, почему один переводчик эксплицирует 49 раз, а второй всего 3 раза. Чтобы найти объяснение, материала должно быть значительно больше.

Среди переводчиков, принимавших участие в экспериментах, были студенты и профессионалы, носители финского языка и билингвы. Эти различия в их образовании и профессиональном опыте не имели значительного влияния на результаты. Все переводчики эксплицируют и в УПК, и в УУП. Результаты доказывают, что переводчик часто сталкивается с ситуациями, в которых нужно эксплицировать, чтобы слушатель понял оригинальное сообщение. Я считаю, что совершение необходимых экспликации - это знак хорошего переводчика.

Целью данного исследования было не выявить количественную разницу между экспликациями, а исследовать эксплицирование, как уникальную черту устного перевода и способы ее реализации. Согласно результатам исследования, эксплицирование является уникальной чертой. Таким образом, результаты доказывают, что переводчики эксплицировали почти одинаковое количество раз и в УПК, и в УУП, и использованные экспликации рождались в процессе устного перевода.

Как было упомянуто, такое исследование раньше не проводилось. Надеюсь, что данная работа вызовет у исследователей интерес к этой теме и создаст новые идеи, как эксплицирование можно исследовать с этой точки зрения. В дальнейших исследованиях было бы полезно узнать детально отдельные причины появления экспликации.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

- Baker, Mona 1993. *Corpus Linguistics and Translation Studies. Implications and Applications*. В кн.: Mona Baker, Gill Francis & Elena Tognini-Bonelli (ред.), *Text and Technology*. In Honour of John Sinclair. Philadelphia & Amsterdam: Benjamins. 233–250.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Jacobsen, Bente 2003. Pragmatics in court interpreting: Additions. В кн.: Louise Brunette, Georges Bastin, Isabelle Hemlin & Heather Clarke (ред.), *The Critical Link 3. Interpreters in the Community*. Amsterdam: Benjamins. 223–238.
- Kananen Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Klaudy, Kinga 2009. Explication. В кн.: Mona Baker & Gabriela Saldanha (ред.), *Routledge encyclopedia of translation studies*. 2 edition. London: Routledge. 104–108.
- Mauranen, Anna 2000. Strange strings in translated language: A study on corpora. В кн.: Maeve Olohan (ред.), *Intercultural Faultlines. Research Models in Translation Studies 1. Textual and Cognitive Aspects*. Manchester: St. Jerome Publishing. 119–141.
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2002. Translationese, a myth or empirical fact? A study into the linguistic identifiability of translated language. – *Target* 14 (2). 207–220.
- Toury, Gideon 1995. *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam: Benjamins.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2001. Explication as a translation strategy. В кн.: Pirjo Kukkonen & Ritva Hartama-Heinonen (ред.), *Mission, Vision, Strategies and Values. A Celebration of Translator Training and Translation Studies in Kouvola*. Helsinki: Yliopistopaino. 221–231.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2003. Syteen vai saveen? Eksplikointi käänösstrategiana. *VAKKIsymposiumi XXIII. N:o 30*. Vaasa: Vaasa yliopiston käänösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisut. 330–337.